

TAMMELAN KUNTA
HYVINVOINTIKERTOMUS JA -SUUNNITELMA
2025–2029

Sisällys

Johdanto	4
I HYVINVOINTIKERTOMUS	8
Hyvinvoinnin tilasto- ja indikaattoritiedot sekä muu tiedonkeruu	10
TEAviisari	11
HYTE-kerroin	12
Yhteenveto hyvinvointitiedosta ikäryhmittäin	15
Lapset ja varhaisnuoret	15
Nuoret ja nuoret aikuiset	17
Työikäiset	18
Ikäihmiset	19
Kaikki ikäryhmät	20
Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 toimenpiteiden toteuma	21
II HYVINVOINTISUUNNITELMA 2025–2029	23
Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet	24
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	28
Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma	31
Kulttuurihyvinvointisuunnitelma	33
Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma	36
Liittyviä asiakirjoja ja suunnitelmia	36
Lähteet	37

Liitteet:

Liite 1. Luettelo hyvinvointisuunnitelman seurannassa käytettävistä indikaattoreista

Liite 2. Indikaattoritieto hyvinvoinnista

Liite 3. Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 tavoitteet ja toteutumisen arviointi

Luonnollinen kasvun paikka - edelläkävyyä Tammela

Tammela lukuina			
Asukasluku	5 832	HYTE-kerroin (0–100)	59
Syntyneitä 2024	40	HYTE-kerroin, 1 000e	107,6
65-vuotta täyttäneitä	1 780	Koulutustasomittain	348
Huoltosuhte	76,9	Työttömiä työvoimasta	7 %
Pienituloisuusaste	9,5 %	Lasten pienituloisuusaste	8,6 %

Tammelan arvot:

Asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, yhdessä onnistuminen, tahto uudistua

Tammelan strategiset tavoitteet:

Tammela on elinvoimainen ja yritysystävällinen
Tammelassa on helppoa ja monipuolista asumista
Tammela elää luonnosta ja luonnossa
Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin

Tammelassa ammennetaan hyvinvointia luonnosta ja yhteisöllisyydestä

Tammela on noin 5 800 asukkaan maaseutumainen kunta Kanta-Hämeessä. Perinteikkäässä kulttuuripitäjässä on panostettu laadukkaisiin liikuntamahdollisuuksiin ja kuntalaisten yhteisöllisyyden kokemuksiin. Maksuton varhaiskasvatus ja nykyaikaiset kouluympäristöt nähdään Tammelassa merkittävinä hyvinvointia lisäävinä tekijöinä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tehdään Tammelassa laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, ja kuntalaisten ääni huomioidaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelmissa. Kuntien välinen yhteistyö on Kanta-Hämeessä tiivistä, verkostomainen työskentely ja yhteiset suuntalinjat tukevat myös kuntakohtaisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamista.

Kylien ainutlaatuisuus ja vireät kyläyhdistykset sekä asukkaiden yhteisöllisyys tekevät Tammelasta omaleimaisen pitäjän, jossa kuullaan kuntalaisia ja tähdätään yhdessä onnistumiseen. Hyvinvoivat kuntalaiset ovat tärkeä voimavaramme. Kolmannen sektorin toimijat ovat Tammelassa aktiivisia ja vapaaehtoisten voimin toimivat järjestöt ja yhdistykset tekevät arvokasta työtä kuntalaisten hyvinvoinnin eteen.

Ainutlaatuinen ja kuvankaunis luonto on Tammelan rikkaus. Liikunnan ja luontoliikunnan puitteisiin on kunnassa panostettu ja tammelalaiset pääsevät nauttimaan luonnon hyvinvointivaikutuksista aivan lähiympäristössään. Ilmastovastuullisena kuntana Tammela pyrkii jatkuvasti kehittämään valintojaan ympäristön parhaaksi.

Eloisassa kulttuuripitäjässä kunnioitetaan historiaa ja perinteitä, mutta halutaan myös aidosti kehittyä ja uudistua. Tammelassa tähdätään kulttuuriperinnön ylläpitämiseen ja paikalliseen identiteettiin edistämiseen osana kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä pyritään tekemään vastuullisesti ja kuntalaisten tarpeista lähtien, säilyttäen Tammelan omaleimaiset piirteet.

Hyvinvointisuunnitelma sisältää:

- Kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistä tukevat tavoitteet
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Ikääntyvän väestön hyvinvointisuunnitelma
- Kulttuurihyvinvointisuunnitelma
- Ennaltaehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma luodaan seutukunnallisena yhteistyönä
- Kunnan toiminnallinen tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja osallisuussuunnitelma erillisenä asiakirjana

Kuntalaisten hyvinvointia tukevat tavoitteet 2025–2029 on jaettu kolmen teeman alle:

1. Hyvinvointia luonnon keskellä
2. Rakenteen ja viestintä hyvinvoinnin turvana
3. Aktiivinen ja yhteisöllinen arki

Johdanto

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuntalain (2015/410) mukaan kunnan perustehtävä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteena on lisätä kuntalaisten hyvinvointia, toimintakykyä ja terveyttä, vahvistaa osallisuutta sekä ehkäistä sairauksia, syrjäytymistä ja eriarvoisuuden kasvua.

Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun se kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet sekä määriteltävä asetettuja tavoitteita tukevat toimenpiteet. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612).

Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma on kunnanvaltuuston hyväksymä asiakirja. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sisältää kuntalaisten hyvinvointitiedon tarkastelun sekä suunnitelman kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi vuosien 2025–2029 aikana. Hyvinvointitietoa sekä hyvinvointisuunnitelman toteutumista seurataan vuosittain hyvinvointiraportissa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä tehdään yhteistyössä kunnan eri toimialojen välillä sekä seutukunnallisten ja maakunnallisten toimijoiden kanssa. Tammelan kunnassa toimii poikkihallinnollinen laaja hyvinvointityöryhmä, jossa on edustus kunnan eri toimialoilta, seurakunnasta, järjestöistä, nuorisovaltuustosta, vanhusneuvostosta, hyvinvointialueelta sekä luottamushenkilöistä. Työryhmä tukee, seuraa ja arvioi hyvinvointitavoitteiden toteutumista. Laajan hyvinvointityöryhmän alaisuudessa toimii ydin hyvinvointityöryhmä, joka vastaa hyvinvointisuunnitelman valmistelusta. Kanta-Hämeen kuntien, Hämeen liiton ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueen puitesopimus määrittelee yhteistyölle periaatteet ja tavoitteet sekä toimeenpanorakenteet ja vastuutahot. Yhteistyötä ohjaavat lisäksi lait sekä kansalliset ohjeistukset ja suositukset. Kanta-Hämeen hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmat ovat laadittu yhteistyössä kuntien kanssa ja tarjoavat yhtenäisiä linjoja myös kunnissa tehtävälle hyvinvointityölle koko maakunnan alueella.

Hyvinvointi

Hyvinvointi on yksilön tai yhteisön yksilöllinen kokemus, johon vaikuttavat sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristöön liittyvät olosuhteet. Hyvinvoinnin kokemus pitää sisällään elämänlaadun sekä ihmisten ja yhteiskuntien kyvyn osallistua merkityksellisellä tavalla. (WHO 2025). Hyvinvointi on ilmiönä moniulotteinen, ja sen tarkastelu yhden näkökulman kautta rajaa hyvinvoinnin käsitteenä liian kapeaksi. Stieglitzin komissio (Stieglitz ym. 2009) on määritellyt hyvinvoinnin jakautuvan kahdeksaan perusulottuvuuteen (kuva 1), joiden kaikkia osia tulisi käsitellä samanaikaisesti kokonaisuutena.

Kuva 1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet (Stieglitz ym. 2009).

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on toimintaa, joka tavoitteena on lisätä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä sekä kaventaa terveyseroja. Hyvinvointia ja terveyttä edistämällä pyritään turvaamaan kuntalaisille turvallinen arki sekä hyvä asuin- ja elinympäristö. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tehdään laaja-alaisessa yhteistyössä läpi toimialojen sekä hyödynnetään kunnan oman työn lisäksi myös muiden toimijoiden osaamista asukkaiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Kunnan tehtäviin asukkaiden hyvinvoinnin turvaamiseksi kuuluu hyvinvointia tukevan elinympäristön, palveluiden laatu sekä saatavuuden ja saavutettavuuden varmistaminen. Kunnan toimintaa liittyy myös vahvasti osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen. (Kuntaliitto 2024: 6–7.)

WHO on nostanut terveyden edistämisen keskiöön kolme pääkohtaa: terveyttä tukeva päätöksenteko, terveysosaaminen sekä terveelliset asuinolot. Terveyttä edistävä yhteisöt ja palvelut voidaan lisätä näihin kolmeen pääkohtaan vielä. (WHO 2025.) Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen on myös keskeisenä linjana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (STM 2023).

Ottawan asiakirjan mukaan terveyden edistäminen määritellään prosessiksi, joka edistää ihmisen omia mahdollisuuksia vaikuttaa ja parantaa terveyttään. Erilaisilla hyvinvointia ja terveyttä edistävillä toimenpiteillä vaikutaan yksilöihin, yhteisöihin ja elinympäristöihin. Terveyden edistämisen toimenpiteillä tähdätään sairauksien ennaltaehkäisyyn sekä hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen. (Ottawa character for health promotion 1986.)

Luontohyvinvointi

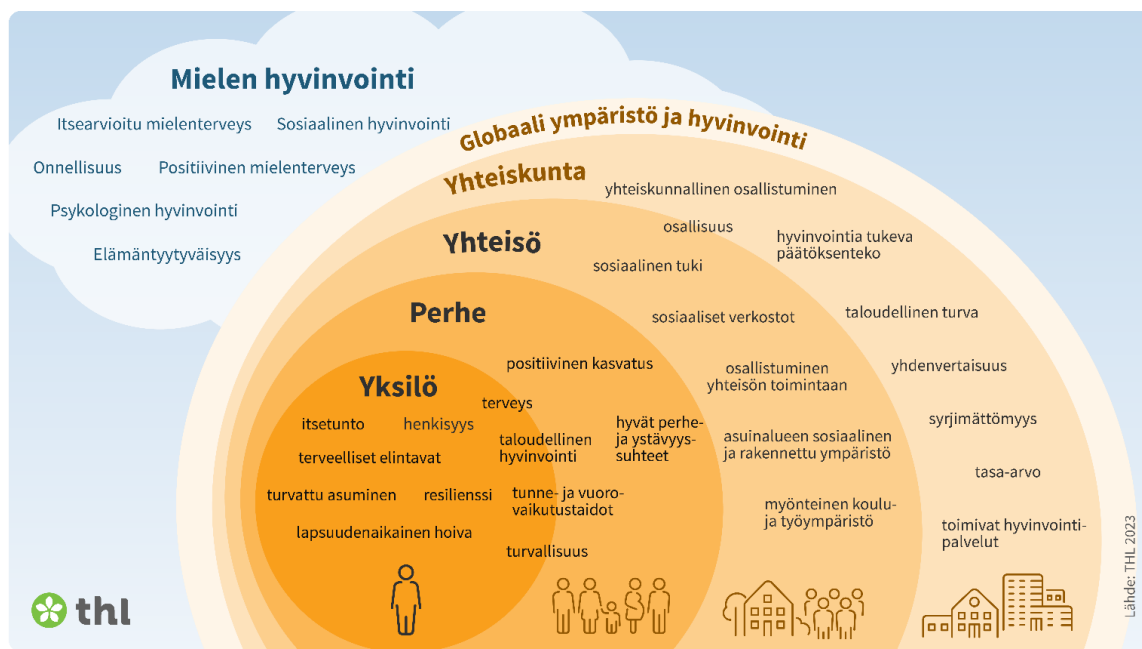
Luonnolla ja luonnossa liikkumisella on tunnistettuja terveys – ja hyvinvointivaikutuksia. Luonnossa oleminen tukee fyysistä terveyttä, immuunipuolustusta, mielen hyvinvointia ja keskittymiskykyä. Luontoympäristöllä on suotuisia vaikutuksia myös sosiaaliseen hyvinvointiin. Luonnonvarakeskuksen (Luke) ja THL:n toteuttaman selvityksen mukaan kansantaudeista aiheutuvia kustannuksia pystyisi hillitsemään ottamalla luonnon terveysvalistukset laajasti käyttöön terveydenhuollossa sekä osana ihmisten arkielämää. (Tyrväinen ym. 2024.)

Mielen hyvinvoinnin edistäminen

Mielen hyvinvointi koostuu mm. itsearvioidusta mielenterveydestä, sosiaalisesta hyvinvoinnista ja tyytyväisyydestä elämään (kuva 2). Mielenterveyden edistäminen on olennainen osa terveyden edistämistä. Mielenterveyden edistämisessä keskeistä on mielen hyvinvoinnin sekä voimavarojen, kykyjen ja vahvuuksien tukeminen. Mielenterveyden edistäminen pyrkii mielenterveyttä vahvistavien ja suojaavien tekijöiden kasvattamiseen ja sitä kautta voidaan lisätä positiivista mielenterveyttä ja ehkäistä mielenterveyden häiriöitä. (THL 2023.)

Mielenterveyttä edistetään yksilöihin, yhteisöihin ja rakenteisiin vaikuttavilla toimenpiteillä. Mielenterveyttä edistetään esimerkiksi vahvistamalla elämänhallintaa, sosiaalista tukea, arjessa selviytymisen taitoja, kehittämällä elinympäristöjä ja turvallisuutta sekä huomioimalla päätöksenteossa positiivisen mielenterveyden ja syrjinnän ehkäisyn. (THL 2023.) Kunnan tehtävä on huolehtia myös asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumisesta ja lisätä mielen hyvinvointia yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksien myötä. (Solin ym. 2018.)

Kuva 2. Mielen hyvinvointi (THL 2023).

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen

Kulttuurinen hyvinvointi on yksilöllinen tai yhteisöllinen kokemus siitä, miten kulttuuri, taide sekä luova toiminta vaikuttavat ja lisäävät hyvinvointia. Kulttuuri ja sen kokeminen ovat ihmisen tarpeita ja oikeuksia ja näiden toteutuminen on kulttuurihyvinvointia. Taiteen kokemisella ja tekemisellä on todettu olevan konkreettisia hyvinvointia ja terveysvaikutuksia. Taiteen ja taiteellisen toiminnan on todettu mm. vähentävän yksinäisyyttä, masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Taiteella on myös fyysisiä vaikutuksia: se voi osaltaan ennaltaehkäistä sairastumista ja tukea arjessa selviytymistä kroonisten sairauksien kanssa, vähentää sairauksien fyysisiä oireita, parantaa hoitotuloksia sekä vähentää tarvetta käyttää kipu- ja unilääkkeitä. (Taikusydän 2023.)

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä huomioidaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuus, kulttuurihyvinvointia lisäävät palvelut ja -toiminta sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden näkökulmat. Kulttuurihyvinvoinnin vahvistaminen tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ja on siksi nostettu hyvinvointisuunnitelmaan erillisenä osa-alueenaan.

Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma 2025–2029

Hyvinvoinnin ja kuntalaisten terveyden edistäminen on läsnä Tammelan kunnan kuntastrategiassa 2023–2030. Kuntastrategian mukainen visio on: Luonnollinen kasvun paikka – edelläkävvyä Tammela. Tammelan kunnan strategiset tavoitteet ovat: Tammela on elinvoimainen ja yritysystävällinen. Tammelassa on helppoa ja monipuolista asumista. Tammela elää luonnosta ja luonnossa. Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin.

Kuntalaisten hyvinvoinnin mittareiksi kuntastrategiassa on asetettu HYTE-kerroin, koululaisten koettu yksinäisyys kouluterveyskyselyssä sekä lapsiperheiden pienituloisuusaste. Strategiassa linjattuja tavoitteita kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamiseksi ovat: Meillä on turvallinen arki. Varhaiskasvatuksemme on laadukasta ja maksutonta. Turvaamme osajien saannin kaikissa kunnan palveluissa. Yhteistyömme järjestöjen kanssa on aktiivista. Meillä on monipuoliset ja ajassa elävät liikunta-, kulttuuri- ja harrastusmahdollisuudet. Aktiiviset ikäihmiset ovat voimavaramme.

Tammelan kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2025–2029 on laadittu yhteistyössä kunnan laajan hyvinvointityöryhmän sekä ydinhyvinvointityöryhmän kanssa. Laajaan hyvinvointityöryhmään on kutsuttu jäseniä kaikilta kunnan toimialoilta sekä edustus nuorisovaltuudesta, vanhusneuvostosta, seurakunnasta, kunnan luottamushenkilöstöstä sekä hyvinvointialueelta. Hyvinvoinnin ydinryhmä toimii laajan hyvinvointityöryhmän alla kevään 2025 aikana valmistellen hyvinvointisuunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä.

Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman laatimisessa ovat myös kuntalaiset olleet mukana. Alkuvuoden 2025 aikana toteutettiin kuntalaiskysely, jossa kerättiin ajankohtaista hyvinvointitietoa sekä tarpeita kehittämistyölle. Tammelan nuorisovaltuustolta ja vanhusneuvostolta sekä seudulliselta vammaisneuvostolta pyydettiin näkemyksiä tammelalaisten hyvinvoinnista, haasteista sekä kehittämistarpeista. Järjestöjen näkemyksiä kerättiin yhdistysillassa maaliskuussa 2025.

Luettelo kaudella 2025–2029 tarkasteltavista kuntalaisten hyvinvointia kuvailevista indikaattoreista on liitteessä 1. Indikaattorit on luokiteltu Stieglitzin komission hyvinvoinnin määritelmää mukaillen. Paikallisesti kerätyn tiedon sekä saatavilla olevan tilasto- ja indikaattoritiedon (liite 2) perusteella muodostettiin kokonaiskuva hyvinvointitiedosta sekä nostettiin keskeisiä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden ilmiöitä, vahvuuksia ja huolenaiheita. Hyvinvointisuunnitelman teemat ovat asetettu Tammelan kunnan kuntastrategian 2023–2030 mukaisesti ja tavoitteet nojaavat saatavilla olevaan hyvinvointitietoon ja paikallisiin hyvinvointiin kytkeytyviin ilmiöihin.

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä siinä asetetut tavoitteet ja toimenpiteet käytiin läpi kunnan laajassa hyvinvointityöryhmässä toukokuussa 2025. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteita ja konkreettisia toimia on käyty läpi kunnan laajassa johtoryhmässä sekä sivistyksen johtoryhmässä. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma käsitellään kunnanhallituksessa ja kunnanvaltuustossa ennen sen hyväksyntää ja toimeenpanoa. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma julkaistaan kunnan verkkosivuille kokonaisuudessaan sekä tiivistettynä visuaalisena esityksenä.

I HYVINVOINTIKERTOMUS

Tammelan väkiluku vuoden 2024 lopussa oli 5 832 (taulukko 1). Tammelan väestömäärä on pienentynyt vuodesta 2010 alkaen lukuun ottamatta vuotta 2020. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on nousussa ja puolestaan alle 15-vuotiaiden laskusuunnassa. Suurimmat ikäluokat löytyvät 60–70-vuotiaista (taulukko 2). Vuonna 2024 Tammelassa syntyi 40 lasta. Merkittävä syntyvyyden lasku on näkynyt valtakunnan tasolla koko 2000-luvun, ja pidemmällä ajanjaksolla tarkasteltaessa Tammela ei ole asiassa poikkeus.

Tammelan väestöllinen huoltosuhde on nousussa (taulukko 1). Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiaasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja / tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi on huoltosuhteen arvo. Väestöennusteen mukaan huoltosuhde nousee koko maassa. Syntyvyyden lasku, väestön vanheneminen ja poispäin suuntautuva muuttoliike nostavat huoltosuhteen erittäin korkealle tasolle väestöltään vähenevissä kunnissa. Mitä pienemmästä kunnasta on kyse, sitä heikomaksi tilanne kehittyä ennusteen mukaan. (Kuntaliitto 2019.)

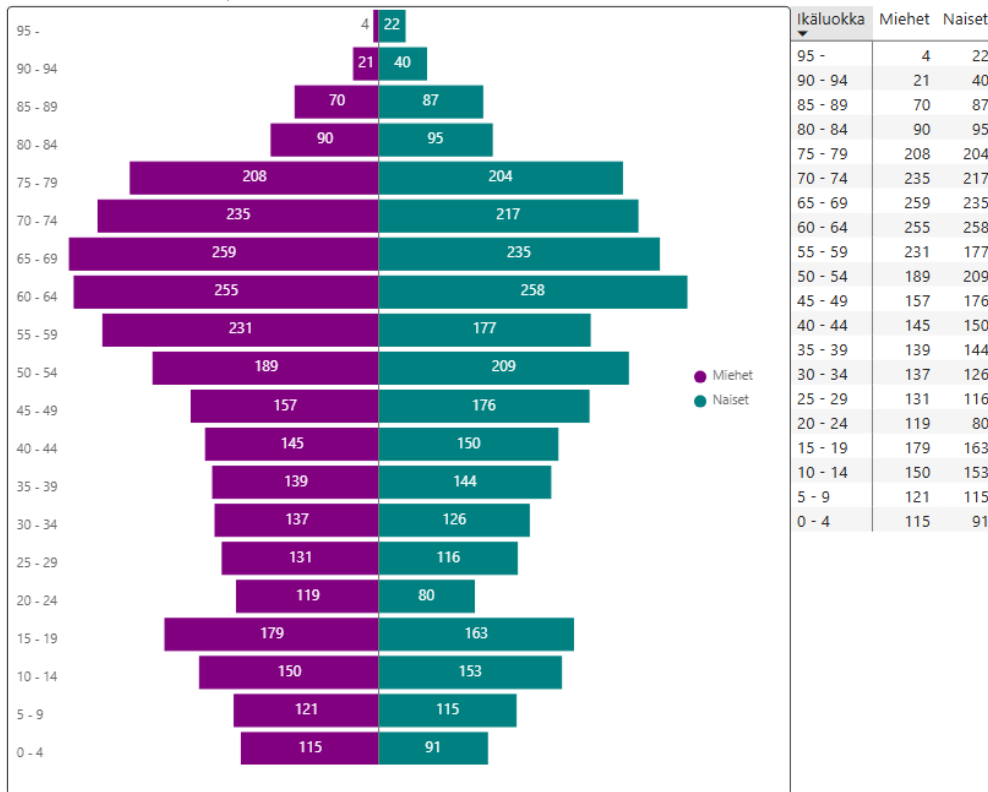
Ulkomaalaistaustaisten ja muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien osuus on Tammelassa noussut hieman viime vuosina (taulukko 1). Maahanmuutto näkyy Tammelassa painottuvan kansanvälisiin opiskelijoihin. Kiintiöpakolaisia ei kuntaan ole viime vuosina kuntaan tullut ja Kanta-Hämeen kiintiö tämän osalta on laskenut entisestään. Vuonna 2024 ilmoitettiin myös Forssan vastaanottokeskuksen toiminnan päättymisestä.

Taulukko 1. Väestön avainlukuja Tammelassa (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi).

Väestön avainlukuja	2021	2022	2023	2024
Väkiluku	5967	5879	5844	5832
Huoltosuhde, demografinen	73,7	75,6	75,8	76,9
Syntyneet	40	40	33	40
Kuntien välinen nettomuutto / 1000 asukasta	-3,3	-7,1	-3,6	0
Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1000 asukasta	20,6	24,7	29,1	28,8
Ulkomaalaistaustaiset / 1 000 asukasta	19,9	24,3	28,7	28,8
Lapsiperheet, % perheistä	33,5	33,6	32,3	31,5
Yhden vanhemman perheet lapsiperheistä, %	17,9	18,6	19,4	19,9
Yhden hengen asutokunnat, % asutokunnista	37,7	37,6	37,9	38,5

Taulukko 2. Tammelan väestöpyramidi (Hämeen liitto 2025).

Tammelan yleinen pienituloisuusaste sekä lasten pienituloisuusaste ovat pysyneet vakaana (taulukko 3). Gini-kerroin ilmaisee asutuskuntien käytettävissä olevien rahatulojen jakautumista, sitä käytetään mittaamaan tuloeroja. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisempi tulonjako on. Myös Gini-kerroin on pysynyt Tammelan osalta vakaana, noin 24–25 välillä koko 2010 ja 2020-luvun.

Tammelassa työttömien osuus työvoimasta oli 7 % vuonna 2024 (taulukko 3). Koko Kanta-Hämeen alueella työttömien osuus oli vuoden lopulla 9,8 % ja Tammelassa oli vähiten työttömiä muuhun maakuntaan verrattuna. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä laski 28,4 %:n. ELY-keskuksen työllisyyskatsauksen mukaan työttömien työnhakijoiden ja pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut vuoden 2025 keväällä, työttömien osuus työvoimasta Tammelassa oli toukokuussa 2025 7,9 % (Hämeen ELY-keskus 2025).

Vastuu työvoimapalveluiden järjestämisestä siirtyi kunnille vuoden 2025 alusta (Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 2023/380). TyöHäme järjestää Tammelan, Hämeenlinnan, Forssan, Hattulan, Jokioisten, Humppilan ja Ypäjän työllisyys- ja yrityspalvelut. Vuoden 2025 alusta astui voimaan myös kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 2023/681), jonka myötä myös kotoutumisen edistämisen vastuu on kunnilla. Tammelan maahanmuuttajien palvelut on keskitetty Kotouttamoon.

Taulukko 3. Talous ja toimeentulo (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi).

Työllisyys ja toimeentulo	2021	2022	2023	2024
Kunnan yleinen pienituloisuusaste	9,8	9,8	9,5	..
Lasten pienituloisuusaste	9	8,6	8,6	..
Gini-kerroin	24,8	24,9	25,2	..
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,3	1,2	0,9	0,9
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä	1,4	1,6	1,1	1,3
Työttömät, % työvoimasta	7,7	6,7	6,5	7
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä	42,9	43,4	33	28,4
Nuorisotyöttömät, 18–24-vuotiaasta työvoimasta	10,1	6,8	7,8	8,9
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista	4	3,5	2,8	2,7

Yksi merkittävimmistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaan liittyvistä muutoksista Vuosien 2021–2024 aikana oli terveyspalveluiden järjestämistä vastuun siirtyminen hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Terveyden huollon palveluiden järjestämisen uudistaminen ja toimipisteiden määrän karsiminen sekä terveyspalveluiden digitalisaatio ovat näkyneet ajankohtaisina asioina kunnassa. Väestön ikääntyminen ja keskittyminen kasvukeskuksiin näkyy myös viime vuosien trendinä. Yhteiskunnan polarisoituminen, epävarmuus työelämästä ja toimeentulosta, huoli ekologisesta kestäväyydestä ja mielenterveyshaasteiden kasvu näyttäytyvät suuremmassa mittakaavassa hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavina tekijöinä. Liikunnan vähäisyys herättää myös huolta niin koko väestön tasolla kuin Tammelassakin.

Kunnan tasolla on tehty merkittäviä panostuksia kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tammelan uuden yhtenäiskoulu Harmonian valmistuminen vuonna 2025 sekä Tammi Areenan avaaminen loppuvuodesta 2023 olivat paitsi taloudellisesti merkittäviä asioita, mutta myös kuntalaisten arjen hyvinvointia tukevia kehitysaskelaita. Etsivän seniorityön hanke on jatkanut arvokasta toimintaansa Tammelan yksinäisten vanhusten hyväksi ja maksuton varhaiskasvatus on jatkunut osana kunnan toimintaa. Lasten ja nuorten hyvinvointia tukee myös kunnassa alkanut ProKoulu- ja ProVaka -toimintamallien mukainen työskentely. Liikuntapalveluiden ryhmät ja muu toiminta sekä monipuoliset liikuntapaikat ovat saaneet kiitosta kuntalaisilta.

Luonto ja viherympäristö ovat tammelalaisille tärkeitä. Elinympäristö ja luonnon säilyttäminen ovat näkyneet keskeisinä teemoina myös Tammelan kuntastrategiassa. Tammelan ilmastosuunnitelma kokoaa kunnassa toteutettavat energiatehokkuuteen ja ilmaston muutokseen sopeutumiseen tähtäävät toimet. Palveluiden saavutettavuuden kannalta huomioitavaa on, että Tammela on maantieteellisesti laaja ja kunnan alueella on 13 toiminnallista kylää, joista useassa toimii aktiivinen kyläyhdistys.

Hyvinvoinnin tilasto- ja indikaattoritiedot sekä muu tiedonkeruu

Hyvinvointikertomus kokoaa indikaattoritietoa tammelalaisten hyvinvoinnista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa. Hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan tietoja edellisen suunnitelmakauden (2021–2024) ajalta. Tietolähteinä ovat HYTE-kerroin, TEAvisari, Sotkanet-tilasto- ja indikaattoripankki sekä Tilastokeskus. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista kertovaa tietoa saadaan MOVE!-mittauksista sekä joka toinen vuosi toteutettavan kouluterveyskyselyn tuloksista. Kuntakohtaista hyvinvointia kuvaavaa tilastotietoa on aikuisväestön osalta saatavilla niukasti. Terve Suomi -tutkimus tuottaa väestötasolla kattavaa tietoa aikuisten terveydestä ja hyvinvoinnista ja tutkimuksen ilmiöraportit nykytilanteesta ja tulevaisuuden kehitysnäkymistä on otettu huomioon myös Tammelan tilannetta arvioidessa. Hyvinvointitietoa on kerätty lisäksi paikallisesti erilaisilla kuntalaiskyselyillä.

Tammelan paikalliset tiedonkeruut:

- Hyvinvointikysely 2025: Hyvinvointikyselyssä kerättiin kuntalaisilta ajankohtaista tietoa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä palveluista Tammelassa sekä kehittämistarpeista. Hyvinvointikyselyn teemana oli aktiivinen arki Tammelassa. Vuoden 2025 kyselyssä painotettiin kulttuuria ja vapaa-aikaa, jotta saatiin kerättyä tietoja ensimmäistä kertaa laadittavaa kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa varten. Kyselyä jaettiin laajasti kuntalaisille, kunnassa toimiville järjestöille ja yhdistyksille, päiväkotien ja koulujen viestintäkanavissa, sekä etsivän senioritoiminnan hankkeen tuella ikäihmisille. Vastauksia kertyi yhteensä 209. Tiivistelmä vastauksista julkaistaan kunnan verkkosivuilla.
- Hyvinvointikyselyä täydentävät tiedonkeruut edustuksellisille vaikuttamistoimielimille 2025: Tammelan nuorisovaltuustolle ja vanhusneuvostolle sekä seutukunnalliselle vammaisneuvostolle lähetettiin tiedonkeruut hyvinvointikyselyä täydentämään. Yksi vaikuttamistoimielin vastasi kyselyyn.
- Yhdistysillan keskustelutilaisuus hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä 2025: Yhdistysillassa keskusteltiin järjestöjen näkemyksistä kuntalaisten hyvinvoinnista sekä kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ja pohdittiin yhteistyön rakenteita.
- Päihdetilannekysely 2024: Alueellisena yhteistyönä toteutettu päihdetilannekysely keräsi tietoja päihde- ja rahapelihaitoista Kanta-Hämeessä. Alle 18-vuotiaille sekä täysi-ikäisille toteutettiin omat kyselynsä. Vastauksia Tammelan osalta kertyi yhteensä 282.
- Kiusaamiskysely 2024: Kiusaamisen ennaltaehkäisyn hanketyöntekijä toteutti peruskoulun oppilaille kiusaamistilannetta kartoittavan kyselyn. Vastauksia kertyi huoltajilta 84, alakoululaisilta 285 ja yläkoululaisilta 190.
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely 2023: Kuntalaiskysely sekä tiedonkeruu sadutuksen keinoin päiväkotien lapsille. Kyselyä jaettiin laajasti Kotouttamolle, työpajaan, kyläyhdistyksille, paikallisille järjestöille ja yhdistyksille, etsivän senioritoiminnan hankkeen asiakkaille sekä kouluille ja päiväkodeille.
- Liikuntasalien käyttöaste, nuorisopalveluiden kerho- ja harrastustoiminta: ryhmien ja kävijöiden määrät, liikuntaryhmien osallistujamäärät, etsivän nuorisotyöntekijän ja etsivän senioritoiminnan tavoittamien asiakkaiden määrät, varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten osuus.

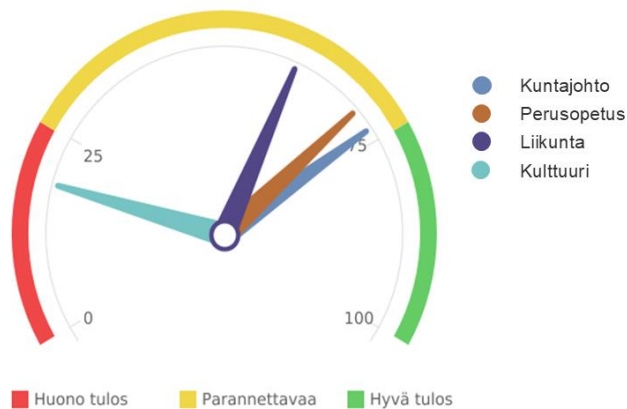
TEAvisari

TEAvisari kuvaa kuntien toimintaa kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä ja toimii työkaluna terveydenedistämistoiminnan johtamiseen ja suunnitteluun. TEA tarkoittaa terminä terveydenedistämisaktiivisuutta. Terveydenedistämisaktiivisuus muodostuu seitsemästä näkökulmasta, joita ovat sitoutuminen, johtaminen, terveysseuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnat. Eri sektoreita (Tammelan osalta: kuntajohto, perusopetus, liikunta ja kulttuuri) tarkastellaan näiden näkökulmien kautta.

Tammelan TEAvisarissa kuntajohdon, perusopetuksen ja liikunnan sektorit asettuvat parannettavalle tasolle ja kulttuurin sektori huonolle tasolle (kuva 3). Vuosien 2021–2024 aikana TEAvisarin keskiarvo on pysynyt vakana. Kulttuurin sektorilla on pistemäärä laskenut, kun taas kuntajohdon, perusopetuksen ja liikunnan sektorilla pistemäärä on noussut.

Kaikki sektorit : Tammela 2024

Kuva 3. Tammelan TEAviisari 2024 (THL 2025).

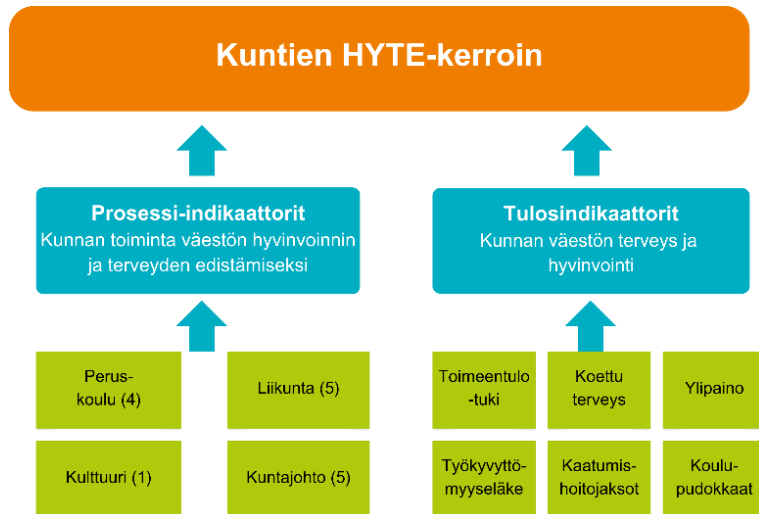
TEAviisarin tiedonkeruu vuonna 2023 koski kuntajohtoa, kulttuuria ja perusopetusta sekä vuonna 2024 liikuntaa. Perusopetuksen, kuntajohdon ja liikunnan kokonaisuuksissa Tammela paransi tulostaan. Perusopetuksen osalta tulosta nosti eniten opiskeluhuollon mitoituksen kohennukset sekä kouluruokailun järjestämisessä tehtävän yhteistyön kuvaaminen opetussuunnitelmassa. Liikunnan sektorilla tulosta nosti eniten kehitystoimet yhteistoiminnassa. Kuntajohdon sektorilla kuntalaisten hyvinvointitiedon käsittely johtoryhmässä sekä kunnanvaltuustossa on lisännyt pistemäärää eniten. Kulttuurin sektorilla Tammelassa on eniten kehitettävää. Kulttuurin edistämisen suunnitelmallisuus, yhteistoiminta ja kuntalaisten osallisuus näyttäytyvät kehittämistä vaativina kokonaisuuksina.

HYTE-kerroin

Kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi kuntien tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Vuoden 2023 alusta käyttöön otettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin kannustaa kuntia aktiiviseen toimintaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. HYTE-kertoimen perusteella saatavan valtionosuuden lisäosan suuruuden laskukaavio perustuu kunnan asukaslukuun ja vuosittaiseen HYTE-kertoimeen suhteutettuna valtakunnalliseen kokonaiskertoimeen.

HYTE-kerroin määräytyy kahdenlaisten indikaattoreiden perusteella (kuva 4): toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit mittaavat nykytilannetta ja tulosindikaattorit kuvaavat muutosta väestön hyvinvointiin ja terveyteen liittyen. Yhteensä HYTE-kertoimeen huomioitavia indikaattoreita on 21. Mitattavat indikaattorit eivät toistu samoina joka vuosi. Edellytyksiä näille indikaattoreille luovat koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät (THL 2024a). HYTE-kerroin poimii tietonsa TEAviisarista. HYTE-indikaattorimittaukset tapahtuvat 1–2 vuoden välein, mittauskohteen mukaan.

Kuva 4. Kuntien HYTE-kerroin (THL 2024a).

Tammelan kunnan HYTE-kerroin vuonna 2024 oli 59 (asteikolla 0–100), jonka mukaan maksettava valtionosuus vuodelle 2025 on 107 608 €. Vuoden 2023 HYTE-kerroin puolestaan oli 57 ja maksettava valtionosuus vuodelle 2024 oli 94 647 € (taulukko 4). HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorien keskiarvo nousi vuonna 2024 ollen 71, kun taas tulosindikaattorien keskiarvo oli 48, laskien vuoden takaisesta. Kulttuurin osalta HYTE-kerroin on 0/100. Hyvinvointisuunnitelman osaksi jatkossa tuleva kulttuurihyvinvointisuunnitelma tukee jatkossa systemaattista kulttuurihyvinvoinnin edistämistä.

Taulukko 4. HYTE-kerroin Tammelassa vuosina 2021–2025 (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi).

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
HYTE-kerroin 0–100	68	55	57	59
HYTE-kerroin, 1 000 e	115,5	93,3	94,6	107,6
HYTE-kerroin euroa / asukas	19,2	15,6	16,2	18,4
Prosessi-indikaattorien keskiarvo	85	52	59	71
Tulosindikaattorien keskiarvo	51	58	55	48

Prosessi-indikaattorien tuloksen nosti liikunnan edistämisen prosessien kehittäminen (taulukko 5). Tulosindikaattorin keskiarvoa laski kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot sekä toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet (taulukko 6). Arvoa nosti puolestaan työkyvyttömyyseläkettä saaneiden väheneminen. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja oli Tammelassa vertailuvuonna niukasti, joten skaalatussa HYTE-kertoimessa näkyy kasvua. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden määrä oli 0,9 % vastaavan ikäisestä väestöstä, vertailuvuonna 1,2 %. Skaalattu HYTE-kerroinindikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen verrattuna Suomen muihin kuntiin ja kaupunkeihin, mikä vaikuttaa lopulliseen pisteytykseen.

Taulukko 5. HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit 2021–2024 (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2025).

Prosessi-indikaattori	2021	2022	2023	2024
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	31	31	0	0
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	76	76	85	85
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	94	94
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100		
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	0	100	100
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	0	0	100
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	0	0	0
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	0	0	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennako-arviointiin	100	0	0	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	79	79	85	85
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	0	0	100	100

Taulukko 6. HYTE-kertoimen tulosindikaattorit 2021–2024 (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2025).

Tulosindikaattorit	2021	2022	2023	2024
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	588,8	281,1	423,9	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori	35	48	65	24
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	19,2		27,1	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	47	47	44	44
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	4	4,6	4,6	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	100	100	100	100
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,3	1,2	0,9	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	37	57	52	34
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	7,8	8,2	7,9	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	27	38	31	47
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista	17,4		22,4	
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	58	58	38	38

Yhteenveto hyvinvointitiedosta ikäryhmittäin

Seuraavassa tarkastellaan erilaisten indikaattorien antamia keskeisiä tietoja kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyen. Kaikki tarkasteltavat indikaattorit ja niiden osoittama tieto löytyy liitteestä 2, jossa Tammelan indikaattoriarvoja verrataan koko maan, Kanta-Hämeen alueen sekä vertailukuntien (Forssa, Humppila, Jokioinen ja Ypäjä) arvoihin. Indikaattoriarvon suhteellinen muutos kuvataan laajassa hyvinvointikertomuksessa vertaamalla viimeisintä arvoa viiden vuoden takaiseen arvoon, tai mikäli sitä ei saatavilla, neljän tai kolmen vuoden takaiseen arvoon. Tarkasteltavat indikaattorit on valittu Kuntaliiton suosituksen mukaisien vähimmäissisältöjen sekä Kanta-Hämeen alueellisessa hyvinvointityössä tarkasteltavien indikaattorien mukaan. Kaikkea indikaattoritietoa ei kuitenkaan kerätä vuosittain, mikä tulee huomioida tietoja tarkasteltaessa.

Lapset ja varhaisnuoret

Vahvuuksia:

Lasten pienituloisuusaste on pieni

Itsensä yksinäisiksi kokevien yläkoululaisten määrä laskenut

Suurimmalla osalla koululaisista on jokin harrastus

Haavoittuvuuksia:

Lasten määrän väheneminen

Ylipainoisten lasten osuus kasvanut

Nikotiinipussien ja sähkösavukkeiden kokeilut (yhä nuoremmilla)

Tammelan lapsilukumäärä on laskussa. 0–6-vuotiaiden ja 7–15-vuotiaiden osuus väestöstä on laskenut n. 12 % vuosien 2019–2024 välillä. Tammelassa syntyi 40 lasta vuonna 2024, mikä on kasvua vuoden takaiseen, mutta kokonaistrendi syntyvyydessä on laskeva. Yhden vanhemman perheiden osuus lapsiperheistä on puolestaan kasvanut 2020-luvun ajan.

Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus lapsiperheistä on laskenut hieman, ollen 5,1 %. Lasten pienituloisuusasteessa on myös havaittavissa laskeva suuntaus. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden osuus on pysynyt melko samana, ollen välillä 1,6–1,1 % vuosien 2021–2024 välillä.

Tammelan lasten elintavoissa huolenaiheita löytyy liikkumattomuuteen ja ruokailutottumuksiin sekä ylipainoisten lasten määrän kasvuun liittyen. Ylipainoisten määrä on noussut 22,4 %:n. Koululaisten fyysistä toimintakykyä mitataan MOVE!-mittauksella. Mittausten perusteella yli 55 % alakoululaisista ja 42 % yläkoululaisista on heikko fyysinen toimintakyky. Aamupalan jättää välistä yli 40 % koululaisista ja koululounaan n. 16 %. Elintapoihin liittyen myös kokemus omasta terveydentilasta on huonontunut. Alle 8 h arkisin nukkuvien osuus on pysynyt melko samana viime vuosina.

Tupakoivien tai nuuskaa käyttävien lasten ja nuorten osuus on laskenut. Samaan aikaan kuitenkin nikotiinipussien ja sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt ja kokeilut siirtyneet vahvemmin yhä nuoremmille. Huoli lasten ja nuorten nikotiinipussien ja sähkösavukkeiden käytöstä nousi esille myös päihdetilannekyselyssä. Tammelan osalta myös alkoholin välittäminen alaikäisille oli huolettavaa: 33 % yli 18-vuotiaista ja 41 % alaikäisistä raportoi nähneensä alkoholin välittämistä alaikäisille.

Nuorten vuorovaikutusohjannan käyttöönotto Suomessa -tutkimuksen (STN 2025) mukaan Kanta-Hämeen hyvinvointialueen nuorilla on muihin hyvinvointialueisiin verrattuna kolmanneksi eniten masennus- ja ahdistusoireilua. Nuorten voimavarat ja riskitekijät eivät ole palautuneet takaisin pandemiaa edeltäneelle tasolle, kun verrataan aikaisempiin kouluterveyskyselyihin. (STN 2025.) Kouluterveyskyselyn mukaan tammelalaisista yläkoululaisista 23,4 % kokee ahdistuneisuutta, masennusoireilua 20,7 % ja koulu-uupumusta 18,8 % (taulukko 7). Ahdistuneisuusoireilu on lisääntynyt viimeisimmissä kyselyissä, masennusoireilun osalta vuoden 2023 kyselyssä suuntaus oli parempaan. Mielialaan liittyvät ongelmat ovat selkeästi kasvussa 4.–5. luokkalaisten kouluterveys-

kyselyn mukaan, jossa vuonna 2023 31 % ilmoitti mielialaan liittyvistä ongelmista, kun edeltävässä kyselyssä lukema oli 22,9 %. Tytöt raportoivat enemmän mielialaan liittyvistä ongelmista ja ahdistuneisuudesta kuin pojat. Sukupuolten väliset erot ovat alakoululaisten parissa pienempiä.

Itsensä yksinäiseksi raportoivien osuus Tammelan alakoululaisista on pysynyt alle 6 %. Yläkoululaisten osuus on laskenut vuoteen 2021 nähden, ollen 11,6 %. Osuus 4. ja 5. luokkalaisista, joilla ei ole yhtään hyvää kaveria on pitkään ollut 0 %, vuoden 2023 tuloksissa 1,1 %. 8. ja 9. luokkalaisten kohdalla osuus on pysynyt alle 10 %, vaihdellen hieman vuodesta toiseen.

Taulukko 7. Tammelalaisten lasten ja nuorten mielen hyvinvointi kouluterveyskyselyssä (Tilasto- ja indikaattori-pankki Sotkanet.fi 2025).

Indikaattori	Sukupuoli	2017	2019	2021	2023
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	miehet	7,6	20	23	21,1
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	naiset	12,9	20,7	22,1	39,1
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	yhteensä	10,1	20,2	22,9	31
Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet	6,6	11,5	15,5	
Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset	25	33,9	33,3	
Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä	16	22,5	24,8	20,7
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet	2,7	6,7	8,9	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset	22,5	15,3	31,6	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä	12,9	10,9	20	23,4
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet		36,4	44,6	42,2
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset		50,8	47,4	48,9
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä		43,9	46,1	45,7
Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista (alkaen 2021)	miehet			11,1	
Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista (alkaen 2021)	naiset			8,8	
Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista (alkaen 2021)	yhteensä			10,6	24,1
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet	9,5	8,5	15,5	13
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset	23,5	10	27,9	24
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä	16,7	9,2	21,5	18,8

Lukemisella ja lukutaidolla on hyvinvointivaikutuksia. Lukutaito myös luo perustan oppimiselle sekä demokratian, yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja kulttuurin toteutumiselle. Lukutaidon lasku näkyy kuitenkin 2000-luvulle tullessa ja erityisesti huonosti lukevien nuorten määrä on lisääntynyt. Perheen sosioekonominen tausta on erityisesti yhteydessä lasten ja nuorten lukutaitoon ja oppimistuloksiin. (Lukutaitostrategia 2030; 7–8, 15.) Kouluterveyskyselyn mukaan Tammelan 4. ja 5. luokan oppilaista n. 9 %:lla on paljon vaikeuksia lukemisessa, laskemisessa tai kirjoittamisessa. Osuus on lisääntynyt edelliseen kouluterveyskyselyyn verrattuna, jossa vastaava lukema oli 1,4 %.

Suurimmalla osalla Tammelan lapsista ja nuorista on jokin harrastus. Tammelan kunnan järjestämässä harrastus- ja kerhotoiminnassa osallistujamäärä on n. 110 nuorta / viikko. Harrastus- ja kerhotoiminnasta suurin osa on kysynnän mukaisesti alakoululaisille, yläkoululaisille kävijöistä noin 30–40 %. Nuorisopalveluiden kesäleireille osallistui 98 nuorta vuonna 2024. Harrastus- ja kerhotoiminnan osallistujamäärä laski vuoteen 2023 verrattuna

sillä hankerahoituksen määrän laskun vuoksi kerhoja järjestettiin kaksi vähemmän. Lisäksi useat urheiluseurat ja muut yhdistykset tarjoavat harrastusmahdollisuuksia Tammelassa.

Tammelassa suurin osa lapsista on päiväkodissa tai perhepäivähoidossa, tämän lisäksi kunnassa toimii avoin varhaiskasvatus. Osuus lapsista, jotka varhaiskasvatuksessa: 5–6-vuotiaat: 99 %, 3–4-vuotiaat: 98 %, 2-vuotiaat 74 % ja 1-vuotiaat 42 %.

Lasten ja nuorten osallisuuteen liittyvissä indikaattoreissa mitataan vaikutusmahdollisuuksia koulussa sekä heikon osallisuuden kokemuksia. Erittäin heikko osallisuuden kokemus oli 4,6 % 8. ja 9. luokan oppilaista ja kehityssuunta on ollut positiivinen. Oppilaiden kokemus vaikutusmahdollisuuksista koulussa on kuitenkin heikentynyt hieman vuodesta 2021.

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa henkinen, sosiaalinen ja fyysinen ympäristö. Kouluterveyskyselyn mukaan koulukiusaamista vähintään kerran viikossa vuonna 2023 koki n. 9 % yläkoululaisista ja n. 10 % alakoululaisista. Vuonna 2024 toteutetun kuntatasoisen kiusaamiskyselyn tuloksien mukaan alakoululaisista noin puolet ja yläkoululaisista joka neljäs oli nähnyt kiusaamista luokassaan. Suurimmaksi osaksi kiusaaja oli oman luokan oppilas, mutta kiusaamista tapahtui myös muiden luokan oppilaiden, tai jonkin verran myös aikuisten taholta. Kiusaaminen on kyselyn mukaan yleisimmin henkistä / sanallista.

Osuus 8. ja 9.luokkalaisista, jotka ovat kokeneet huolta pitävän aikuisen henkistä tai fyysistä väkivaltaa, on laskenut edelliseen kouluterveyskyselyyn nähden. Puolestaan 4. ja 5. luokan oppilaat raportoivat huolta pitävän aikuisen henkisestä tai fyysisestä väkivallasta useammin kuin kaksi vuotta sitten. Fyysisen turvallisuuden osalta lasten tapaturmiin liittyvät hoitojaksot ovat olleet laskussa viime vuosien aikana.

Oppilashuollon ja koulujen opettajien ja ohjaajien oppilaskohtainen resurssi on TEAviisarin mukaan ollut hyvällä tasolla. TEAviisarissa huomioitavan henkilöstön lisäksi oppilaiden arkea tukee koulunuorisotyöntekijä sekä yhteinäiskoululla hyvinvointiohjaaja. Lukuvuonna 2023–2024 kouluilla kiersi lisäksi koulukiusaamisen ehkäisyyn hanketyöntekijä.

Nuoret ja nuoret aikuiset

Vahvuuksia:

Nuorisotyöttömyyttä vähemmän kuin seutukunnalla ja koko maassa keskimäärin

Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria vähän

Toimeentulotukea saaneiden nuorten määrä jatkanut laskua

Haavoittuvuuksia:

Työttömien 18–24-vuotiaiden osuus noussut

Syrjäytymisriskissä olevien 18–14-vuotiaiden osuus noussut

Nuorisotyöttömiä Tammelassa oli 8,9 %, kun vuonna 2022 vastaava luku oli 6,8 %. Tammelassa nuorisotyöttömyys on kuitenkin alhaisempaa kuin Forssan seudulla ja koko maassa keskimäärin. Myös syrjäytymisriskissä olevia nuoria on vähemmän kuin Forssan seudulla ja koko maassa keskimäärin, vaikka Tammelassa osuus on kasvanut 15,9 %:n. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuus on pysynyt alle 5 %. Hyvinvointiongelmien kasaantuvat ja yhteiskuntaan kiinnittyminen on haasteellisempaa nuorille, jotka eivät perusasteen jälkeen suorita toisen asteen koulutusta.

Toimeentulotukea saaneiden 18–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisistä oli 3,6 %, lukema on matalin 2020-luvulla. Nuorten pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden määrä on niin pieni (alle 5), että tilastotietoa ei julkisteta. Toimeentulotuki voi olla perustoimeentulotukea, täydentävää toimeentulotukea, ehkäisevää toimeentulotukea tai kuntouttavan työtoiminnan tukena maksettavaa toimintarahaa tai matkakorvausta.

Vuoden 2024 aikana etsivän nuorisotyön asiakkaana oli 55 nuorta, vuonna 2023 vastaava luku oli 44. Etsivä nuorisotyöntekijä on tukenut nuoria, ohjannut nuoria sosiaaliturvan tai mielenterveyspalveluiden piiriin, työkokeiluihin, opiskelemaan sekä työnhakuun. Lisäksi etsivän nuorisotyön puitteissa järjestettiin ryhmämuotoista toimintaa.

Työikäiset

Vahvuuksia:

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus laskenut

Pitkäaikaistyöttömien osuus laskenut

Mielenterveyden mittareissa positiivista kehitystä

Haavoittuvuuksia:

Sairastavuusindeksissä nousua

Työttömien osuus työvoimasta vuonna 2024 oli 7 %. Työttömien määrä on pysynyt melko tasaisena, vuonna 2021 vastaava luku oli 7 %. Forssan seutukuntaan verrattuna työttömiä on Tammelassa vähiten, ja osuus alittaa myös Kanta-Hämeen (9,8 %) ja koko maan (10,8 %) keskiarvon. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli 28,4 %, mikä oli 14,5 % vähemmän kuin vuonna 2021. Vaikeasti työllistyvien osuus (rakennetyöttömyys) oli myös laskussa, ollen 2,7 % vuonna 2024.

Työkyvyttömyyseläkettä 25–64-vuotiaista sai Tammelassa 7,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Osuus on pysynyt melko samana viime vuosina, ollen kuitenkin korkeampi kuin Kanta-Hämeessä (6,7 %) tai koko maassa (5,8 %) keskimäärin. Suurimmat syyt työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen ovat tuki- ja liikuntaelinten sairaudet sekä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt (<https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ja-ennusteet/tilastot/tyoelakkeensaajat/>).

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus 25–64-vuotiaista vuonna 2024 oli toista vuotta peräkkäin 0,9 %, vastaava luku vuonna 2021 oli 1,3 %. Toimeentulotukea ja työkyvyttömyyseläkettä kuvaavat indikaattorit ovat HYTE-kertoimen tulokseen vaikuttavia indikaattoreita ja kuvaavat osaltaan väestön köyhyyttä. Köyhyyden ehkäisy edellyttää useiden eri hallinnonalojen toimia ja yhteistyötä. Keinoja köyhyyden ehkäisemiseen ovat esimerkiksi koulutus, työllisyyden edistäminen sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien turvaaminen. Köyhyyttä voidaan ehkäistä myös estämällä asuinalueiden eriytymistä.

Koulutustasomittain kuvaa väestön koulutustasoa koulutuspituudella. Tammelassa koulutustasossa näyttäytyy jatkuvaa kasvua ja seutukunnallisesti verrattuna Tammelassa koulutuksen kokonaispituus on suurinta. Suuremmissa kaupungeissa kouluttautumisen aste on usein suurempaa.

Kuntakohtaista indikaattoritietoa aikuisväestön hyvinvoinnista on niukasti saatavilla. Ikävakioitu sairastavuusindeksi kertoo tammelaisten sairastavuudesta suhteessa muun maan tasoon, Tammelan tulos vuonna 2023 oli 87,9. Arvoa tulkitaan suhteessa koko maan lukuun, joka saa arvon 100. Mitä suuremman arvon sairastavuusindeksissä saa, sitä yleisempää sairastavuus on alueella. Indikaattori lasketaan kolmen perättäisen vuoden tiedoista, eli vuoden 2023 lukuun on laskettu vuosien 2021–2023 sairastavuustiedot. Tammelan osalta sairastavuusindeksissä oli hieman nousua, vuonna 2021 vastaava luku oli 82,5.

Terve Suomi -selvityksen mukaan aikuisväestön mielenterveys on koronapandemian jälkeen heikentynyt ja vuonna 2022 viidesosa työikäisistä koki merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta. Mielenterveyteen vaikuttavat mm. toimeentuloon, perheenjäseniin ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät huolet. (Suvisaari ym. 2023.) Mielenterveysindeksi ilmaisee vakavien mielenterveyteen liittyvien sairauksien yleisyyttä suhteessa koko maan tasoon, mitä suuremman arvon saa, sitä yleisempää sairastavuus alueella on. Tammelan mielenterveysindeksi vuonna 2023 oli 60,8, laskien muutaman vuoden takaisesta. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden

25–64-vuotiaiden osuus / 1 000 vastaavan ikäisestä oli 23,6 % vuonna 2024, eli laskua vuoteen 2021 nähden (27,8 %) oli muutaman prosenttiyksikön verran.

Tammelalaisten aikuisten elintavoista saatiin tietoa paikallisilla kyselyillä. Vuoden 2024 päihdetilannekyselyyn vastanneista vain 4 % oli ollut huolissaan omasta alkoholinkäytöstään ja 37 % läheisensä alkoholinkäytöstä. Vastaajat näkivät tarpeen kehittää päihdepalveluita ja hoitoon pääsyn helpottamista ja esille tuotiin huoli päihdepalveluiden saatavuudesta omassa kunnassa. Vain 22 % vastaajista oli sitä mieltä, että tietoa päihteiden käytön lopettamisesta tai vähentämisestä on helposti saatavilla

Hyvinvointikyselyn vastauksien mukaan 70 % Tammelan 18–65-vuotiaista harrastaa liikuntaa 2–3 kertaa viikossa tai useammin, ja noin 20 % 18–65-vuotiaista vastaajista ilmoitti harrastavansa liikuntaa harvemmin kuin kerran viikossa. Kunnan järjestämiin aikuisväestölle suunnattuihin liikuntaryhmiin osallistui keskimäärin 8–9 henkilöä / kerta. Kunnan liikuntaryhmistä kolme on ns. matalan kynnyksen ryhmiä.

Ikäihmiset

Vahvuuksia:

Toimeentulotukea saaneiden 65-vuotta täyttäneiden osuus laskussa

Etsivä senioritoiminta ehkäisee ikäihmisten yksinäisyyttä

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen väheneminen tarkasteluvälillä

Haavoittuvuuksia:

Ikääntyneiden osuus väestöstä kasvussa

Vuonna 2024 Tammelassa oli 1 780 65-vuotta täyttänyttä. 65-vuotta täyttäneiden osuus väestöstä oli 30,5 % ja 75-vuotta täyttäneiden osuus 14,4 %. Ikääntyneiden osuus väestöstä on kasvussa. Väestöennusteen mukaan 65-vuotta täyttäneiden osuus vuonna 2030 olisi 34,4 % ja 75-vuotiaiden osuus 17,6 %. Väestön ikääntymisen myötä esimerkiksi muistisairaiden määrä kasvaa merkittävästi.

Kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneet osuus vastaavan ikäisestä väestöstä kuvaa eläkeläisten pienituloisuutta. Indikaattori kertoo tiedot siitä ikääntyvästä väestönosasta, joilla on vähän tai ei lainkaan ansieläkkeitä. Tammelassa osuus oli vuonna 2024 0,9 %, eikä lukemassa ole suuria muutoksia aiempina vuosina tapahtunut. Toimeentulotukea saaneiden 65-vuotta täyttäneiden osuus oli 0,6 %. Osuus on 2020-luvun matalin, ollen aiemmin 1,3–1,0 %.

Yli 65-vuotiaiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksoja oli vuonna 2021 588,8 ja vuonna 2024 262,2. Neljän vuoden aikana hoitojaksoissa näkyi laskua. Indikaattorin kohdalla vaihtelu yksittäisten vuosien välillä on tavallista. Skaalattu HYTE-kerroinindikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen kymmentä tuhatta vastaavan ikäistä asukasta kohti suhteutettuna muiden kuntien tuloksiin. Hyvinvointikyselyn vastanneista yli 65-vuotiaista 80 % harrastaa liikuntaa 2–3 kertaa viikossa tai useammin, 2 % ilmoitti liikkuvansa harvemmin kuin kerran viikossa ja n. 7 % ei pysty vamman tai sairauden vuoksi harrastamaan liikuntaa. Yli 65-vuotiaat ovat hyvinvointikyselyn mukaan myös aktiivisia kulttuurin harrastajia, 86 % ilmoitti osallistuneensa viimeisen vuoden aikana Tammelan kulttuurielämään tai tapahtumiin. Yli 65-vuotiaat ovat myös aktiivisimpia kolmannen sektorin toimijoita: 48 % ikäryhmästä on hyvinvointikyselyn mukaan jossakin seura- tai yhdistystoiminnassa.

Vuodesta 2028 toiminut Etsivän senioritoiminnan hanke pyrkii tavoittamaan tammelalaisia yksinäisiä senioreita koulutettujen vapaaehtoisten voimin. Toiminnassa on mukana hanketyöntekijän lisäksi 18 vapaaehtoisystävää, jotka tekevät keskimäärin kaksi käyntiä kuukaudessa, eli vuonna 2024 noin lähes 500 käyntiä. Hanketyöntekijällä oli noin 135 käyntiä vuoden aikana. Etsivän senioritoiminnan hankkeen kerhoissa käy viikoittain arviolta 50–60 ikäihmistä, eli vuoden aikana noin 2200–2640 käyntiä ryhmätoiminnassa. Lisäksi hankkeen puitteissa järjeste-

tään erilaisia tapahtumia. Suuremmassa pikkujoulutapahtumassa osallistujia vuonna 2024 oli n. 200, lisäksi useampia pienempiä tapahtumia ikäihmisille, kuten kesäteatteriretki sekä vanhustenviikon tapahtumat.

Turvallisuuden tunne vaikuttaa keskeisesti ikääntyvien hyvinvointiin. Hyvinvointikyselyn mukaan ikääntyvät kokevat Tammelan turvallisena paikkana asua, vain 2 % vastaajista ilmoitti, ettei koe oloaan turvallisesti asuinympäristössään. Ikääntyvien turvattomuuden kokemuksen liittyvät kyselyn perusteella keskeisesti ympäristötekijöihin, kuten liukkauteen (39 % vastaajista) tai katujen huonoon valaisemiseen (23 %), mutta myös esimerkiksi digitaalinen turvallisuus (23 %) sekä oma terveydentila tai toimintakyky (19 %) vaikuttavat turvallisuuden kokemuksiin.

Kaikki ikäryhmät

Vahvuuksia:

Pienituloisuusasteessa laskeva suuntaus

Tammela koetaan asuinympäristönä turvalliseksi ja viihtyisäksi

Tammelalaiset aktiivisia äänestäjiä

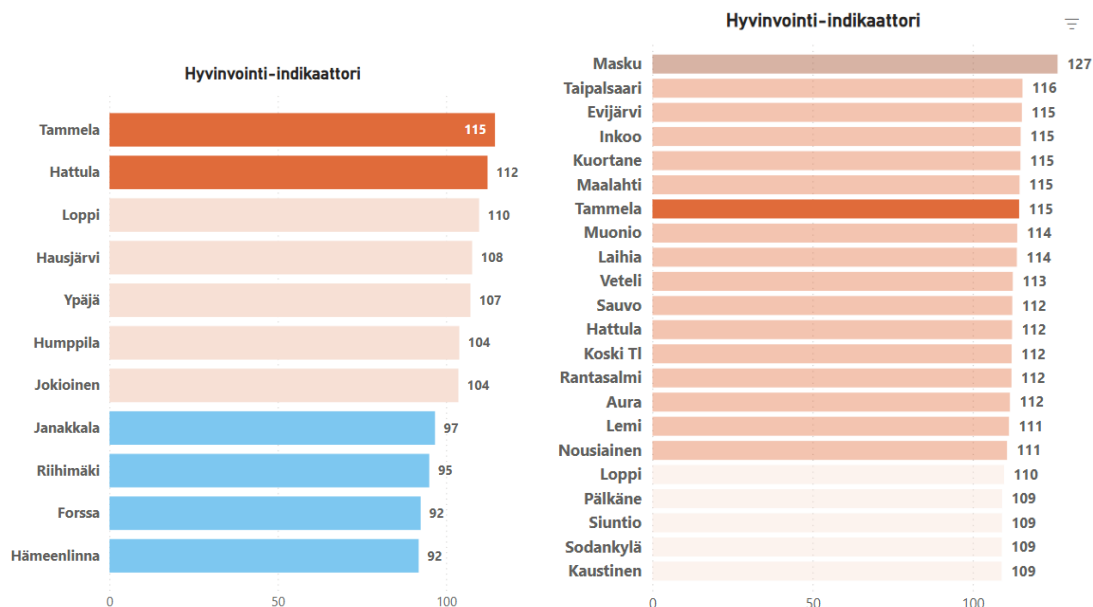
Haavoittuvuuksia:

Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrässä kasvua

Kunnan yleinen pienituloisuusaste vuonna 2023 oli 9,5. Pienituloisuusasteessa on pieni laskeva suuntaus nähtävissä. Gini-kerroin mittaa asutokuntien käytettävissä olevien rahatulojen jakautumista ja on yleisesti käytetty tuloerojen mittari. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisempi tulonjako on. Tammelan Gini-kerroin vuodelta 2023 oli 25,2.

Kuntaliiton hyvinvointi-indikaattori (taulukko 8) kokoaa useasta eri lähteestä tietoa laaja-alaisen hyvinvoinnin mittaamiseksi. Hyvinvointi-indikaattori koostuu kolmesta osa-alueesta: elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttaminen.

Taulukko 8. Tammelan hyvinvointi-indikaattori verrattuna Kanta-Hämeen kuntiin ja koko maan pieniin kuntiin vuonna 2023 (Kuntaliitto 2025).

TAMMELA

www.tammela.fi

Elintapojen osalta alkoholijuomien myynti asukasta kohden on pysynyt Tammelan osalta tasaisena. Vapaa-ajan liikunta-aktiivisuutta ja kulttuuripalveluihin osallistumista seurataan hyvinvointikyselyssä sekä kävijämäärätietoja keräämällä. Tammelan hyvinvointikyselyyn vastanneista 41 % harrastaa liikuntaa 2–3 kertaa viikossa, 31 % liikkuu tätä useammin ja n. 14 % vastanneista ilmoitti liikkuvansa harvemmin kuin kerran viikossa. Tammela tekee soveltavan liikunnan järjestämisessä yhteistyötä Forssan kanssa. Soveltuvan liikunnan ryhmissä tammelaisten osallistujamäärä oli vuonna 2024 keskimäärin 5 / kausi. Kunnan liikuntasalien käyttöasteen keskiarvo 75 %.

Tammelalaiset ovat ahkeria kulttuurin kuluttajia, 77 % hyvinvointikyselyyn vastanneista ilmoitti osallistuneensa viimeisen vuoden aikana kunnassa järjestettyyn tapahtumaan tai muuhun kulttuurielämään. Kyselyn tuloksissa näkyi myös halu osallistua kulttuurin suunnitteluun, vain 24 % vastaajista ilmoitti, ettei ole kiinnostunut kulttuuri-toiminnan suunnittelusta kunnassa.

Kunnan asukkailla on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan (Kuntalaki 410/2015). Kokemus osallisuudesta vahvistaa kuntalaisten hyvinvointia, lisää yhteisöllisyyttä, edesauttaa turvallisuuden tunteen luomisesta ja hyvissä väestösuhteissa (THL 2024b).

Äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa mittaa kuntalaisten osallistumista päätöksentekoon kuntatasolla. Se ei suoraan mittaa yleistä osallisuutta, sillä osallisuus yhteiskunnassa on myös esimerkiksi ei-poliittista yhdistystoimintaa tai erilaisia joukkoharrastuksia. Poliittinen osallistuminen sekä tunne siitä, että voi vaikuttaa itseä koskevaan päätöksentekoon on kuitenkin tärkeä hyvinvoinnin osa-alue. Tammelan äänestysaktiivisuus viimeisimmissä kunta- ja aluevaaleissa nousi edellisiin vaaleihin verrattuna. Myös osallistuminen kolmannen sektorin toimintaan lisää osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. 39 % hyvinvointikyselyyn vastanneista on mukana seura- tai yhdistystoiminnassa.

Turvallisuuden merkitys hyvinvointiin tunnistetaan yhä vahvemmin. Arjen turvallisuus ja asuin- ja elinympäristö sekä sen viihtyisyys ovat osa kuntalaisten kokemaan hyvinvointia ja luovat turvallisuuden tunnetta. Hyvinvointia edistävät toimenpiteet, kuten kunnan peruspalvelut, edistävät myös turvallisuutta.

Tammelan asukkaat kokevat hyvinvointikyselyn mukaan asuinympäristönsä pääosin viihtyisäksi ja turvalliseksi. Mahdolliset turvattomuuden kokemukset liittyvät enimmäkseen ympäristötekijöihin, kuten katujen liukkauteen tai niukkaan valaisemiseen sekä liikenteeseen. Fyysinen ja henkinen väkivalta tai päihteet olivat vain harvoin syynä turvattomuuden kokemuksiin. Tammela jää henkeen ja terveyteen kohdistuneiden sekä omaisuusrikosten rikosten alle koko maan ja seutukunnan keskiarvon, mutta molemmilta osin on nähtävissä kasvua tietoon tulleiden rikosten määrässä.

Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 toimenpiteiden toteuma

Tammelan kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2022–2025 hyväksyttiin Tammelan kunnanvaltuustossa 31.1.2022. Hyvinvointisuunnitelma kattoi useita tavoitteita, laajasti eri toimialat huomioiden. Tavoitteet ja toimenpiteet oli jaettu neljään eri osa-alueeseen:

- Kaikkien asukkaiden osallisuuden, yhteisöllisyyden ja terveyden edistäminen
- Lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
- Aikuisten ja työikäisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
- Eläkeläisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet on pystytty pääosin toteuttamaan. Verkkosivujen kehittäminen siirtyi vuodelle 2025. Kilpailutus verkkosivujen uudistamiseen liittyy saatetaan päätökseen sekä sivuston kehittämistyö käynnistetään vuoden 2025 aikana. Järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä on kehitetty ja järjestöjen edustusta

on pyydetty mukaan kunnan hyvinvointityöryhmään sekä yhdistysillat ovat tuoneet vaikuttamismahdollisuuksia kolmannen sektorin toimijoille.

Nuorisopassin käyttöön otosta luovuttiin, sillä sen tarjoamien hyötyjen arvioitiin olevan niukat kustannuksiin nähden ja nuorten saaminen mukaan käyttäjiksi nähtiin haasteellisena. Nuorten tavoittamisen kanaviksi nykyiset vaihtoehdot koettiin riittäviksi. Tammelan nuorten kotisivujen luominen on kehitysvaiheessa, verkkosivukokonaisuutta toteuttavat nuoret itse. Nykytila.fi-sivuston hyödyntäminen osana ruokakasvatusta varhaiskasvatuksessa on jäänyt toteuttamatta, mutta lasten ja nuorten hyvää ravitsemusta ja ruokasuhdetta on viety eteenpäin, esimerkiksi Makuaakkoset-tunnustukset ja Kouluruokadiplomit ovat tunnustuksia ruokasuositusten toteutumisesta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa.

Päätösten ennakkoarvioinnin osalta lapsivaikutusten arviointi ja yritysvaikutusten arviointi ovat käytössä kunnassa. Hyvinvointivaikutusten ennakkoarvioinnin ohjeistusta on kehitetty, mutta sitä ei vielä ole viety päätöksentekoon. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perehdytystä uusille työntekijöille on kehitetty ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä seurataan ja kehitetään sekä siitä raportoidaan säännöllisesti. Taulukko hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 toimenpiteistä ja niiden toteutumisen arviointi on liitteessä 3.

II HYVINVOINTISUUNNITELMA 2025–2029

Hyvinvointisuunnitelma käsittää Tammelan kunnan tavoitteet kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi vuosille 2025–2029 sekä tavoitteita tukevat konkreettiset toimenpiteet. Hyvinvointisuunnitelma on jaettu kolmeen teemaan. Teemojen alle kootut tavoitteet nojaavat saatavilla olevaan hyvinvointitietoon ja paikallisiin hyvinvointiin kytkeytyviin ilmiöihin. Toimenpiteiden laatimiseen ovat osallistuneet kunnan kaikki toimialat, kuntalaiset sekä kolmas sektori. Hyvinvointisuunnitelman etenemistä sekä muutoksia toimintaympäristössä seurataan vuosittain hyvinvointiraportissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuitenkin pitkäjänteistä työtä ja tilasto- ja indikaattoritiedon laajempi tarkastelu on tarkoituksen mukaista tehdä pitkällä aikavälillä osana hyvinvointikerhomusta. Luettelo kaudella 2025–2029 tarkasteltavista kuntalaisten hyvinvointia kuvailevista indikaattoreista on liitteessä 1.

Hyvinvointisuunnitelman teemojen ja tavoitteiden laatimisessa on huomioitu [Tammelan kuntastrategia 2023–2030](#) ja sen mukaiset strategiset tavoitteet. Maakunnallisessa yhteistyössä rakennettu [Kanta-Hämeen hyvinvointisuunnitelma 2025–2028](#), sekä sen painopisteet ja tavoitteet on huomioitu Tammelan kunnan hyvinvointisuunnitelmassa. Tammelan kuntakohtaiset tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet tukevat osaltaan maakunnallisten tavoitteiden saavuttamista.

Kanta-Hämeen hyvinvointisuunnitelman 2025–2028 painopisteet:

- *Osallisuus:* Kantahämäläisten osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemukset vahvistuvat sekä vaikuttamisen mahdollisuudet lisääntyvät.
- *Turvallinen arki:* Kantahämäläisten turvallisuuden tunne ja arjen turvallisuus lisääntyvät.
- *Yhdenvertaisuus:* Kantahämäläisten terveyserot kapenevat, mielen hyvinvointi ja kyky selviytyä arjessa lisääntyvät.
- *Onnistumme toisiimme luottaen:* Kantahämäläisten hyvinvointia tukeva ja edistävä kokonaisuus, jossa ei ole väliinputoajia, muodostuu monien eri toimijoiden palveluista ilman katvealueita.

Tammelan kunnan hyvinvointisuunnitelmassa asetetuilla tavoitteilla (taulukko 9) pyritään edistämään kaikkien kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventamaan terveyseroja. Lisäsuunnitelmat esittelevät kohdistetut tavoitteet lasten ja nuorten (taulukko 10) sekä ikääntyneiden (taulukko 11) hyvinvoinnin tukemiseen sekä kulttuurihyvinvoinnin (taulukko 12) ja päihteettömyyden edistämiseen Tammelan kunnassa.

Tammelan hyvinvointisuunnitelman teemat:

Teema 1: Hyvinvointia luonnon keskellä

Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin ja saavat voimaa luonnosta ja liikkumisesta. Keskeistä on kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen, huomioiden niin mielen hyvinvoinnin ja elintavat kuin ympäröivän luonnon merkityksen.

Teema 2: Rakenteet ja viestintä hyvinvoinnin turvana

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi kunnan keskeisimmistä perustehtävistä ja rakenteiden sekä tiedonkulun tulee olla kunnossa, jotta saadaan aikaan vaikuttavuutta.

Teema 3: Aktiivinen ja yhteisöllinen arki

Aktiiviset kuntalaiset ja kolmas sektori ovat Tammelan onnistumisen edellytykset. Kestävän yhteistyön tekeminen sekä osallisuuden turvaaminen tukevat hyvinvointia.

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet

Taulukko 9. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet

	Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Arviointi
Teema 1: Hyvinvointia luonnon keskellä	Tuetaan mielen hyvinvointia	Arvioidaan ja kehitetään mielen hyvinvoinnin edistämisen toimintaa kunnassa ja perustetaan mielen hyvinvoinnin edistämisen työryhmä	Hyvinvointikoordinaattori	Tarkastuslistan mukainen arviointi työryhmässä
		Suunnitellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä Mielen hyvinvoinnin ABC-mallin periaatteiden mukaisesti	Hyvinvointikoordinaattori	Mielen hyvinvoinnin ABC-mallin arviointi
	Tuetaan kuntalaisia omaksumaan ja ylläpitämään terveellisiä elintapoja ja monipuolista ravitsemusta	Lisätään kuntalaisten tietoa elintavoista ja ravitsemuksesta hyvinvointiviestinnällä	Hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, yhteisökoordinaattori	Hyvinvointiviestinnän vuosisuunnitelma, hyvinvointi uusilla verkkosivuilla, hyvinvointikortin osallistujamäärät
		Selvitetään liikuntaneuvojan palveluiden järjestämistä ja elintapaohjauksen järjestämistä liikuntaneuvojan palveluiden osana	Liikunta- ja nuorisopäällikkö	Liikuntaneuvonnan toteutuminen
	Pidetään huolta luonnosta, jotta se pysyy myös jatkossa hyvinvoinnin lähteenä	Luonnon vaaliminen, vastuullisuus sekä kunnan ja kuntalaisten ympäristöteot tuodaan näkyviksi, esim. kestävä kehityksen viikko, ilmianä hyvä ilmastoteko, ympäristöstä huolehtimisen tempaus teiden varsilla	Ympäristötarkastaja, hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, yhteisökoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei, kuvaus toteutumisesta
		Kannustetaan yrityksiä ympäristötekoihin sekä vastuulliseen ja kestävään toimintaan	Ympäristötarkastaja, yhteisökoordinaattori	
		Tammelan ilmastosuunnitelma ja sen toimenpiteet	Tekniset palvelut	Tammelan ilmastosuunnitelma ja siinä esitetyt arviointikeinot
	Tuetaan liikkumista ja tuetaan matalan kynnyksen liikuntapalveluita kuntalaisten näkemykset huomioiden	Luodaan kartta lähiliikuntapaikoista jaettavaksi eri toimipisteissä sekä verkkosivuilla	Hyvinvoinnin ydinryhmä	Toteutunut: kyllä / ei
		Maksuton kuntosalikokeilu Kunto Tammen salilla kuntosaliohjaajan ollessa paikalla	Liikunta- ja nuorisopäällikkö	Toteutunut kyllä / ei

		Matalan kynnyksen liikunta-ryhmien kampanja uusien ryhmien muodostamiseksi	Liikunta- ja nuoriso-päällikkö	Matalan kynnyksen liikuntaryhmät kunnassa
		Kehitetään liikuntapalveluita ja -tarjontaa yhdessä kunta-laisten kanssa (esim. kumppanuuspöytä-mallin tmv. avulla)	Liikunta- ja nuoriso-päällikkö	Toteutunut: kyllä / ei, kuvaus osallisuuden huomioimisesta, TEAviisari
	Ylläpidetään ja tuetaan lukutaitoa	Luodaan lukutaitostrategia kuntaan	Lukutaitotyöryhmä	Lukutaitostrategia ja sen mukainen arviointi
		Lukutaitotyöryhmä kehittää lukutaidon edistämistä monialaisesti	Lukutaitotyöryhmä	
	Ehkäistään päihde- ja rahapelihaittoja	Toteutetaan PAKKA-toimintamallin mukaista ennaltaehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa seutukunnallisesti ja maakunnallisesti	Ennaltaehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	EHKÄPÄ-suunnitelma ja siinä esitetyt arviointikeinot, indikaattori: alkoholijuomien myynti asukasta kohti, kouluterveyskysely, päihdetilannekysely
Teema 2: Rakenteet ja viestintä hyvinvoinnin turvana	Kehitetään kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ja johtamista näyttöön perustuen	Osallistutaan Terve Kunta -verkoston toimintaan	Hyvinvointikoordinaattori, Terve kunta -verkostoon nimetty luottamushenkilö	Terve Kunta -verkoston mukainen toiminta
		Hyödynnetään TEAviisarin tuloksia ja HYTE-kerrointa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä ja kunnan toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä	Hyvinvointikoordinaattori	HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit, TEAviisari
		Kuntalaisten tarpeet ohjaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista	Hyvinvointikoordinaattori	Hyvinvointikysely, tiedonkeruu järjestöiltä ja vaikuttamistoimielimiltä, TEAviisari
		Kunnan taloussuunnitelmasa on mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	Talous- ja hallintojohtaja	Toteutunut: kyllä / ei
	Lisätään kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tehtävän työn näkyvyyttä ja hyvinvointiviestintää	Tuodaan esiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä kunnan viestintäkanavissa	Hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori? yhteisökoordinaattori?	Hyvinvointiviestinnän vuosisuunnitelma

		Suunnitellaan hyvinvointi- viestinnän vuosikello viestin- nän tueksi	Hyvinvointikoordi- naattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaatto- ri	
		Kerrotaan hyvinvointia tuke- vista palveluista kuntalaisille, ml. kolmannen sektorin pal- velut	Hyvinvointikoordi- naattori	
	Huolehditaan tiedonkulusta kolmannen sektorin toimijoi- den kanssa	Järjestöjen toiminnot ja pal- velut hyvinvointiin liittyen näkyvät kunnan verkkosivuil- la	Yhteisökoordinaattori, kulttuuri- ja viestintä- koordinaattori, hyvin- vointikoordinaattori	Toteutunut: kyllä/ ei
		Kunta jakaa järjestöpuolelle säännöllisesti tietoa ajankoh- taisesta toiminnasta (uutis- kirjeet)	Yhteisökoordinaattori	
Teema 3: Aktiivinen ja yhteisöl- linen arki	Vaalitaan yhteistyöverkostoja kolmannen sektorin kanssa	Kehitetään yhteistyötä ja yhteistyömenetelmiä yhteis- työssä kolmannen sektorin kanssa	Yhteisökoordinaattori	Toteutumistapa, yhteistyörakenteet ja -keinot
		Järjestetään yhteisiä tapaa- misia verkostoitumisen ja yhteistyön edistämiseksi	Yhteisökoordinaattori	
		Tehdään aktiivista yhteistyötä tapahtumien ja toiminnan suunnittelussa yhdistysten kanssa	Yhteisökoordinaattori, kulttuuri- ja viestintä- koordinaattori	
		Järjestöjen välisen verkosto- maisen toiminnan ja yhteis- työn tukeminen	Yhteisökoordinaattori	
		Tarjotaan tukea yhdistysten keskinäisen yhteistyön koor- dinointiin ja kehittämiseen	Yhteisökoordinaattori	
	Tuetaan tammelalaisia ja Tammelassa toimivia yhdis- tyksiä ja yhteisöjä sekä toimi- taan yhdistystoiminnan mah- dollistajana	Pyritään mahdollistamaan järjestöille paikka vertaistuki- ryhmien ja toiminnan järjes- tämiseen	Yhteisökoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei, mitä tiloja käytössä, TEAvisari
		Kunta myöntää harkinnanva- raisia kohde- ja yleisavustuk- sia yhdistyksille ja yhteisöille	Hallintopäällikkö	Toteutunut: kyllä / ei
		Kunnan työntekijän tarjoama tuki yhdistyksille ja järjestöil- le	Yhteisökoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei
	Edistetään hyvinvointia tu- kemalla vapaaehtoistoimin- taa	Yhdistetään vapaaehtoisten ja vapaaehtoistoiminnan koordinointia, pyritään var- mistamaan vapaaehtoisten tarvittava osaaminen	Yhteisökoordinaattori	Kuvaus vapaaehtois- toiminnan kehittämi- sestä

		Tehdään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa vapaaehtoistoiminnan koordinoinnissa	Yhteisökoordinaattori	
		Kartoitetaan mahdollisuuksia kunnan koordinoimaan "lähetti"-toimintaan	Yhteisökoordinaattori, liikunta- ja nuorisopäällikkö, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei, kuvaus toiminnan kehittämisestä
	Tuetaan kuntalaisten osallisuutta ja osallisuuden kokemuksia	Osallisuussuunnitelman toimenpiteet	Hyvinvointikoordinaattori	Osallisuussuunnitelman mittarit
	Kirjasto edistää hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa tukemalla lukemista ja lukutaitoa sekä tiedon ja kulttuurin saavutettavuutta	Tammelan kirjasto on mukana hankkeessa, jossa selvitetään lähikirjastojen hyvinvointivaikutuksia	Kirjasto	Kehittämishankkeen mukainen arviointi hyvinvointivaikutuksista
		Kirjaston osallisuuspiste tukee kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia sekä itsenäistä arjen selviytymistä	Kirjasto	Toteutunut: kyllä / ei
		Kotoutujien lukuryhmä	Kirjasto, HAMK, yhteisökoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Taulukko 10. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet.

	Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Arviointi
Teema 1: Hyvinvointia luonnon keskellä	Tuetaan lasten ja nuorten liikkumista ja fyysistä aktiivisuutta ja turvataan mahdollisuus harrastamiseen	Tarjotaan perheliikuntavuoroja Mantaalin salilla lisäten vuorojen markkinointia lapsiperheille	Liikunta- ja nuorisopäällikkö	Perheliikuntavuorojen varausten määrä, kouluterveyskysely, MOVE!-mittaus
		Tuodaan lapsiperheitä yhteen luonto-/metsäretkillä	Varhaiskasvatus	Toteutunut: kyllä / ei, retkien ja osallistujien määrä
		Toteutetaan Harrastamisen Tammen mallin mukaista toimintaa kunnassa	Liikunta- ja nuorisopäällikkö	Harrastamisen kerhojen ja ryhmien määrä, nuorisopalveluiden järjestämien kerhojen määrä, kesäleirien määrä, osallistujamäärät, osallistujamäärä, lasten ja nuorten määrä seuratoiminnassa, kouluterveyskysely, TEAviisari
		Nuorisopalvelut järjestää kerhotoimintaa lapsille ja nuorille	Liikunta- ja nuorisopäällikkö	
		Nuorisopalvelut järjestää kesäleirejä	Liikunta ja nuorisopäällikkö	
	Kannustetaan lapsia, nuoria ja lapsiperheitä ylläpitämään säännöllistä ja monipuolista ravitsemusta	Ruokakasvatus jatkuu peruskouluisissa ja varhaiskasvatuksessa	Varhaiskasvatus, perusopetus	Kouluterveyskysely, TEAviisari
		Varhaiskasvatuksen ja koulujen ruokavalinnoissa ja ruokailujärjestelyissä noudatetaan ravitsemussuosituksia	Ravitsemuspalvelut	
		Varmistetaan ala- ja yläkoululaisille mahdollisuus omien välipalojen syöminen koulupäivän aikana	Perusopetus	
	Tuetaan lasten ja nuorten mielen hyvinvointia ja ennaltaehkäistään kiusaamista ja syrjintää	Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin polku ohjaa työntekijöitä kohtaamistilanteissa ja tuen tarjoamisessa	Lapsiystävällinen kunta -koordinaattori	Kouluterveyskysely, mielen hyvinvoinnin polku, työryhmä ja sen työskentely
		Mielen hyvinvoinnin edistämisen työryhmä arvioi lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistämisen kehittämistarpeita	Hyvinvointikoordinaattori	
		SEPÄSE-päivät 8.lk oppilaille	SEPÄSE-päivien työryhmä	Toteutunut, kyllä / ei, saatu palaute

		Sitoudutaan ProKoulu ja ProVaka -toimintamallien mukaiseen toimintakulttuurin ylläpitoon peruskoulussa ja varhaiskasvatuksessa	Perusopetus ja varhaiskasvatus	ProKoulu ja ProVaka -toimintamallien mukainen arviointi, kouluterveyskysely
	Ennaltaehkäistään lasten ja nuorten päihdeiden käyttöä ja rahapelaamista	Toteutetaan PAKKA-toimintamallin mukaista ennaltaehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa seutukunnallisesti ja maakunnallisesti	Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	EHKÄPÄ-suunnitelma, päihdetilannekysely, kouluterveyskysely
Teema 2: Rakenteet ja viestintä hyvinvoinnin turvana	Kunnan sisäiset rakenteet tukevat lasten, nuorten ja lapsiperheiden arjen tukemiseksi tehtävää työtä	Hyvinvointiviestinnän toteuttamisessa huomioidaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden tavoittaminen	Hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Hyvinvointiviestinnän vuosisuunnitelma
		Vakiinnutetaan yhteisövaikuttavuuden toimintatavat osaksi käytäntöjä ja varmistetaan tiedonkulku kunnan sisällä Arkitiimien toimintaan liittyen	Arkitiimin vastuuhenkilöt ja osallistujat	Toteuttamiskäytännöt, yhteistyörakenteet
		Tehdään yhteistyötä lasten ja nuorten arjen tukemiseksi monialaisesti mm. oppilashuoltoryhmä ja muu kunnassa toimiva rakenne sekä seutukunnallinen ja alueellinen yhteistyö	Sivistystoimi	
		Koulujen ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmien sekä muiden perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen suunnitelmien mukainen toiminta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi	Sivistystoimi	Koulujen ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmat
Teema 3: Aktiivinen ja yhteisöllinen arki	Varmistetaan nuorille turvallinen paikka vapaa-ajan viettoon	Lisätään nuokkarin aukioloaikoja. Aukioloaikojen suunnittelussa nuoret osallisina.	Nuorisopalvelut	Toteutunut: kyllä / ei, nuorten antama palaute
		Selvitetään lisänuorisotyöntekijän palkkaamista	Liikunta- ja nuorisopäällikkö	
	Huolehditaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien toteutumisesta	LYK-osallisuusagentit tuovat esiin lasten osallisuuden mahdollisuuksia omilla toimialoillaan	LYK-osallisuusagentit	Toteutunut: kyllä / ei, kouluterveyskysely
		Toteutetaan lapsivaikutusten arviointia päätöksenteossa	Lapsiystävällinen kunta -koordinaattori	
		Toteutetaan Erätauko-keskusteluja nuorison kanssa ja käynnistetään Erätauko-menetelmän mukaiset keskustelut myös nuoremman ikäluokan kanssa	Kirjasto	
		Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelmassa asetetut tavoitteet	Lapsiystävällinen kunta -koordinaattori ja LYK-työryhmä	Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelman arviointikriteerit

	Kirjasto edistää lasten ja nuorten kulttuurin yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta edistämällä lukemista, lukutaitoa ja tiedon saatavuutta	Ylläpidetään kirjaston yhteistyötä koulujen, nuorisotyön ja päiväkotien kanssa lukemisen kulttuurin edistämiseksi	Kirjasto, perusopetus, nuorisotyö, varhaiskasvatus	Kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelma, muu vakiintunut yhteistyö
		Edistetään lasten ja nuorten lukutaitoa lukutaitostrategialla ja sen mukaisilla kehittämistoimilla	Kirjasto	Lukutaitostrategia

Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma

Taulukko 11. Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet.

	Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Arviointi
Teema 1: Hyvinvointia luonnon keskellä	Tuetaan mielen hyvinvointia ja vähennetään yksinäisyyttä	Eri puolilla Tammela kiertävä Senioripäivä, jossa yhdessä tekemistä, kulttuuria, kohtaamisia ja ajankohtaisten asioiden äärelle pysähtymistä	Etsivä seniorityö, hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, yhteisökoordinaattori	Toteutuneiden senioripäivien määrä, arvio osallistuneista, suullinen palaute
		Etsivän senioritoiminnan hankkeen mukainen toiminta Tammelan yksinäisten vanhusten hyväksi	Etsivän senioritoiminnan hankkeen tekijä	Etsivän senioritoiminnan ystävien käyntimäärät ikäihmisten luona
	Kannustetaan ikääntyviä ylläpitämään terveellisiä elintapoja, monipuolista ravitsemusta sekä liikunnallista ja aktiivista arkea	Tuotetaan ikäihmisille kohdennettua ravitsemustietoa osana hyvinvointiviestinnän vuotta, Pysy pystyssä -kampanjassa myös ravitsemuksen näkökulma	Hyvinvointikoordinaattori	Hyvinvointiviestinnän vuosisuunnitelma
		Järjestetään luontoretkeä senioreille	Etsivän seniorityön hanke	Kävijöiden ja luontoretkien määrä
		Lähiliikuntapaikkojen kartta, johon tiedot myös esteettömyydestä ja saatavuudesta	Hyvinvoinnin ydinryhmä	Toteutunut: kyllä / ei
	Ehkäistään ikääntyneiden kaatumisia ja loukkaantumisia	Jaetaan maksuttomia liukuesteitä kunnan yli 65-vuotiaille	Hyvinvointikoordinaattori	Indikaattori: Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65-vuotta täyttäneillä
		Osallistutaan Pysy Pystyssä -kampanjaan	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei
		Tarjotaan ikäihmisille soveltuvia liikuntapalveluita, kuten ryhmät ja liikunnan puitteet	Liikuntapalvelut, hyvinvointikoordinaattori kylien tasapainokoulujen osalta	Toteutunut: kyllä / ei
	Tuetaan ikääntyvien päihitteettömyyttä ja ennaltaehkäistään päihde- ja rahapelihaittoja	Toteutetaan PAKKA-toimintamallin mukaista ennaltaehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa seutukunnallisesti ja maakunnallisesti	Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	EHKÄPÄ-suunnitelma ja siinä esitetyt arviointikeinot

Teema 2: Rakenteet ja viestintä hyvinvoinnin turvana	Tehdään etsivän senioritoiminnan hankkeen mukaista työtä Tammelan yksinäisten vanhus-ten tukemiseksi	Juurutetaan etsivä se-nioritoiminta osaksi kun-nan palveluita ja kartoite-taan rahoitusmahdolli-suuksia toiminnan jatkon turvaamiseksi	Talous- ja hallintojohtaja	Hankeen mukaisen toiminnan jatkuminen kunnassa
		Kerätään palautetta Etsi-västä senioritoiminnasta ja kehitetään toimintaa tavoittamaan kohdenne-tummin Tammelan yksi-näisiä ikäihmisiä	Etsivän seniorityön hanke, hyvinvointikoordinaattori	Palautekysely, toimin-nassa mukana olevien senioreiden määrä
	Huomioidaan ikään-tyvien tarpeet hyvin-vointiviestinnän toteuttamisessa	Hyvinvointiviestintää toteutetaan monikanavai-sesti ja saavutettavasti, ikäihmisten tarpeet huo-mioiden	Hyvinvointikoordinaattori	Hyvinvointiviestinnän vuosisuunnitelma
Teema 3: Aktiivinen ja yhteisöllinen arki	Tuetaan ikääntyvän väestön turvallisuus-tunnetta, osalli-suutta ja itsenäistä selviytymistä arjessa	Tammelan tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja osal-lisuussuunnitelman toi-menpiteet	Hyvinvointikoordinaattori	Tasa-arvo-, yhdenver-taisuus- ja osallisuus-suunnitelma ja siinä esitetyt arviointikeinot
		Edistämme asuinympäris-tön turvallisuutta kunnan vastuulla olevien katujen ja alueiden kunnossapi-dolla	Tekniset palvelut	Toteutunut: kyllä / ei, kunnossapitotoimet
		Tuetaan sähköisten palve-luiden käytössä toteutta-malla Digihelppi-palvelun ja digikoulutuksen kirjas-ton ja Wahren-opiston yhteistyönä	Kirjasto	Toteutunut: kyllä/ei
	Kirjasto edistää ikäihmisten lukemis-ta ja tiedon saata-vuutta	Tuodaan kirjaston vali-koimaa saavutettavaksi ikäihmisille ylläpitämällä kirjastoauton toimintaa, viemällä vaihtuvaa kirjas-ton kokoelmaa Tammikar-tanoon ja mahdollistamal-la kirjaston kotipalvelu	Kirjasto	Kirjastoauton toiminta ja varausaste, Tammi-kartanon kokoelman toteutuminen ja va-rausaste

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

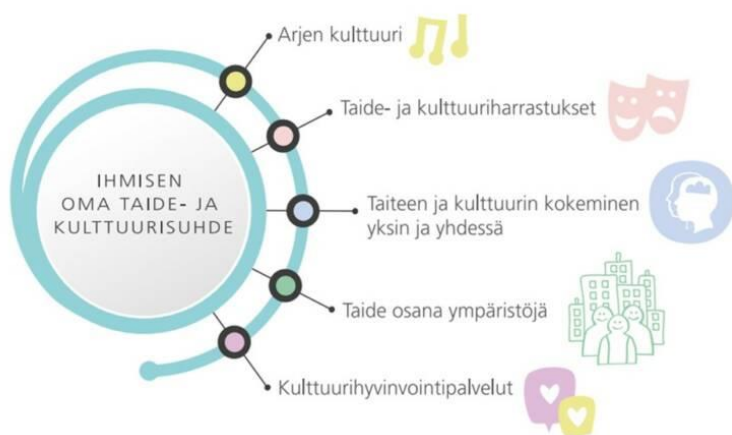
Tammela on vireä kulttuuripitäjä, jonka tapahtumissa näkyy myös kulttuurihistorian säilyttäminen. Kunnat vastaavat oman alueensa kulttuurin peruspalveluiden toteutumisesta (Kuntaliitto 2017). Kunnan kulttuuripalveluihin kuuluu avustukset kulttuuritoimijoille, kulttuuritapahtumien ja toiminnan järjestäminen ja koordinointi, edellytysten luominen kulttuuritoiminnalle sekä yhteistyö paikallisten kulttuuritoimijoiden ja muiden tahojen kanssa.

Jokaisella on oikeus nauttia taiteesta ja kulttuurista, kehittää itseään ja yhteisöään taiteen ja kulttuurin avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti (YK:n ihmisoikeuksien julistus). Kulttuurihyvinvointi tarkoittaa kulttuurin ja taiteen hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Kulttuuri ja sen kokeminen ovat ihmisen tarpeita ja oikeuksia ja näiden toteutuminen on kulttuurihyvinvointia. Kokemus kulttuurin hyvinvointivaikutuksista voi yksilöllinen tai yhteisöllinen tunne siitä, miten kulttuuri, taide sekä luova toiminta vaikuttavat omaan hyvinvointiin. (Taikusydän 2023.)

Kulttuurilla ja taiteella on sekä terveyttä edistäviä että sairauksia ennaltaehkäiseviä ja hoitavia vaikutuksia. Musiikki ja laulaminen tukevat esimerkiksi lapsen kehitystä eri ikävaiheissa, koulun taidetoiminta voi vähentää kiusaamista ja käyttäytymisongelmia ja taide voi suojata myös dementiaalta tai tukea kivun hoitoa. (Taikusydän 2023.) Kulttuurin kokeminen tuottaa taloudellista arvoa ja hyötyä. Lisäksi kulttuurilla ja taiteella on suoria ja laajemmallekin leviäviä taloudellisia vaikutuksia työpaikkojen ja kulttuurin kulutuksen myötä. (Sitra 2018.)

Kulttuurihyvinvoinnin edistämistä voi tarkastella eri näkökulmien kautta (kuva 5). *Arjen kulttuuria* voi olla esimerkiksi päivittäinen lehden lukeminen tai saunaillat. *Ilmaisun ja vuorovaikutuksen* näkökulmassa korostuu harrastukset ja omat ilmaisutavat, kuten tanssiminen tai laulaminen. Kulttuurin ja taiteen *kokeminen* puolestaan on osallistumista erilaisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin. *Kulttuurihyvinvointipalveluihin ja -toimintaan* panostettaessa keskitytään tukemaan osallistujan omaa toimijuutta ja osallistumisen mahdollistamiseen. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019.)

KULTTUURIHYVINVOINNIN ULOTTUVUUKSIA

Kuva 5. Kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuuksia (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019).

Kulttuurihyvinvointiin keskittymällä lisätään kulttuurin hyvinvointia edistävien vaikutusten tunnistamista ja tuodaan kulttuuria saavutettavammaksi kaikille kuntalaisille. Kulttuurisen hyvinvoinnin vahvistaminen tukee yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia sekä hyvinvointia ja terveyttä. Tammelan kunnan ensimmäiseen kulttuurihyvinvointisuunnitelmaan on koottu tavoitteet kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi sekä tavoitteita tukevia konkreettisia toimenpiteitä. Suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain hyvinvointiraportin yhteydessä.

Taulukko 12. Kulttuurihyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet.

	Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Arviointi
Teema 1: Hyvinvointia luonnon keskellä	Tuotetaan kuntalaisten toiveet huomioivia kulttuurielämyksiä ympäri vuoden keskellä Tammelan kaunistusta luontomaisemaa	Tuodaan taidetta ja musiikkiesityksiä Tammelan kuvankauniiseen luontoon	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Kunnan ja kunnan tukemien kulttuuriluontopahtumien määrä / kävijämäärät, kulttuuritapahtumien raportointi
		Tuotetaan kuntalaisille kulttuuria ympäri vuoden ja levitetään kulttuuritapahtumia myös talvikaudelle	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	
		Tuetaan kunnan alueella olevia kulttuuritapahtumia, joissa yhdistyy kulttuurin kokeminen ja luonto	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, yhteisökoordinaattori	
		Tuodaan ikäihmisiä ja lapsia/nuoria yhteen kulttuuritapahtumien avulla	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, perusopetus, varhaiskasvatus, etsivän senioritoiminnan hanke	
Teema 2: Rakenteet ja viestintä hyvinvoinnin turvana	Kulttuurihyvinvointi näkyy osana kunnan hallinnollisia rakenteita ja toimintatapoja	Tunnistetaan kulttuurin vaikutukset talouteen, terveyteen, hyvinvointiin, oppimiseen ja ympäristöön sekä raportoidaan ajankohtaisesta kulttuurihyvinvointitiedosta kunnassa	Hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, kunnan johtoryhmä	Kulttuurihyvinvointisuunnitelma, kulttuurihyvinvoinnin tiedonkeruu, TEAvisari, Kuntien kulttuuritilastot KULTTI-raportointialusta
		Koulujen ja varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelman mukainen toiminta	Sivistyspalvelut	Kulttuurikasvatussuunnitelma ja sen toteutuminen, TEAvisari
		Seurataan kuntalaisten tyytyväisyyttä kulttuuripalveluihin	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	TEAvisari, kunnan oma tiedonkeruu: esim. kulttuurihyvinvoinnin kysely / kulttuuririihi
	Toteutetaan monipuolista viestintää tammelalaisesta kulttuurielämästä	Nostetaan tammelalaisia kulttuurisia ominaispiirteitä esille kunnan sosiaalisessa mediassa	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Sosiaalisen median suunnitelma, viestintästrategia
		Tuodaan esille Tammelan rikasta kulttuurielämää viestittämällä kulttuuripalveluiden toiminnasta ja tapahtumista eri kanavissa huomioiden saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	

Teema 3: Aktiivinen ja yhteisöllinen arki	Lisätään kulttuurin saavutettavuutta ja madalletaan kynnystä osallistua kulttuurielämyksiin	Kehitetään yhteisöllistä kulttuurikaveritoimintaa Tammelaan	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, yhteisökoordinaattori, hyvinvointikoordinaattori	Kulttuurikaveritoiminnan suunnitelmat ja kuvaus, TEAviisari ja HYTE-kerroin
		Huomioidaan kulttuuripalveluiden järjestämisessä erityisen haavoittuvaisessa asemassa olevat ihmiset, viedään kulttuurielämyksiä palvelutaloihin ja pisteisiin, joista haasteellisempaa lähteä kokemaan kulttuuria	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Tapahtumat, TEAviisari
		Tuetaan taloudellisesti heikossa asemassa olevien osallistumista kulttuurielämyksiin Kaikukortti-toiminnalla	Hyvinvointikoordinaattori	Kaikukorttitoiminta, TEAviisari
		Kirjastoauton reiteillä matkailun kynnys kulttuurielämyksiä ympäri Tammela	Kirjasto, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Toteutunut: kyllä / ei
	Luodaan kuntalaisille ja järjestöille mahdollisuuksia osallistua kulttuuripalveluiden suunnitteluun ja kulttuurin tekemiseen	Suunnitellaan yhdessä lasten ja nuorten kanssa heille suunnattua kulttuuritarjontaa	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, varhaiskasvatus, perusopetus, nuorisopalvelut	Toteutunut: kyllä / ei, kuvaus toiminnasta, TEAviisari
		Lapset ja nuoret mukaan tuottamaan taidetta kunnan uusiin infokyltteihin	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, tekniset palvelut	
		Haetaan esiintyjiä kunnan kulttuuritapahtumiin avoimen esiintyjähaun kautta	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	
		Kuntalaisten, kulttuuritoimijoiden ja kunnan yhteinen kulttuuririihi, jossa yhdessä suunnitellaan ja kehitetään kulttuuritarjontaa	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori, yhteisökoordinaattori	

Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma

Ehkäisevä päihdetyö on osa kunnan lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja se perustuu mm. ehkäisevän päihdetyön lakiin, alkoholilakiin ja tupakkalakiin. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja päihdehaittoja sekä edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia.

Kunnanhallitus on ehkäisevän päihdetyön vastuutaho. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on Tammelassa hyvinvointikoordinaattori. Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto toimii ennaltaehkäisevän päihdetyön toimeenpanevana tahona. Verkoston tehtävänä on huolehtia seutukunnallisesta yhteistyöstä, tiedon välittämisestä sekä toiminnan kehittämisestä. Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma laaditaan seudullisena yhteistyönä.

Liittyviä asiakirjoja ja suunnitelmia

Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma

Kirjaston ja perusopetuksen yhteistyösuunnitelma

Kulttuurikasvatussuunnitelma

LYK-toimintasuunnitelma

Opetussuunnitelmat ohjaavat koulujen toimintaa

Tammelan kunnan esi- ja perusopetuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta

Tammelan kunnan toiminnallinen tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja osallisuussuunnitelma 2024–2029

Tammelan varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat päiväkotien toimintaa

Lähteet

Hämeen ELY-keskus 2025. Hämeen työllisyyskatsaus, toukokuu 2025. <www.tyollisyyskatsaus.fi>.

Kuntalaki 2015/410.

Kuntaliitto. Indikaattorien tulkinta. <<https://slideplayer.fi/slide/12670013/>>.

Kuntaliitto 2017. Kuntien kulttuuripalvelut. <<https://www.kuntaliitto.fi/kuntien-kulttuuripalvelut>>.

Kuntaliitto 2024. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa.
<<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2024/2274-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-tehtavat-kunnissa>>.

Kuntaliitto 2025. Hyvinvointi-indikaattori. <<https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/hyvinvointi-indikaattori>>.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2023/681.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612.

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 2023/380.

Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20–39. <<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019082124994>>.

Ottawa character for health promotion 1986. Health promotion international 1 (4).
<<https://doi.org/10.1093/heapro/1.4.405>>.

Sitra 2018. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin talousvaikutuksiin. <<https://kulttuurijataide.fi/wp-content/uploads/2019/01/Taiteen-ja-kulttuurin-vaikutukset-talouteen-tietokortti-09122018.pdf>>.

Solin, Pia & Appelqvist-Schmidlecher, Kaija & Nordling, Esa & Tamminen Nina 2018. Mielen hyvinvoinnin edistäminen osaksi kunnan strategiaa. THL.

Stieglitz, Joseph & Sen, Amartya & Fitoussi, Jean-Paul 2009. Report by the commission on the measurement of economic performance and social progress.
<<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>>.

STM 2023. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. <<https://stm.fi/terveyden-edistaminen>>.

STN 2025. Tuloksia Nuorten vuorovaikutusohjannan käyttöönotto Suomessa -tutkimuksesta. Imagine-hankkeen tutkimus. <<https://stnimage.fi/tuloksia-tutkimuksesta>>.

Suvisaari, J. & Solin, P. Viertiö, S. & Partonen, T. 2023. Mielenterveys ja palveluiden käyttö. Terve Suomi -ilmiöraportit.
<https://www.thl.fi/tervesuomi_verkkoraportit/ilmioraportit_2023/mielenterveys_ja_palveluiden_kaytto.html>.

Taikusydän 2023. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. <<https://taikusydän.turkuamk.fi/info/taiteesta-hyvinvointia/>>.

THL 2023. Mielenterveyden edistäminen. <<https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen>>.

THL 2024a. HYTE-kerroin- kannustin kunnille. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille#Mik%C3%A4_HYTE-kerroin_on?>>.

THL 2024b. Osallisuustyön johtaminen ja osallisuusohjelman teko. <<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/osallisuustyon-johtaminen-ja-osallisuusohjelman-teko>>>.

THL 2025. TEAviisari <<https://teaviisari.fi>>.

Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2025. < <https://sotkanet.fi>>.

Tyrväinen, L. & Halonen, J.I. & Pasanen, T. & Ojala, A. & Täubel, M. & Kivelä, S. & Leskelä, A.-R. & Pennanen, P. & Manninen, J. & Sinkkonen, A. & Haahtela, T. & Haveri, H. & Grotenfelt-Enegren, M. & Lankia, T. & Neuvo-
nen, M. 2024. Luontoympäristön terveysvaikutukset ja niiden taloudellinen merkitys. Luonnonvara- ja biotalou-
den tutkimus 76/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-963-5>>.

WHO 2025. Promoting well-being. <<https://www.who.int/activities/promoting-well-being>>.

Hämeen liitto 2025. Kanta-Hämeen elinvoimakatsaus. <<https://hameenliitto.fi/ennakointi-ja-tietopalvelut/tilastot-ja-tietografiikka/kanta-hameen-elinvoimakatsaus/>>>.

YK:n ihmisoikeuksien julistus 10.12.1948.

<https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/ihmisoikeuksien_yleisaailmallinen_julistus_1.pdf>.

Liite 1: Luettelo hyvinvointisuunnitelman seurannassa käytettävistä indikaattoreista

Indikaattori	Sotkanet	Ryhmä*
Yleistä		
Yleistä väestöstä		
Väestö 31.12	127	P
Elävänä syntyneet	1315	T
Huoltosuhde, demografinen	761	P
Taloudellinen huoltosuhde	182	T
Lapsiperheet, % perheistä	179	P
Yhden hengen asutokunnat, % asutokunnista	324	P
Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta	187	P
Ulkomaalaistaustaiset / 1 000 asukasta	5102	T
Koulutustasomittain	180	P
Ikäjakauma		
0–6-vuotiaat, % väestöstä	7	T
7–15-vuotiaat, % väestöstä	167	T
16–24-vuotiaat, % väestöstä	168	T
25–64-vuotiaat, % väestöstä	169	T
65-vuotta täyttäneet, % väestöstä	1068	T
75-vuotta täyttäneet, % väestöstä	171	T
85-vuotta täyttäneet, % väestöstä	675	T
Väestöennusteet		
Väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	746	P, VÄH
Syntyneet, ennuste 2030 (laskettu 2024)	3138	T
Syntyneet, ennuste 2045 (laskettu 2024)	3182	T
0–6-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	740	T, VÄH
7–15-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	741	T, VÄH
16–24-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	742	T, VÄH
25–64-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	743	T, VÄH
65-vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	749	T, VÄH
75-vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	745	T, VÄH
85-vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)	789	T, VÄH
65-vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2040 (laskettu 2024)	760	T
75-vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2040 (laskettu 2024)	757	T
Työllisyys		
Työlliset, % väestöstä	2328	P
Työttömät, % työvoimasta	181	T
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä	326	T
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista	3071	T, VÄH
Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaista työvoimasta	189	T
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3219	T, HYTE

Toimeentulo

Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot	3126	P
Kunnan yleinen pienituloisuusaste	3099	P
Lasten pienituloisuusaste	228	P
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä	423	P
Toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	405	T
Toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	5	T
Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3559	T
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä	5097	T, VÄH
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	234	P, HYTE

HYTE-kerroin ja TEAviisari

HYTE-kertoimen tulos

HYTE-kerroin, 0–100	5340	T, HYTE
HYTE-kerroin, 1 000 euroa	5355	T, HYTE
HYTE-kerroin euroa / asukas	5341	T, HYTE
Prosessi-indikaattorien keskiarvo (HYTE-kerroin)	5339	T, HYTE
Tulosindikaattorien keskiarvo (HYTE-kerroin)	5338	T, HYTE

Prosessi-indikaattorit

Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	5336	P, HYTE
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	5335	P, HYTE
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	5331	P, HYTE
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	5330	P, HYTE
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	5333	P, VÄH, HYTE
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	5327	P, HYTE
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	5328	P, HYTE
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	5321	P, HYTE
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	5323	P, HYTE
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijan osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	5320	P, HYTE
Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	5309	P, VÄH, HYTE
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	5317	P, VÄH, HYTE
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	5316	P, HYTE
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	5313	P, HYTE

Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	3984	P, VÄH, HYTE
Tulosindikaattorit		
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65-vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	3959	P, VÄH, HYTE
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65-vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	5308	P, HYTE
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	286	P, VÄH, HYTE
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	5301	P, HYTE
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3219	P, HYTE
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	5304	P, HYTE
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	234	P, HYTE
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	5306	P, HYTE
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	306	P, HYTE
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	5307	P, HYTE
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3906	P, HYTE
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	5303	P, HYTE
TEAviisarin sektorit		
Terveydenedistämisasiivisuus kunnassa - TEA, pistemäärä	3675	T
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntajohdossa - TEA, pistemäärä	4072	T
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä	4093	T
Liikunnan edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä	4094	T
Kulttuurin edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä	4224	T
Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet		
Aineellinen elintaso		
Lapsiperheet, % perheistä	179	T
Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä	74	T
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä	423	T
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä	5097	T, VÄH
Lasten pienituloisuusaste	228	T
Perheen koettu taloudellinen tilanne kohtalainen tai sitä huonompi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4760	T
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista	190	T, VÄH
Terveys		
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4817, 286	T, VÄH, (HYTE)
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3906	P, VÄH
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	5477, 5478	T, VÄH
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3905	T

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4822, 4727	T
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8.–9. luokan oppilaisista	4820, 319	T
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3904	T, VÄH
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaisista	4818	T
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	328	T, VÄH
Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4855	T
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4715	T, VÄH
Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3725	T
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4823	T
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapeleilämmästä, % 8. ja 9. luokan oppilaista	5362	T, VÄH
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista	290	T
Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	288	T
Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	335	T
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaisista	4730	T
Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3146	T
Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4736	T
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4811, 4700	T, VÄH
Koulutus		
Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista	3330	T
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3722	T
Paljon vaikeuksia lukemisessa, laskemisessa tai kirjoittamisessa, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4827	T
Vaikeuksia oppimistaidoissa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4745	T
Sosiaaliset yhteydet ja suhteet		
Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4816	T
Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4712	T
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	329	T
Ei yhtään hyvää kaveria, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4815	T
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista	292	T
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4842, 4944	T
Henkilökohtainen toiminta ja työ		
Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4892	T
Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4893	T
Ääni kuuluville yhteiskunnassa		
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	5680	T, VÄH

Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4706	T
Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4813	T
Turvallisuuden tunne		
Kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4890, 4956	T, VÄH
Kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4891, 4959	T
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4834, 1514	T, VÄH
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3241	T
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	4888	T
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot 0–14-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta	3953	T
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista	4841, 4766	T
Nuoret ja nuoret aikuiset		
Aineellinen elintaso		
Toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	405	T
Koulutus		
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3219	T, HYTE
Henkilökohtainen toiminta ja työ		
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	5387	T, VÄH, HYTE
Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta	189	T
Turvallisuuden tunne		
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot 15–24-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta	3954	T
Työikäiset		
Aineellinen elintaso		
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	234	T, HYTE
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	306	T, HYTE
Terveys		
Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	2345	P
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu	5641	T, VÄH
Mielenterveysindeksi, ikävakioitu	5651	T
Sairaspäivärahaa saaneet 16–64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	475	T
Koulutus		
Koulutustasomittain	180	T
Henkilökohtainen toiminta ja työ		
Työlliset, % väestöstä	2328	T

Työttömät, % työvoimasta	181	T
Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta	326	T
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista	3071	T, VÄH
Turvallisuuden tunne		
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 25–44-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta	3955	T
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 45–64-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta	3956	T
Ikäihmiset		
Aineellinen elintaso		
Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	313	T
Toimeentulotukea saaneet 65-vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3559	T
Sosiaaliset yhteydet ja suhteet		
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä	237	T, VÄH
Turvallisuuden tunne		
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	3959	T, VÄH, HYTE
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 asukasta	3957	T
Kaikki ikäryhmät		
Terveys		
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa	714	T
Hyvinvointi-indeksi		M
Ääni kuuluville yhteiskunnassa		
Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %	3076	T, VÄH
Turvallisuuden tunne		
Koti ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta	3952	T
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	3113	P, VÄH
Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta	3114	T, VÄH

*Indikaattoriryhmien selitykset: P=perusindikaattori, T=täydentävä indikaattori, VÄH=kunnan vähimmäistieto, HYTE=HYTE-kertoimen laskennassa käytettävä indikaattori

Liite 2. Indikaattoritieto hyvinvoinnista

Seuraavassa tarkastellaan erilaisten indikaattorien antamaa tietoa kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyen. Tammelan indikaattoriarvoja verrataan koko maan, Kanta-Hämeen alueen sekä vertailukuntien (Forssa, Humppila, Jokioinen ja Ypäjä) arvoihin. Indikaattoriarvon suhteellinen muutos kuvataan laajassa hyvinvointikertomuksessa vertaamalla viimeisintä arvoa viiden vuoden takaiseen arvoon, tai mikäli sitä ei saatavilla, neljän tai kolmen vuoden takaiseen arvoon (kuva 6). Tarkasteltavat indikaattorit on valittu Kuntaliiton suosituksen mukaisien vähimmäissisältöjen sekä Kanta-Hämeen alueellisessa hyvinvointityössä tarkasteltavien indikaattorien mukaan. Kaikkea indikaattoritietoa ei kuitenkaan kerätä vuosittain, mikä tulee huomioida tietoja tarkasteltaessa.

Indikaattoritiedon tulkinta

Indikaattoriarvon suhteellinen muutos
(ilmaistaan aina prosentteina; vuosiraportissa verrataan edeltävän vuoden, laajassa kertomuksessa viiden vuoden takaiseen arvoon)

Viimeisin indikaattoriarvo omassa kunnassa ja vertailukunnissa sekä tämän mukainen järjestys ja vertailu

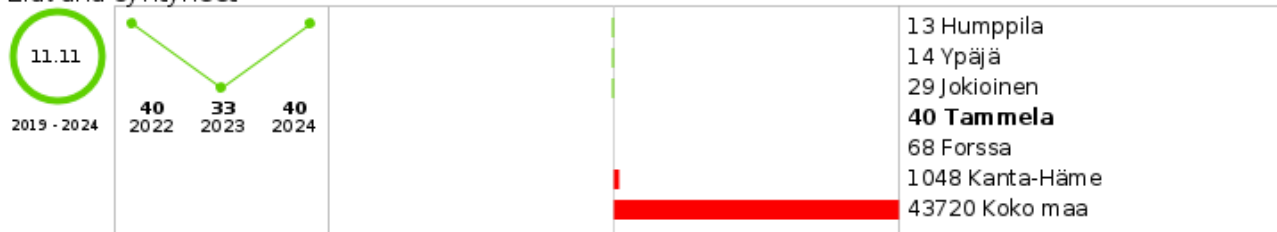
Kuva 6. Indikaattoritiedon tulkinta (Kuntaliitto).

YLEISTÄ Väestö Yleistä väestöstä

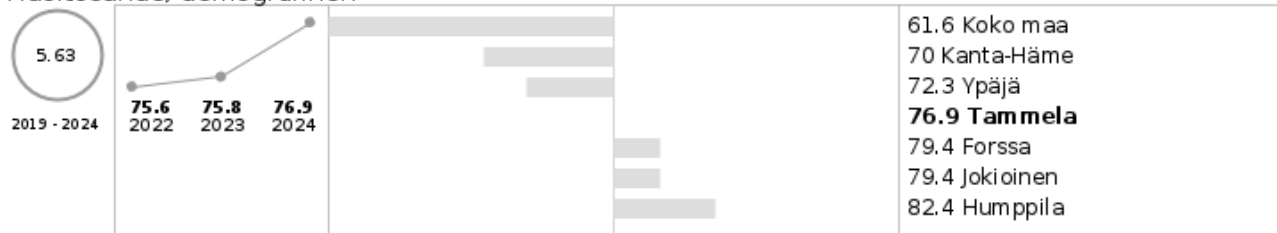
Väestö 31.12.

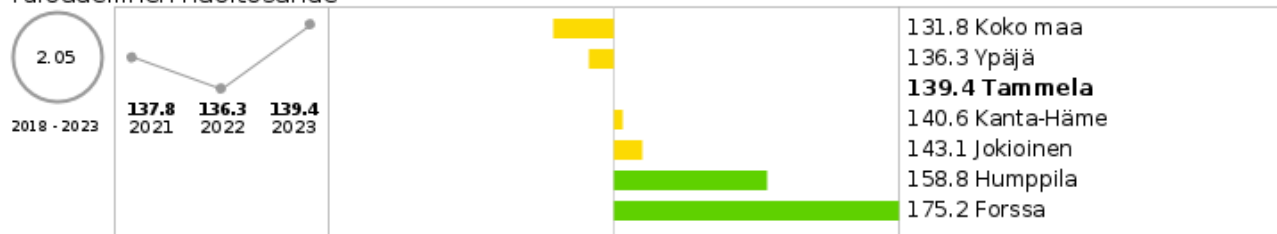
Elävänä syntyneet

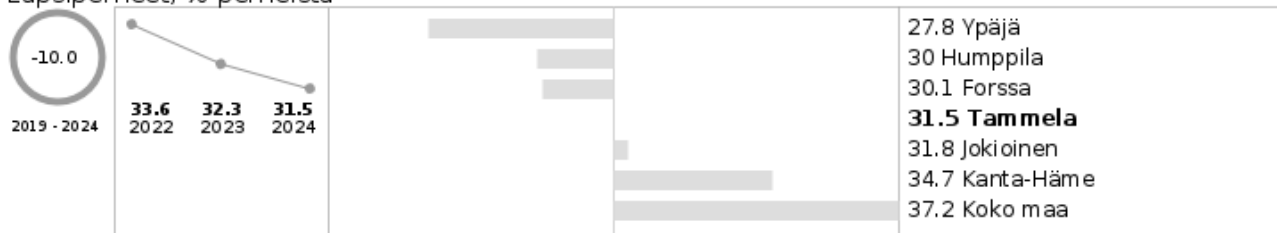
Huoltosuhde, demografinen

Taloudellinen huoltosuhde

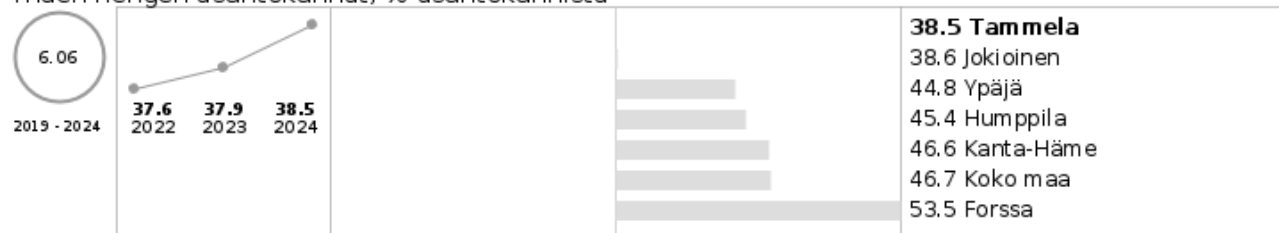
Lapsiperheet, % perheistä

TAMMELA

www.tammela.fi

Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista

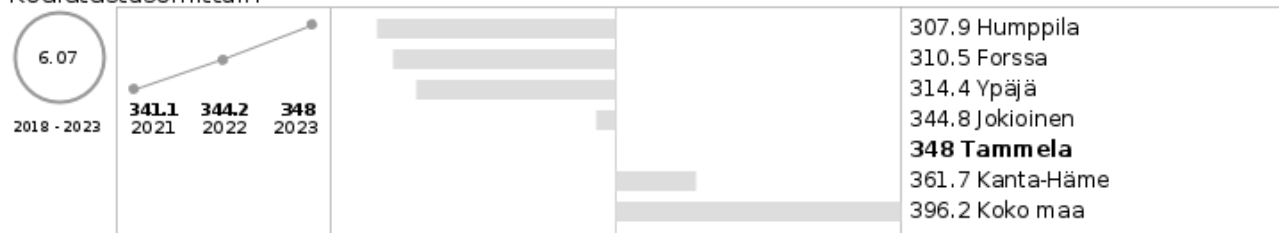
Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta

Ulkomaalaistaustaiset / 1 000 asukasta

Koulutustasomittain

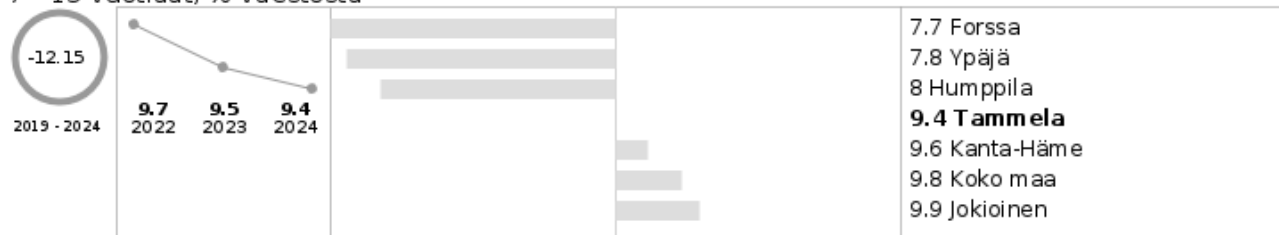

Ikäjakauma

0 - 6-vuotiaat, % väestöstä

7 - 15-vuotiaat, % väestöstä

16 - 24-vuotiaat, % väestöstä

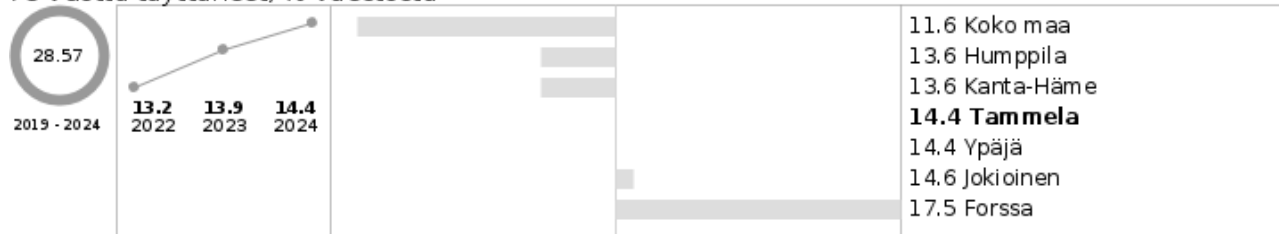
25 - 64-vuotiaat, % väestöstä

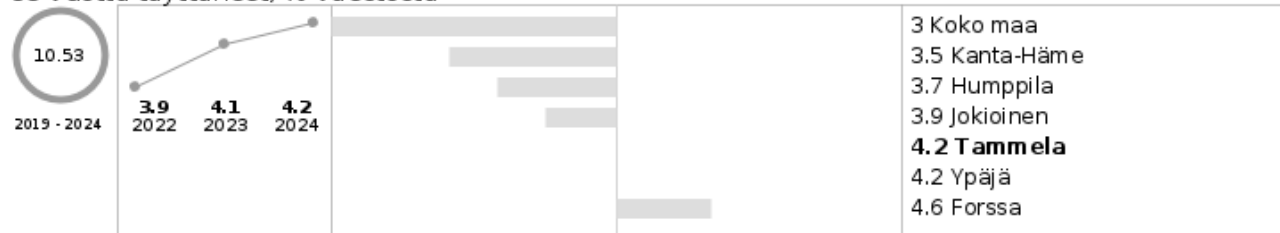
65 vuotta täyttäneet, % väestöstä

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä

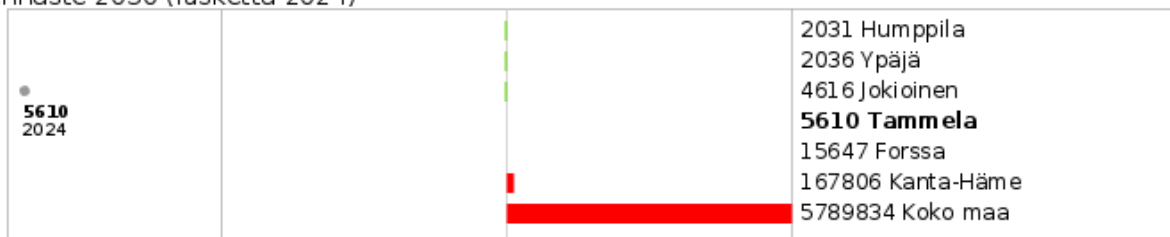

85 vuotta täyttäneet, % väestöstä

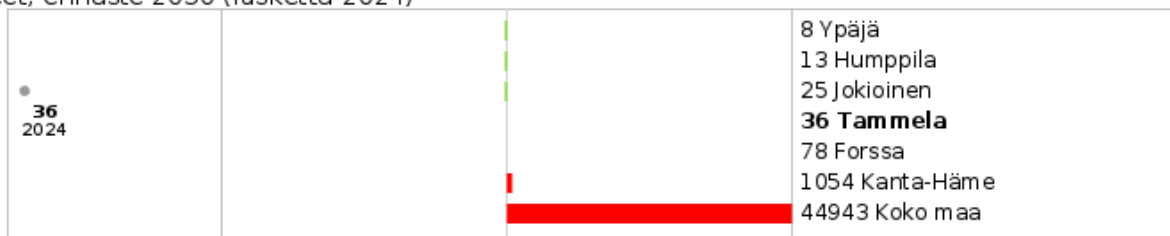

Väestöennusteet

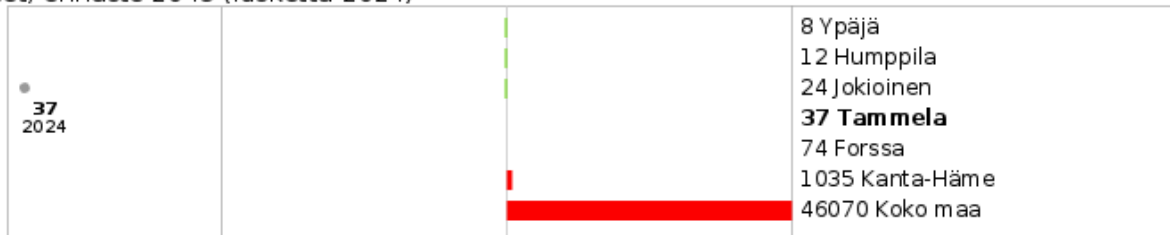
Väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

Syntyneet, ennuste 2030 (laskettu 2024)

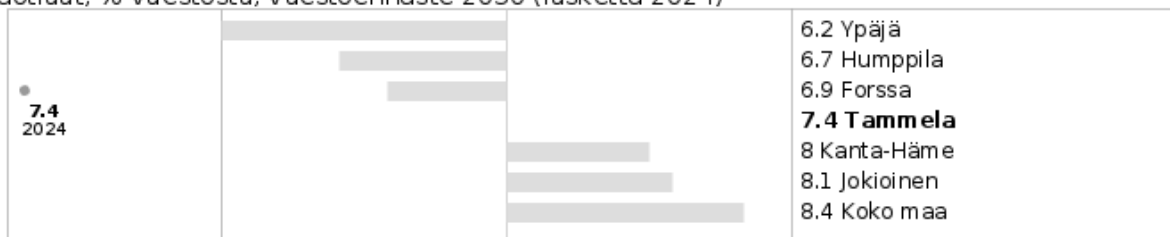
Syntyneet, ennuste 2045 (laskettu 2024)

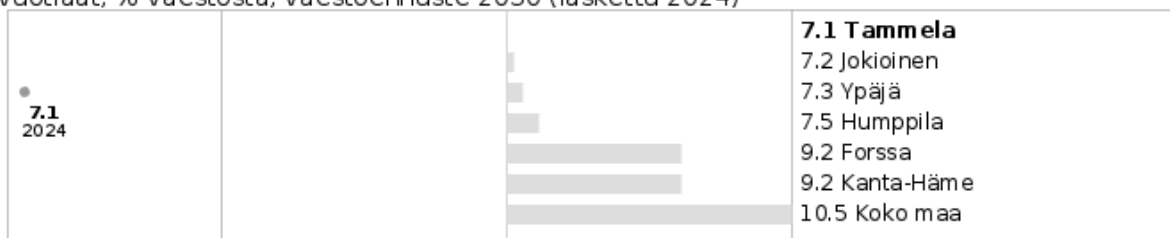
0 - 6-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

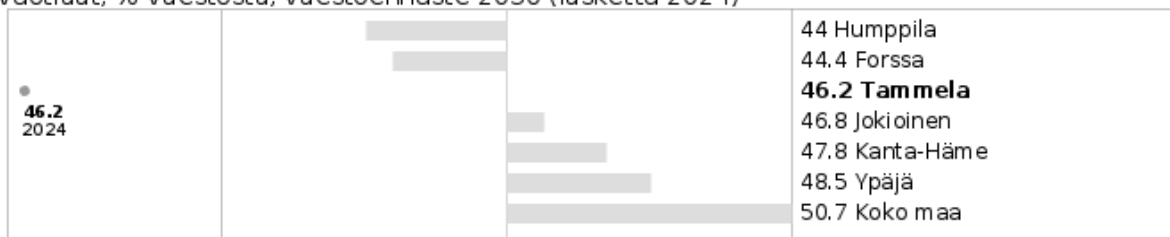
7 - 15-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

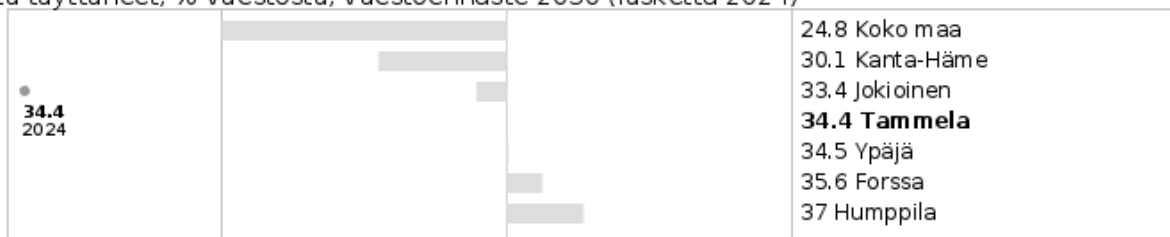
16 - 24-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

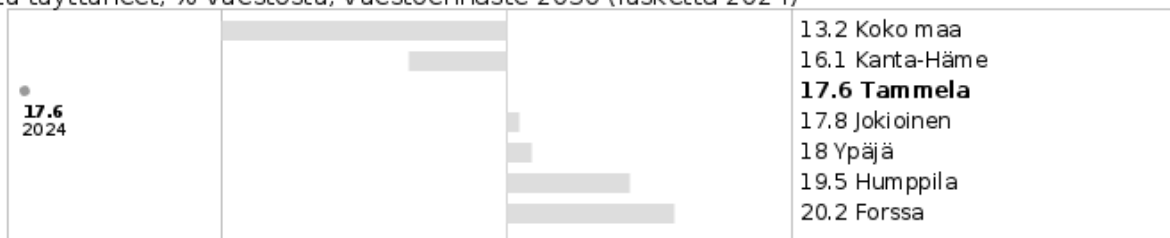
25 - 64-vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

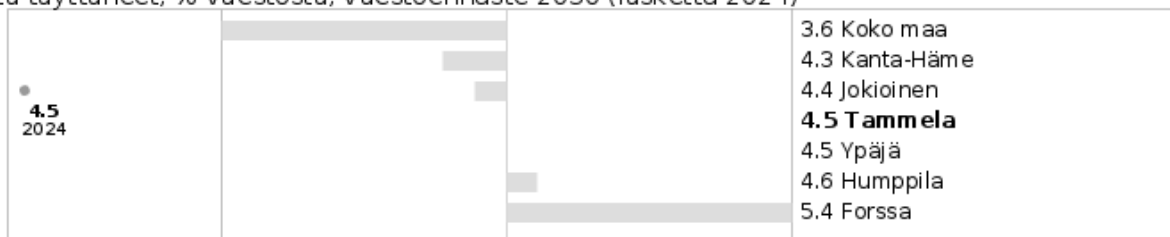
65 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

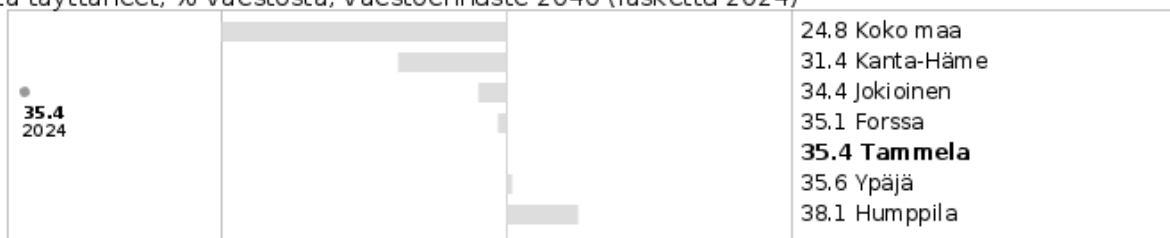
75 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

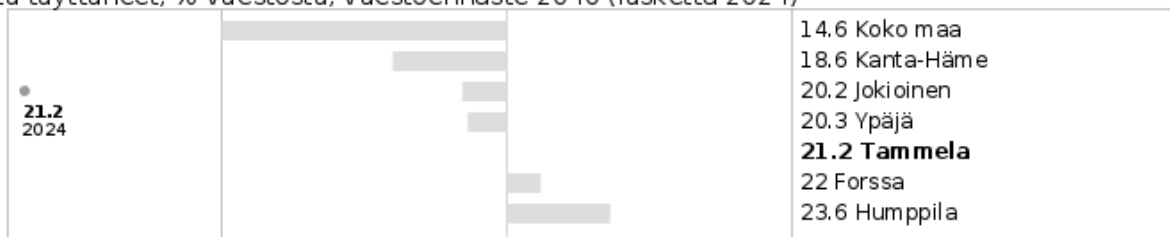
85 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

65 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2040 (laskettu 2024)

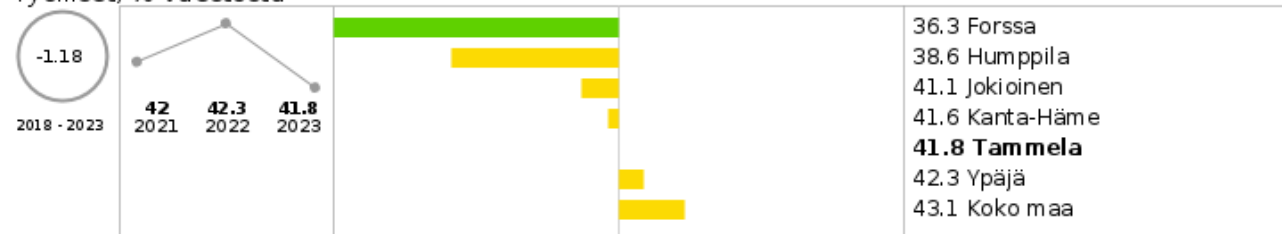

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2040 (laskettu 2024)

Elinvoima Työllisyys

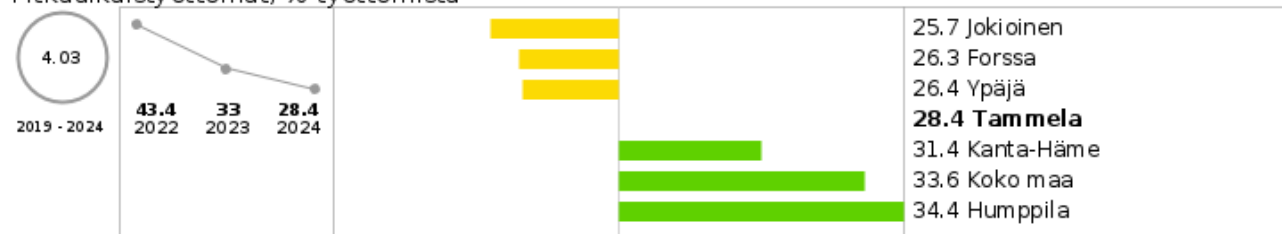
Työlliset, % väestöstä

Työttömät, % työvoimasta

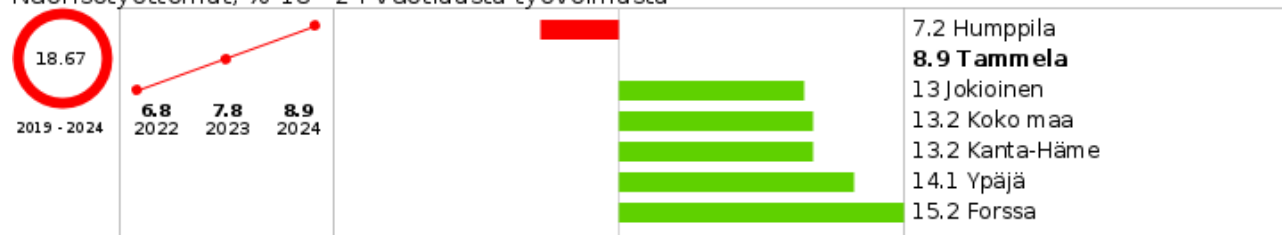
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä

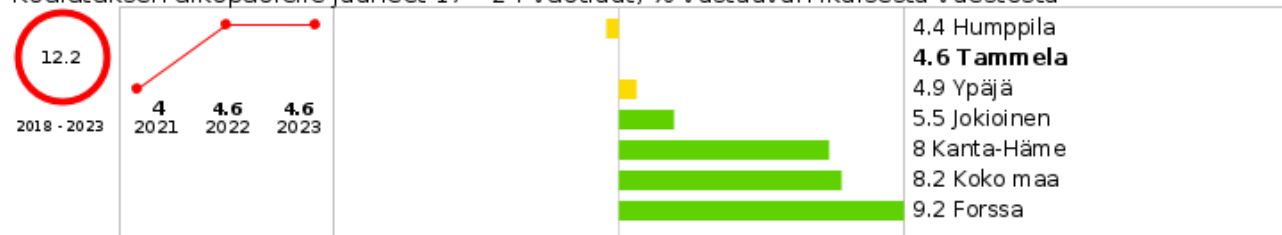
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

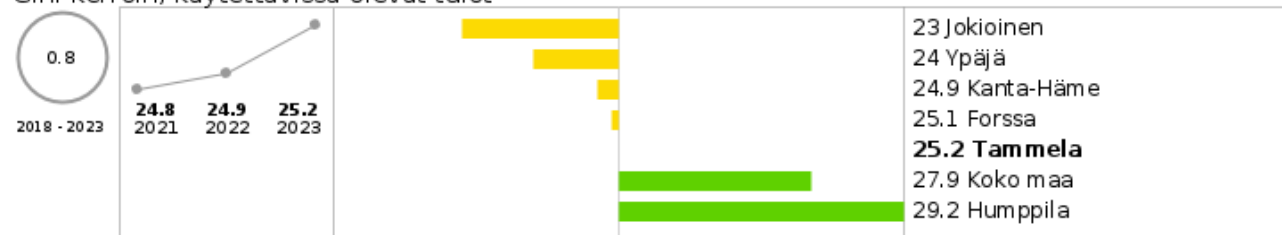

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

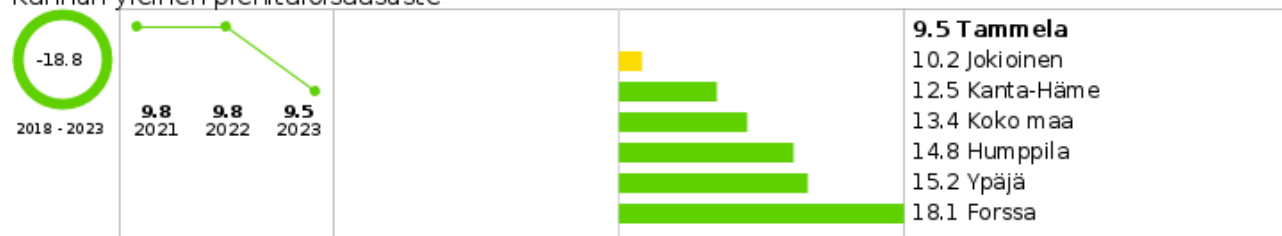

Toimeentulo

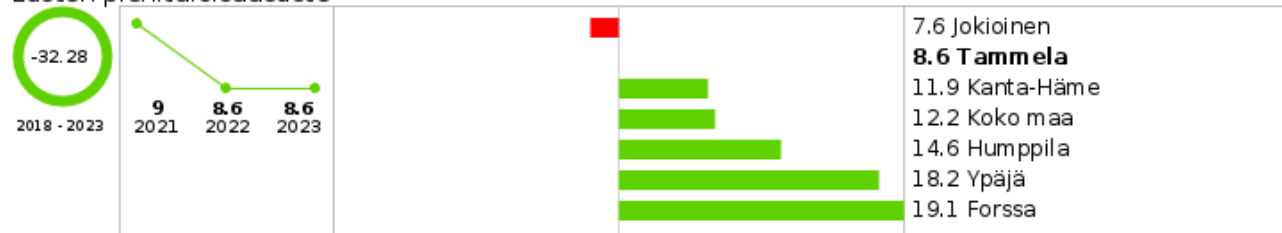
Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Lasten pienituloisuusaste

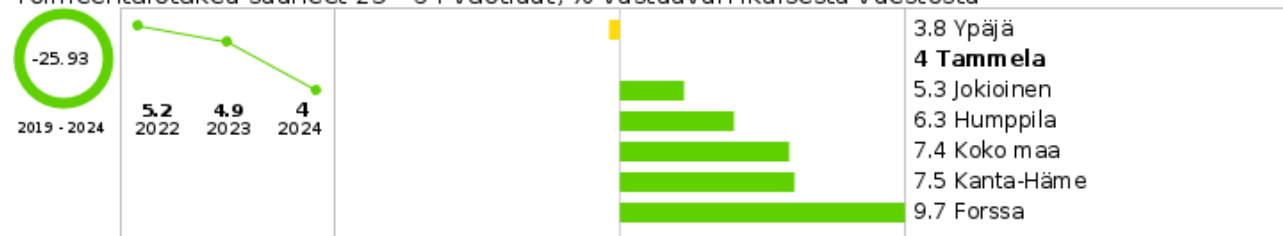
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

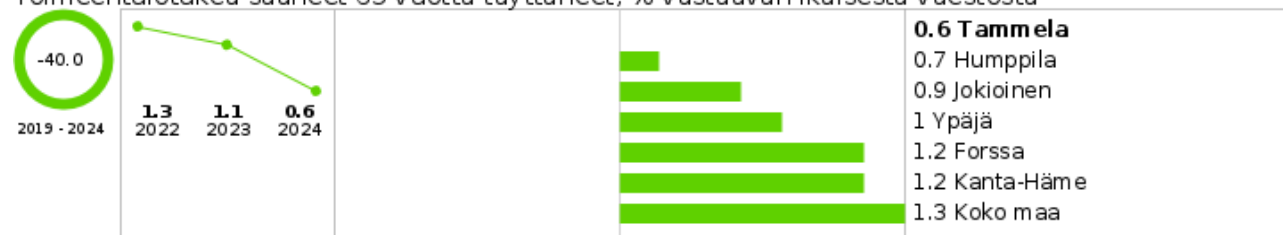
Toimeentulotukea saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Toimeentulotukea saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

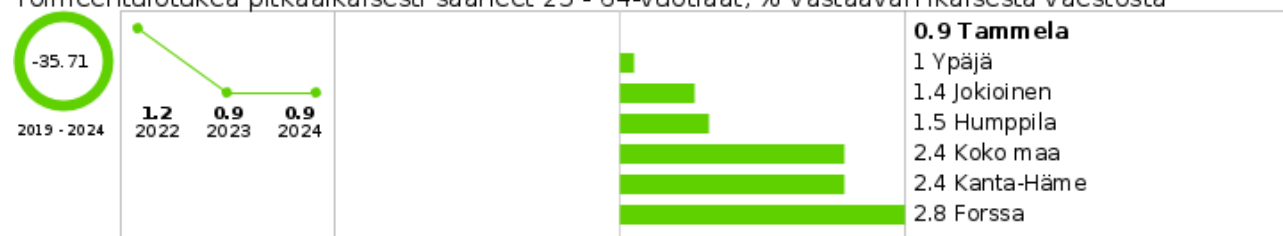
Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

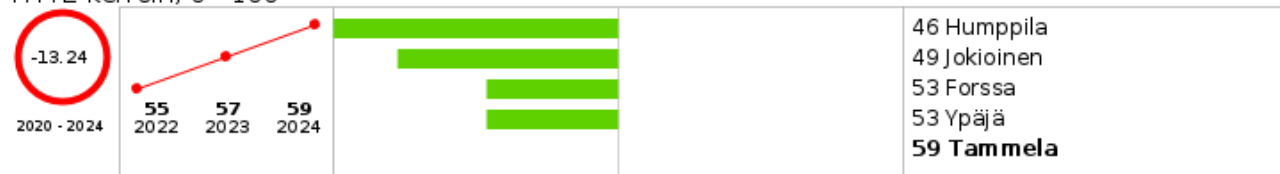

HYTE-KERROIN JA TEAVIISARI

HYTE-kerroin

HYTE-kertoimen tulos

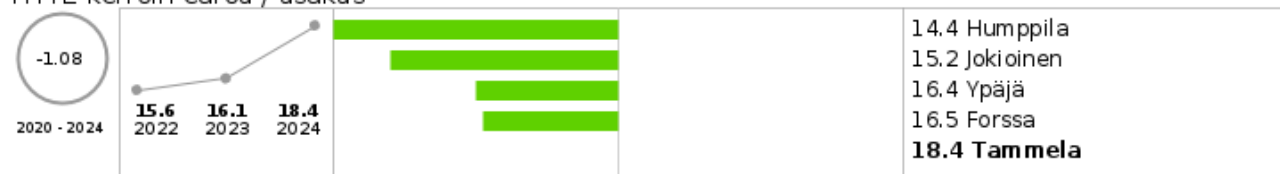
HYTE-kerroin, 0 - 100

HYTE-kerroin, 1 000 euroa

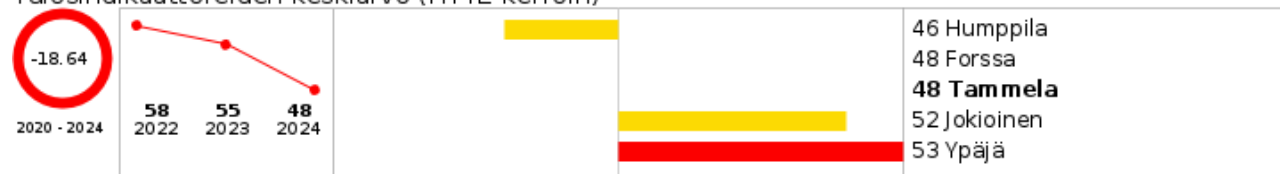
HYTE-kerroin euroa / asukas

Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

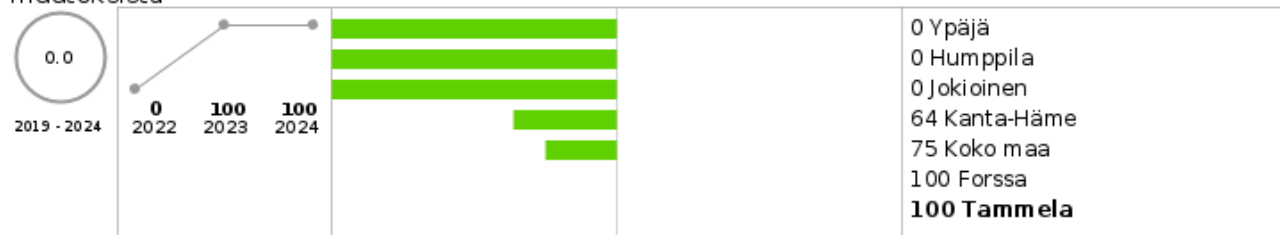

Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

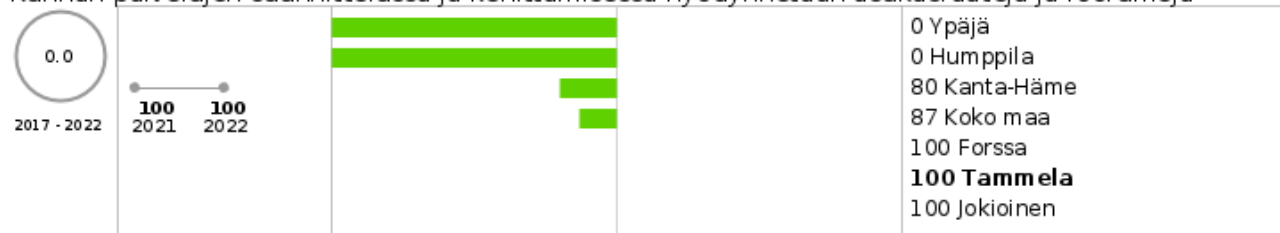

Prosessi-indikaattorit

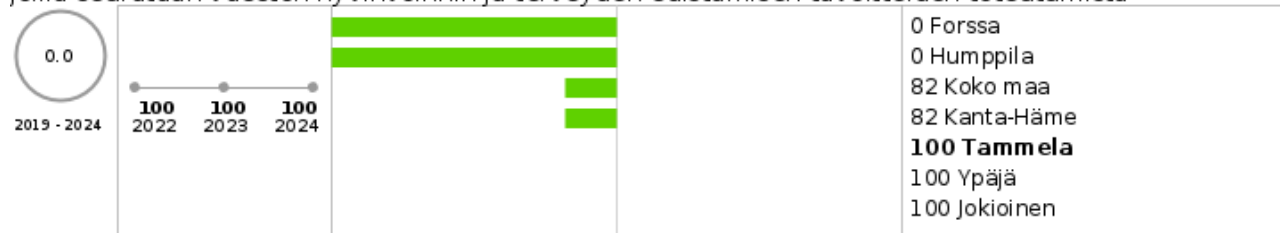
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista

Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja

Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista

Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveydestavoitteiden toteutuminen

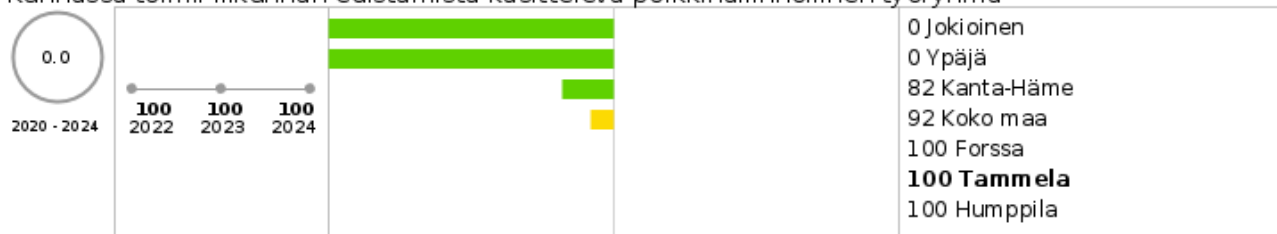
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä

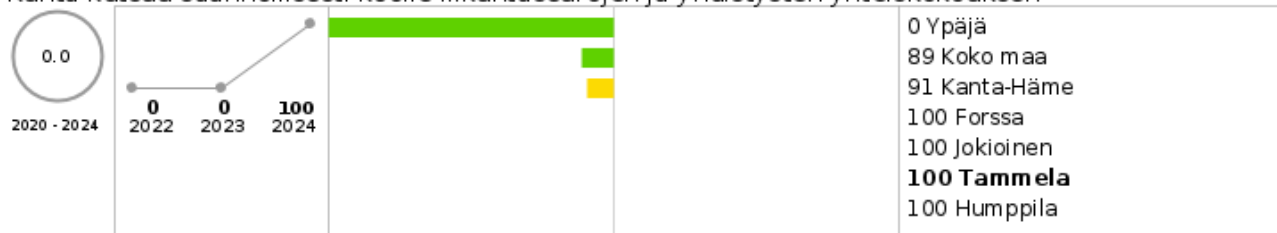
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille

Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

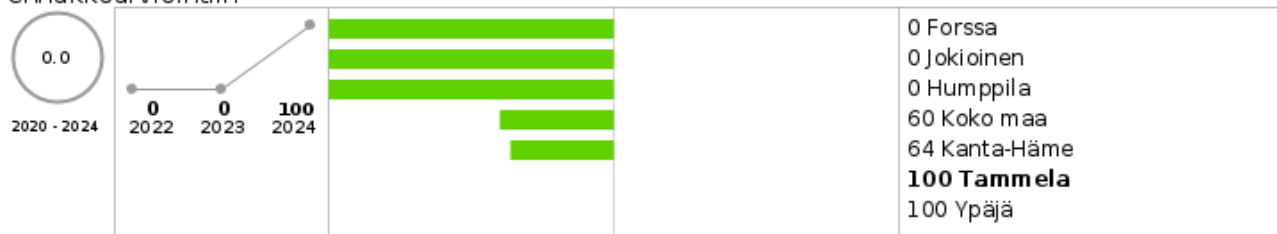
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa

Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin

Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus

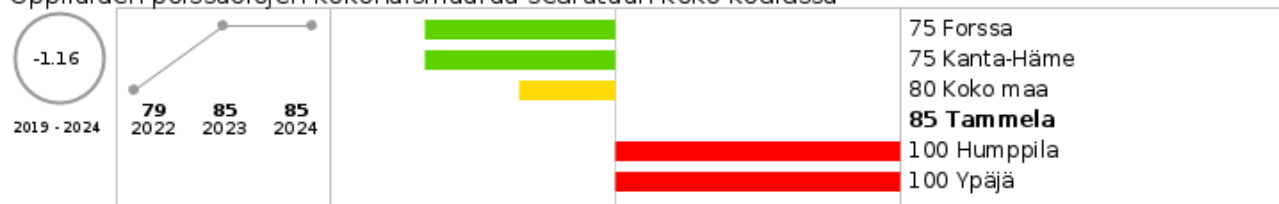
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä

Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit

Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa

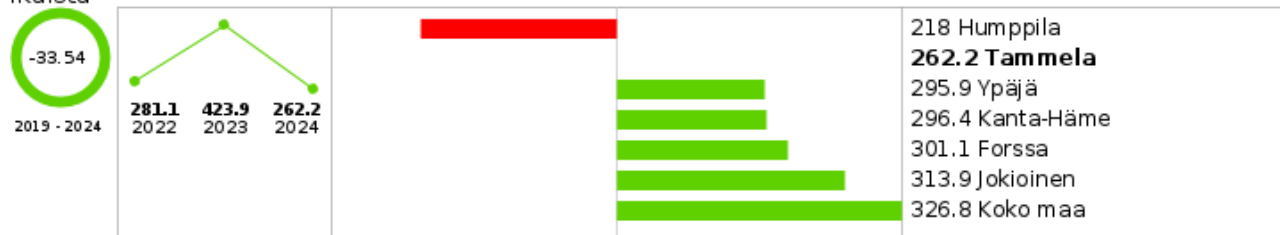

Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä

Tulosindikaattorit

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan iästä

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori

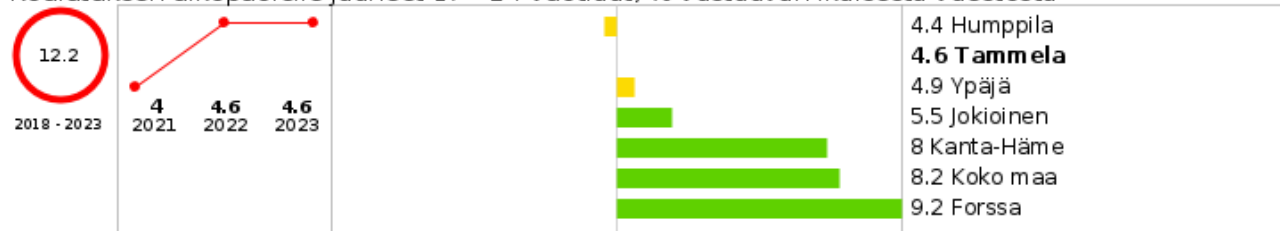
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

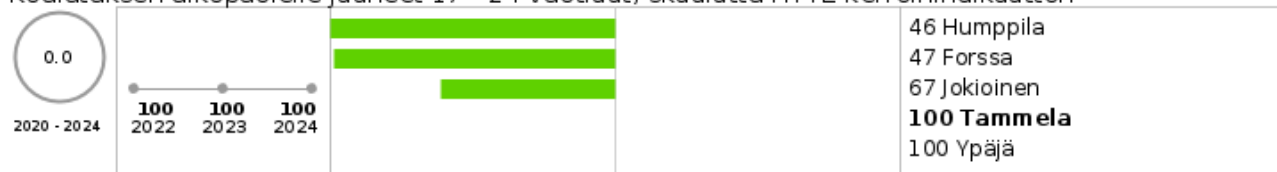
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

TAMMELA

www.tammela.fi

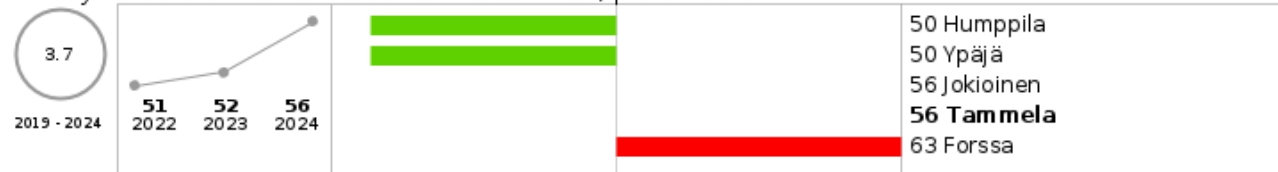
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

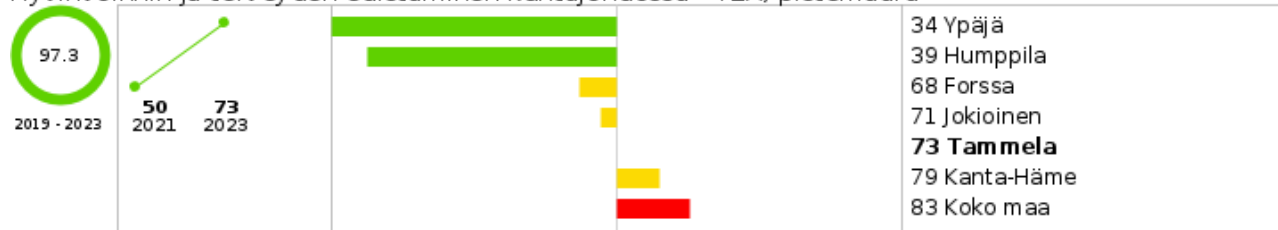
TEAvisari

TEAvisarin sektorit

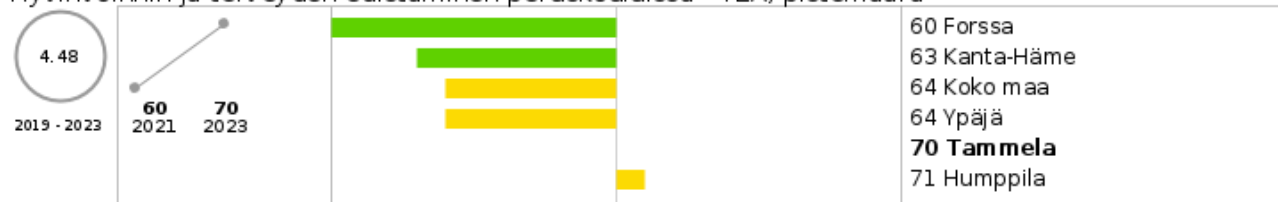
Terveystiedon edistäminen kunnassa - TEA, pistemäärä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntajohdossa - TEA, pistemäärä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä

Liikunnan edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä

Kulttuurin edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä

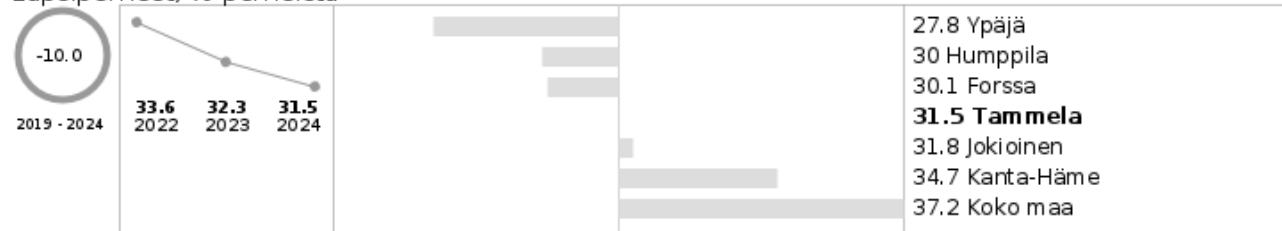

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

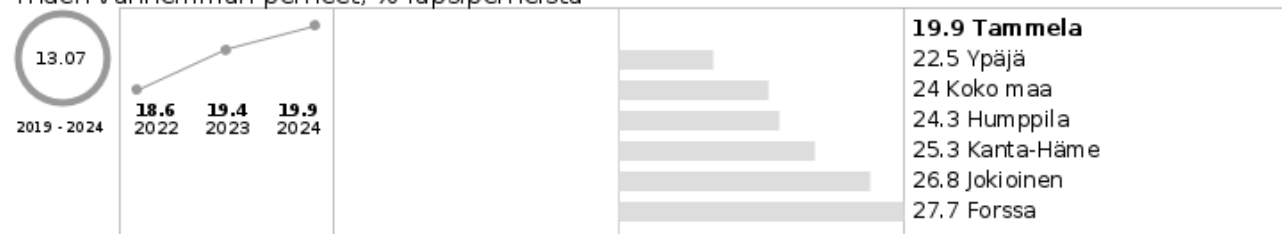
Hyvinvointi

Aineellinen elintaso

Lapsiperheet, % perheistä

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Lasten pienituloisuusaste

Perheen koettu taloudellinen tilanne kohtalainen tai sitä huonompi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

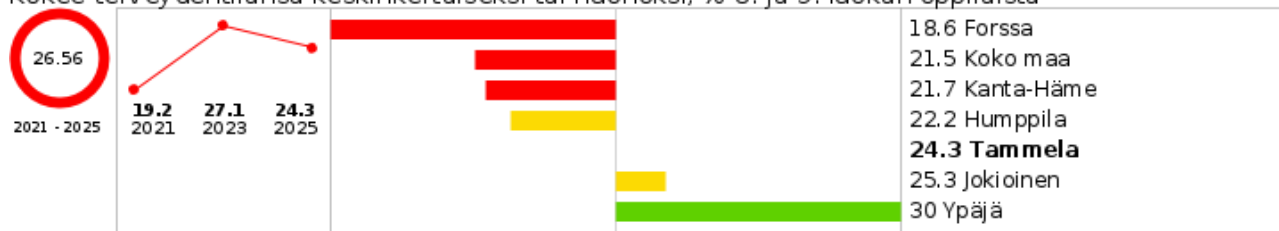

Terveys

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

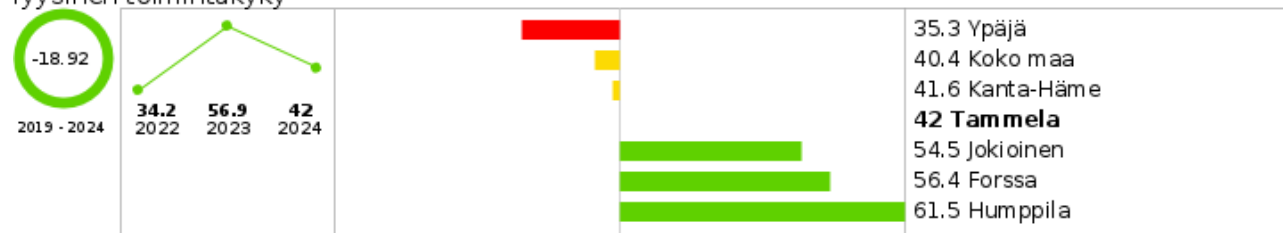
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

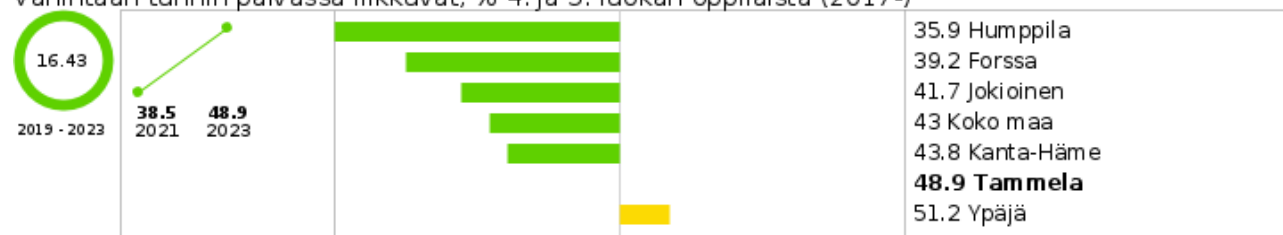
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

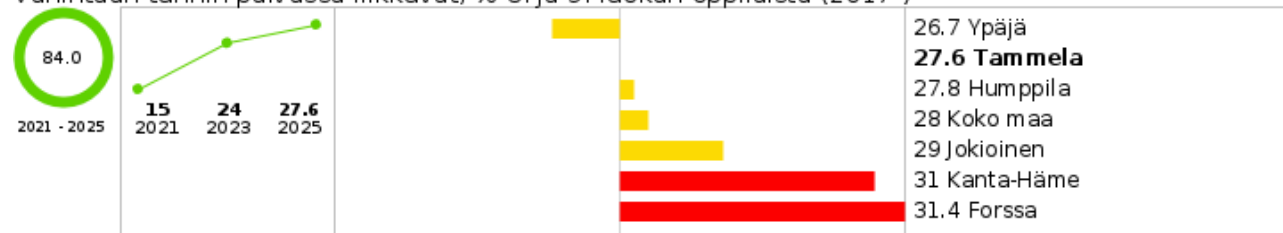
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

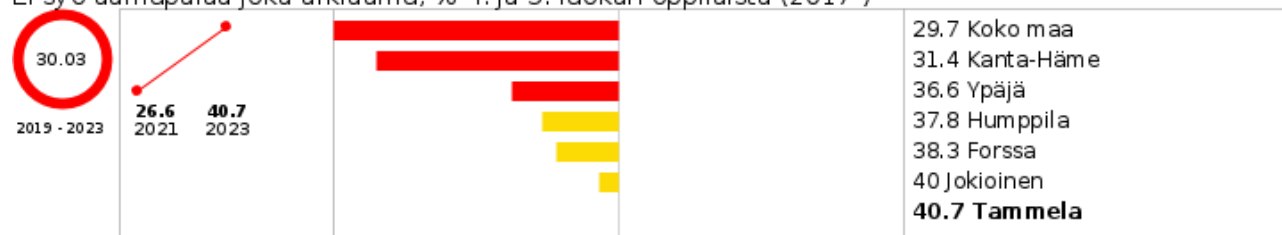
Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

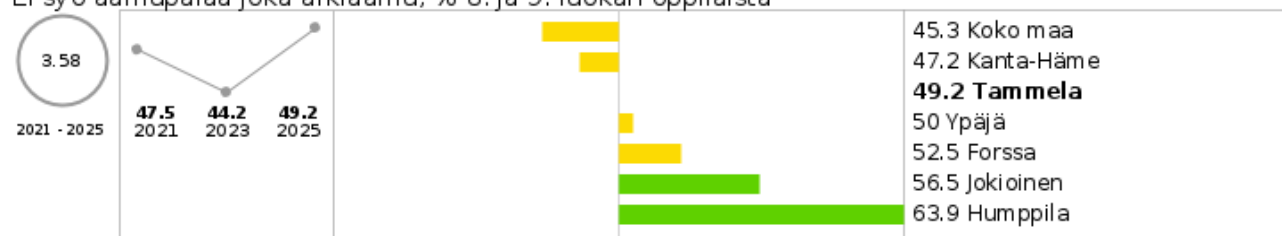
Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

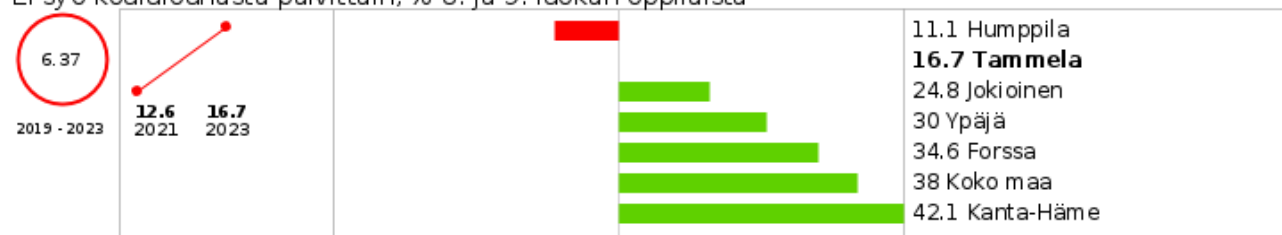
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

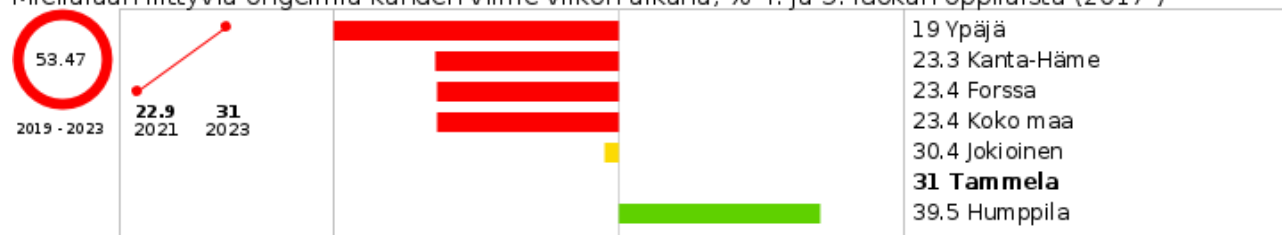
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 8. ja 9. luokan oppilaista

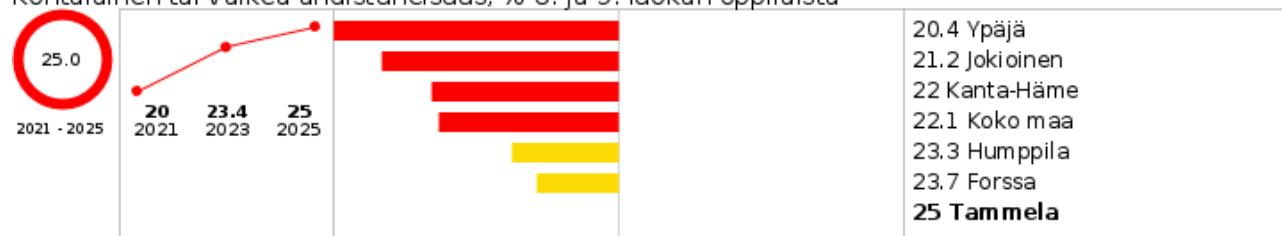
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

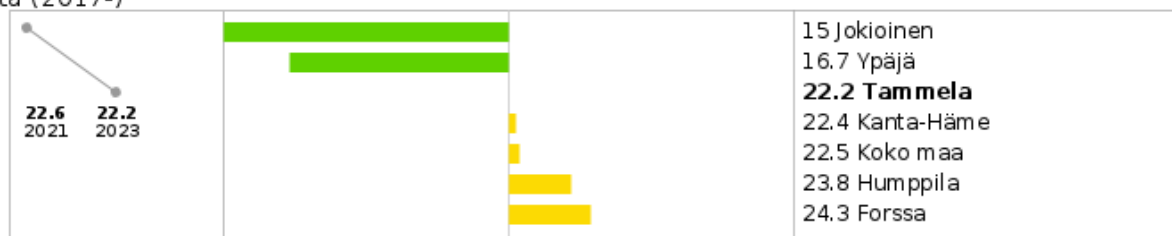
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

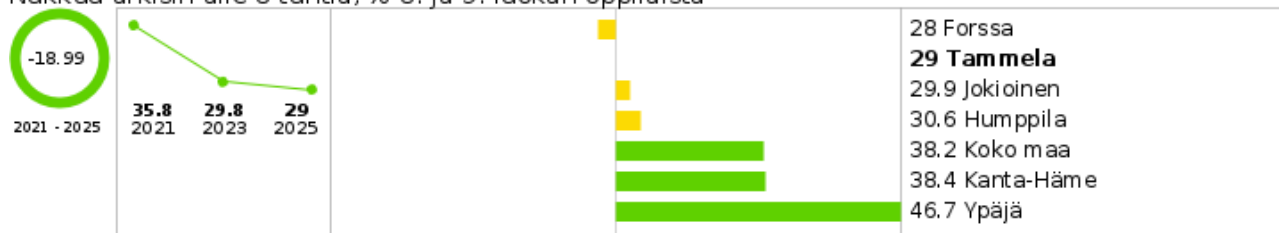
Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

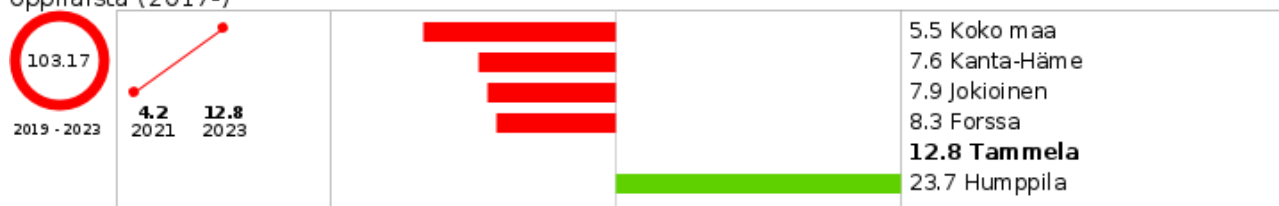
Kokenut vahvaa positiivista mielen terveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

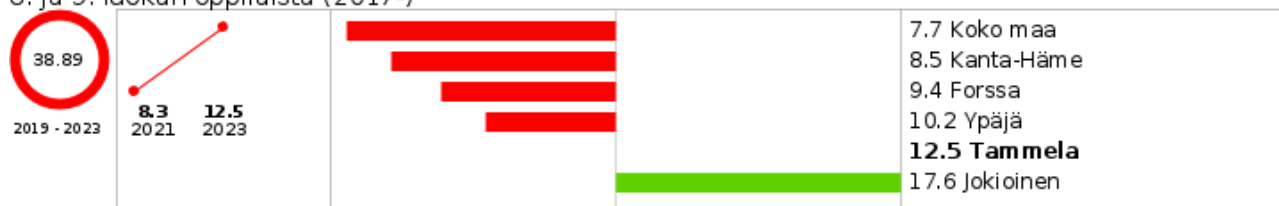
Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

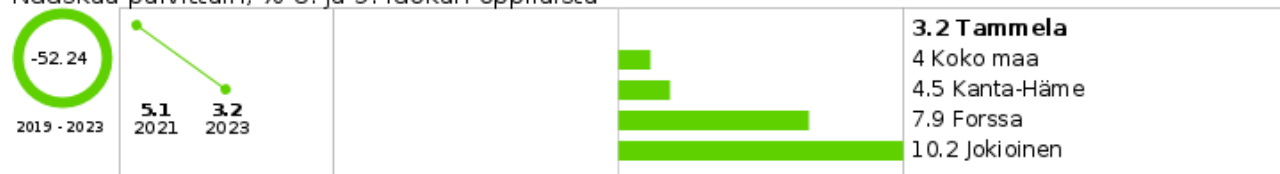
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

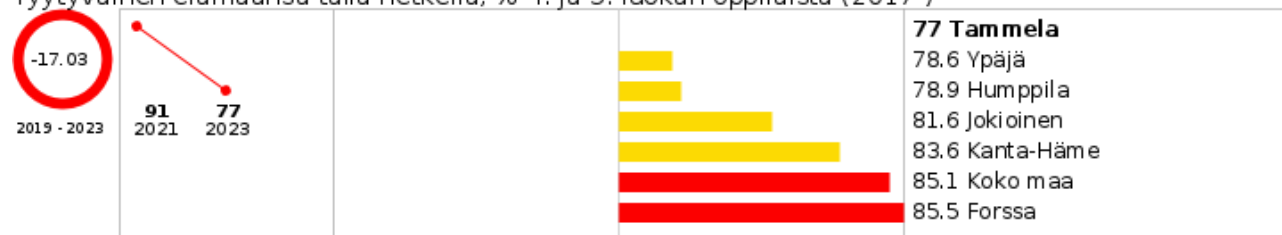
Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista

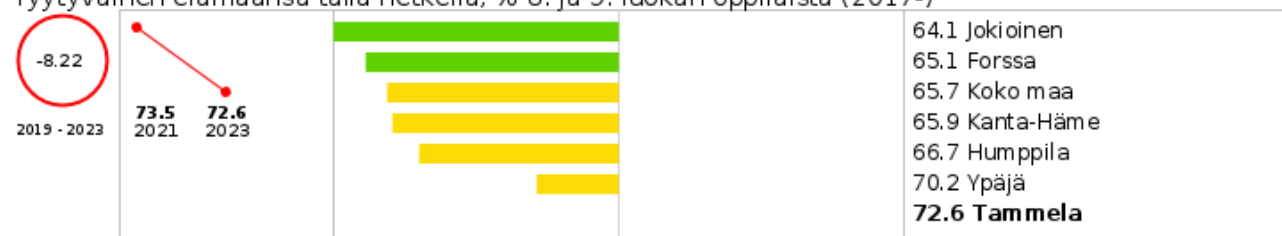
Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

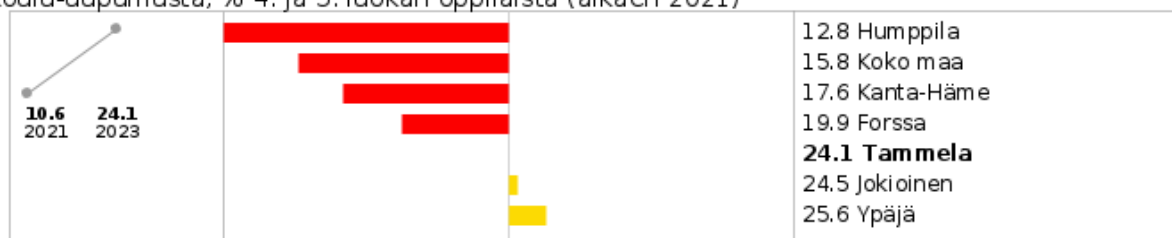

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

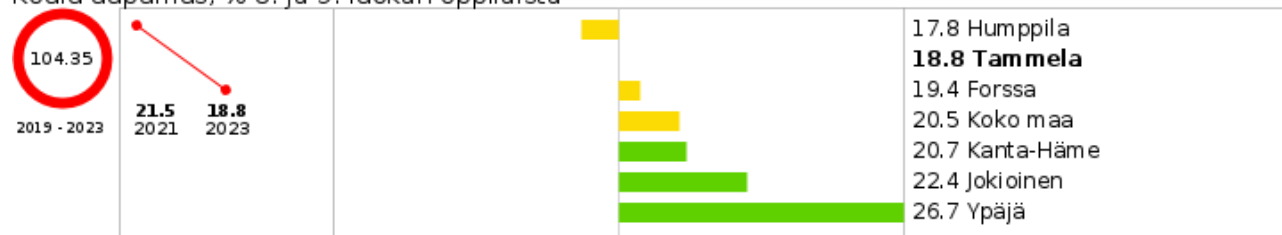

Koulutus

Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista (alkaen 2021)

Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Paljon vaikeuksia lukemisessa, laskemisessa tai kirjoittamisessa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

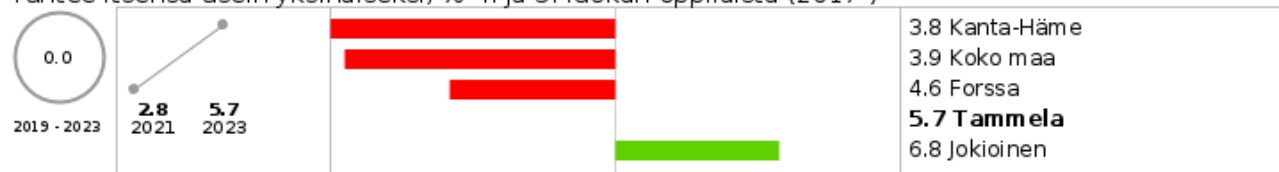

Vaikeuksia oppimistaidoissa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Sosiaaliset yhteydet ja suhteet

Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

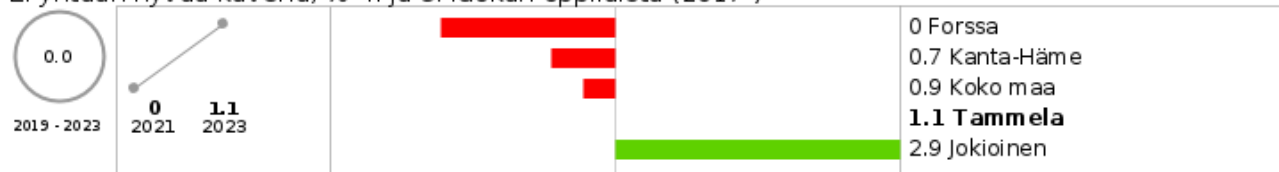
Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei yhtään hyvää kaveria, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

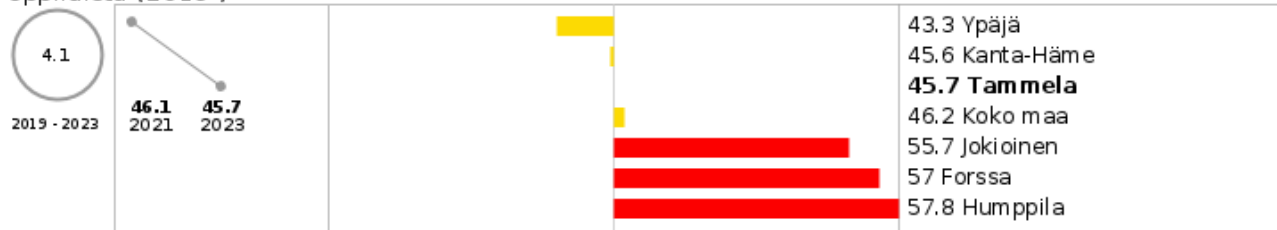
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

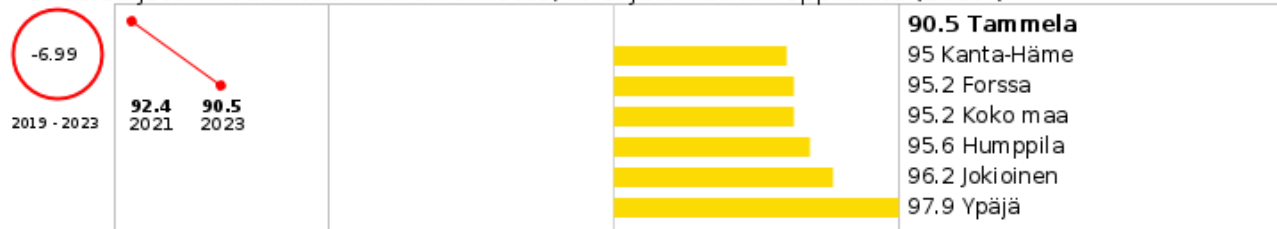

Henkilökohtainen toiminta ja työ

Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

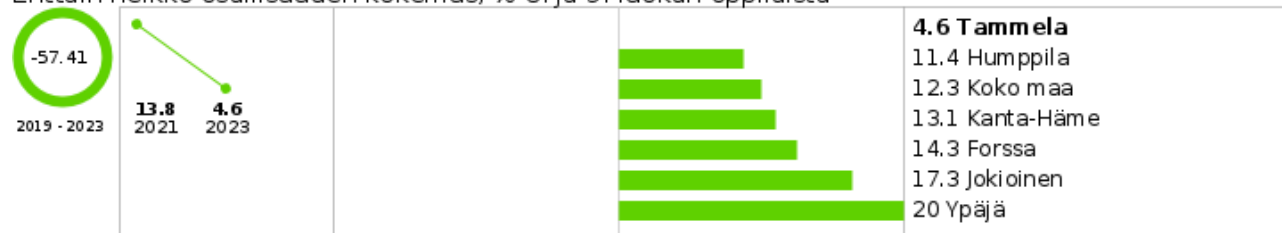

Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

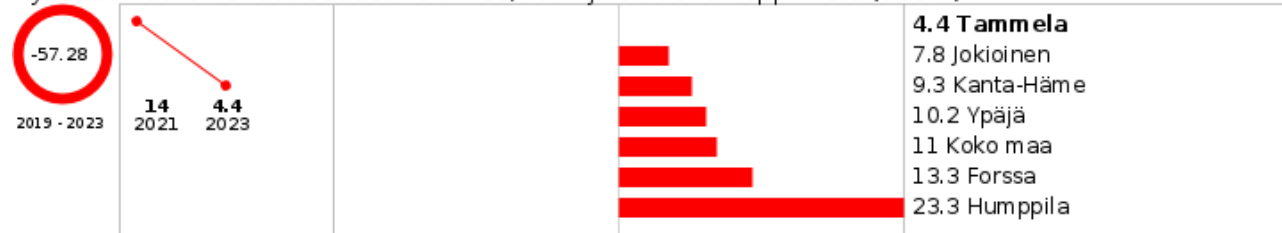

Ääni kuuluville yhteiskunnassa

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Turvallisuuden tunne

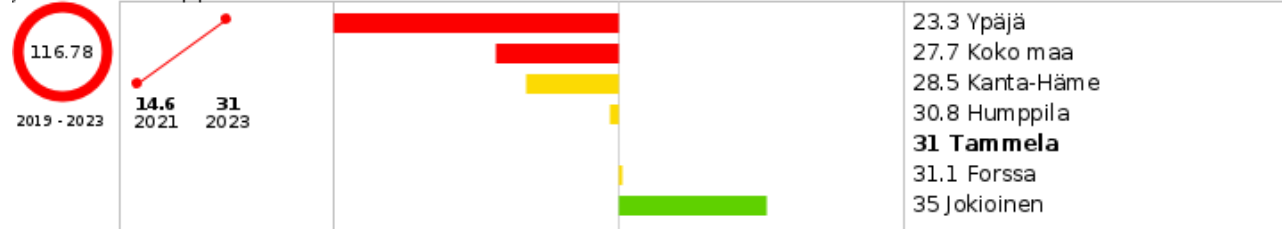
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

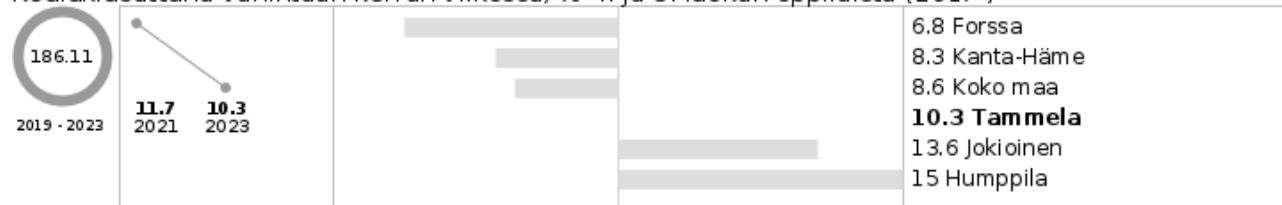
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

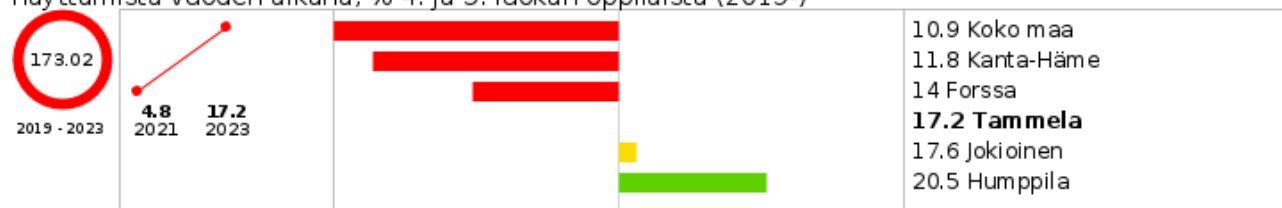
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

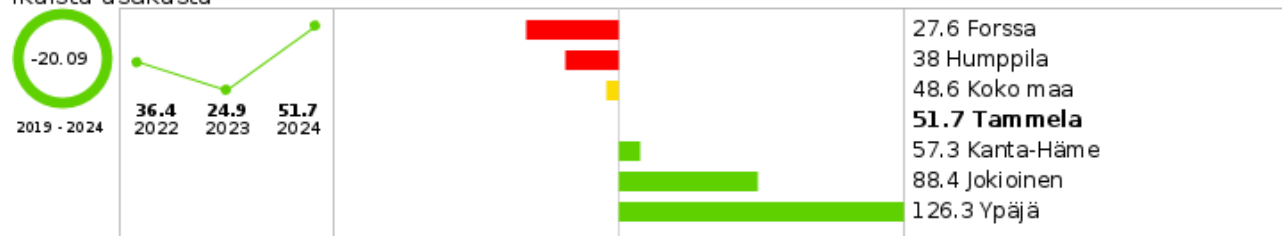
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, % 8. ja 9. luokan oppilaista (alkaen 2021)

Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

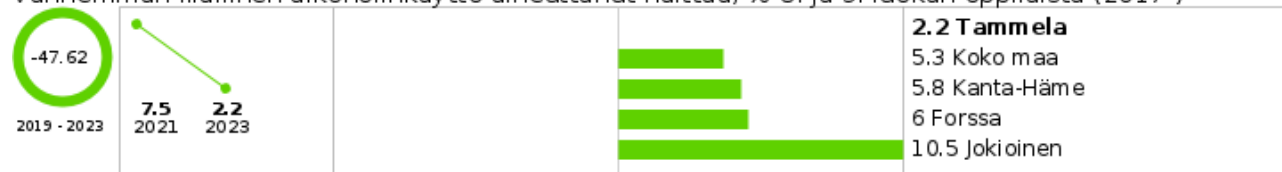
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 0 - 14-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-2023)

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

NUORET JA NUORET AIKUISET

Hyvinvointi

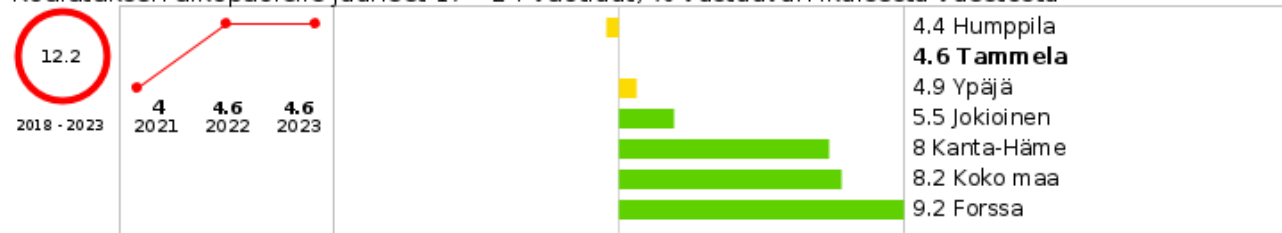
Aineellinen elintaso

Toimeentulotukea saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

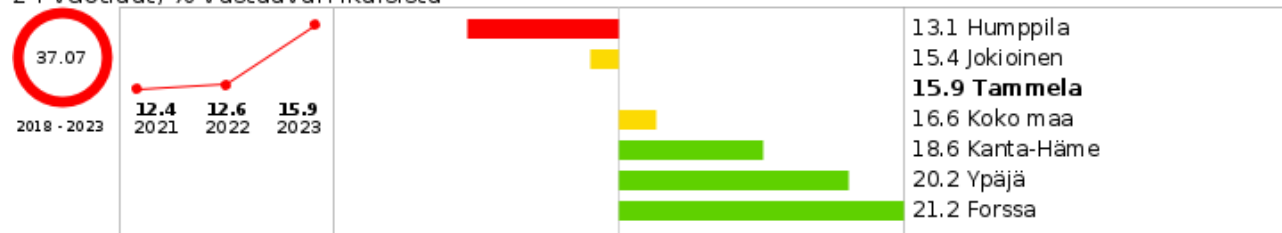
Koulutus

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

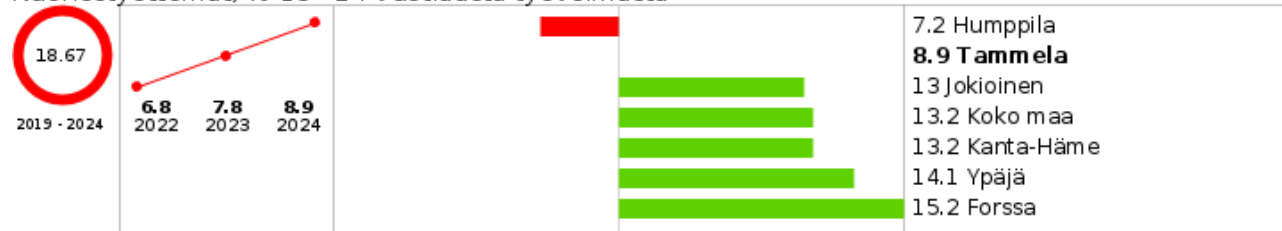

Henkilökohtainen toiminta ja työ

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

Turvallisuuden tunne

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 10 000 vastaavan
ikäistä asukasta

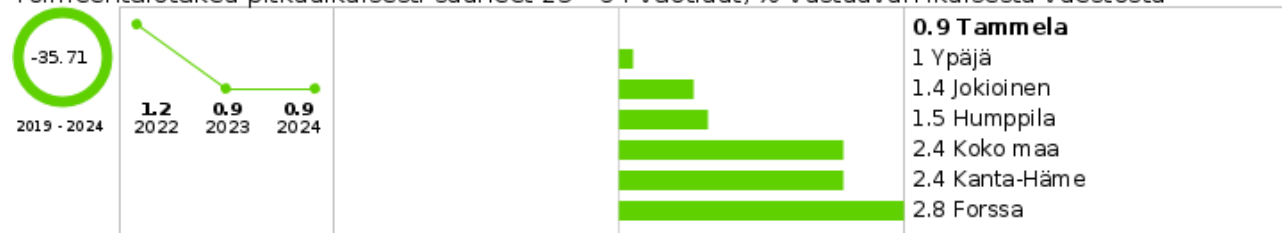

TYÖIKÄISET

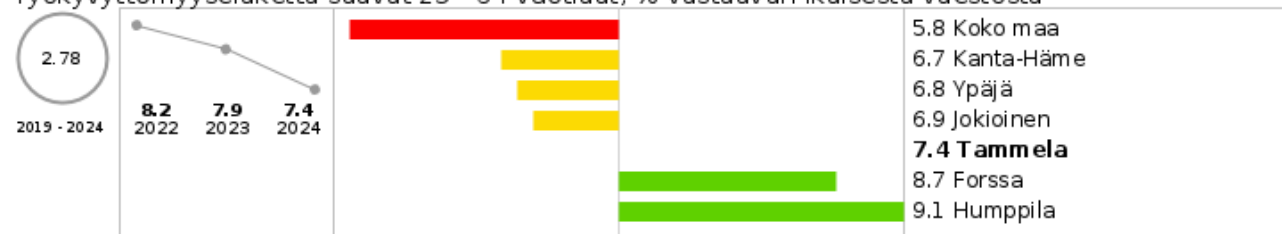
Hyvinvointi

Aineellinen elintaso

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

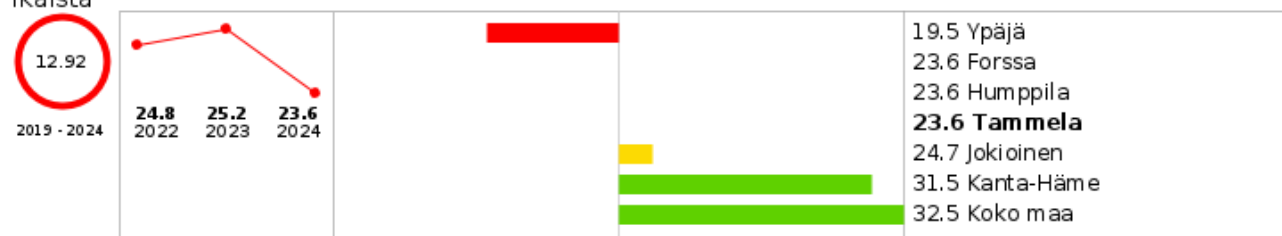

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

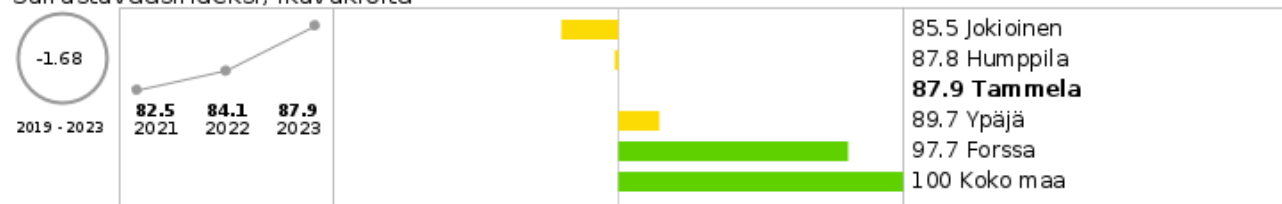

Terveys

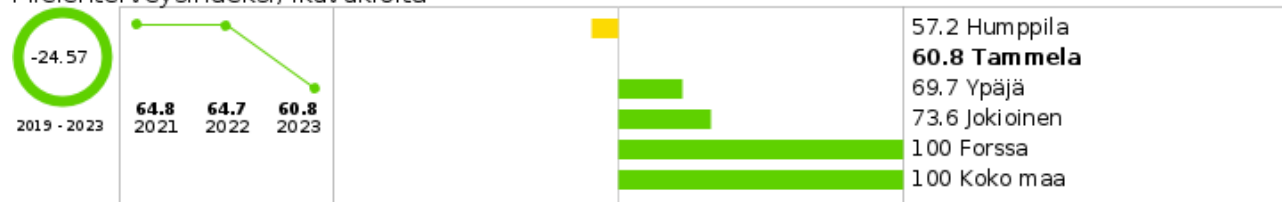
Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Sairastavuusindeksi, ikävakioitu

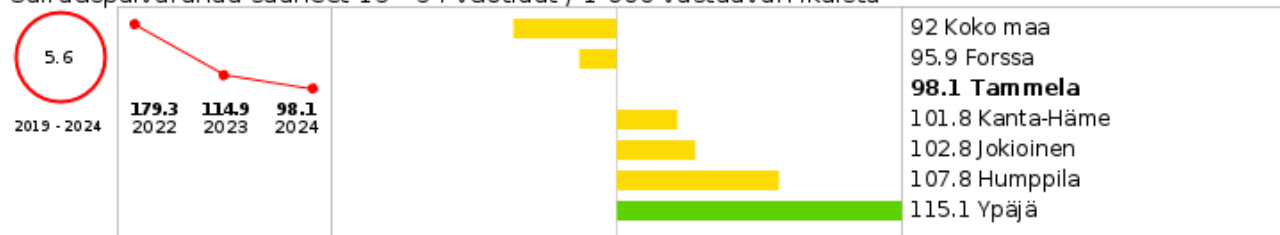
Mielenterveysindeksi, ikävakioitu

TAMMELA

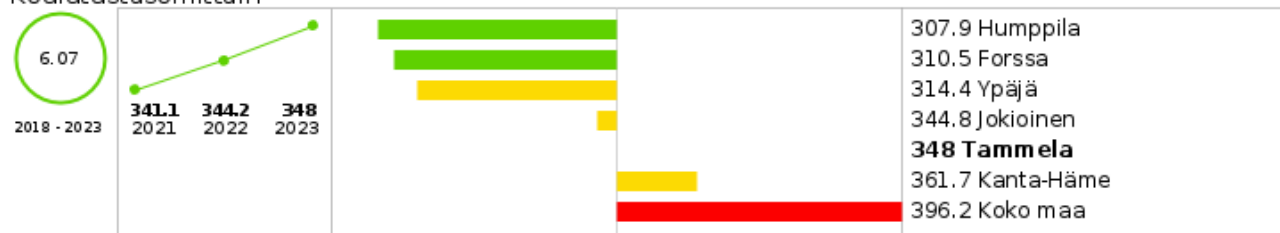
www.tammela.fi

Sairauspäivärahaa saaneet 16 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

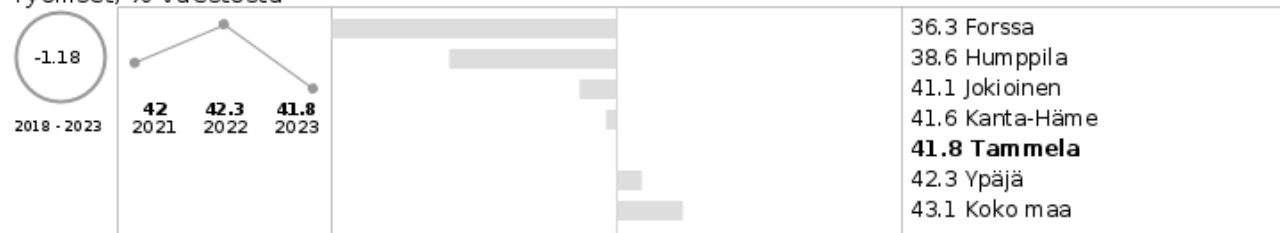
Koulutus

Koulutustasomittain

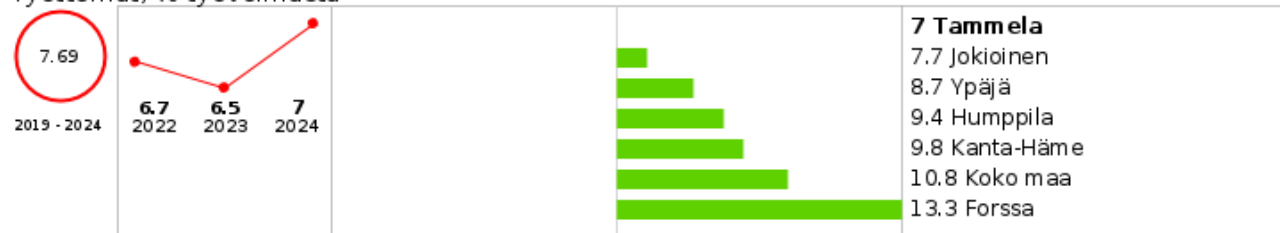

Henkilökohtainen toiminta ja työ

Työlliset, % väestöstä

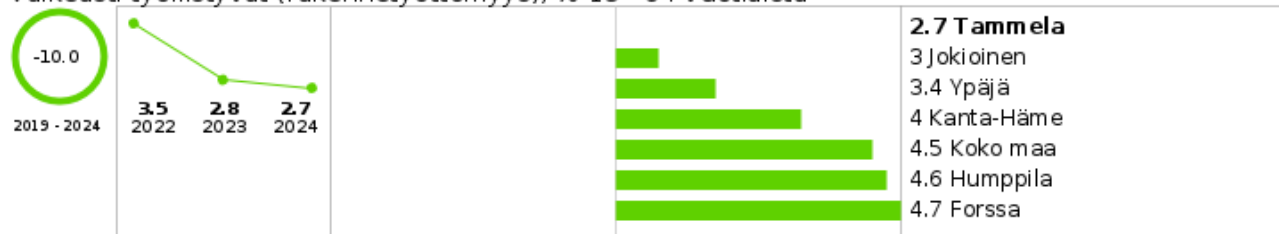
Työttömät, % työvoimasta

Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä

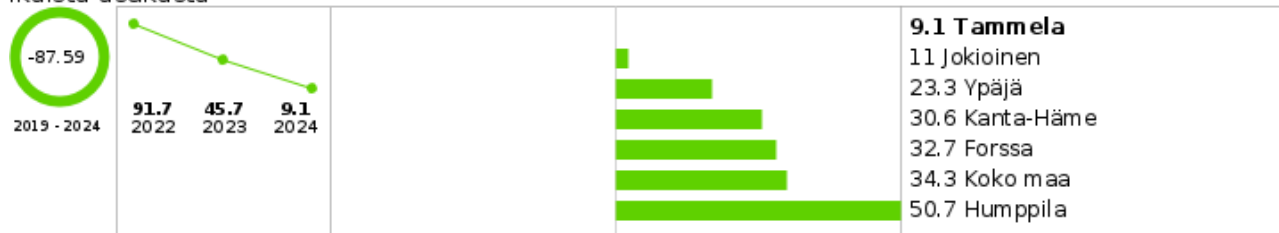

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

Turvallisuuden tunne

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 25 - 44-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot 45 - 64-vuotiailla / 10 000 vastaavan ikäistä asukasta

IKÄIHMISET**Hyvinvointi****Aineellinen elintaso**

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

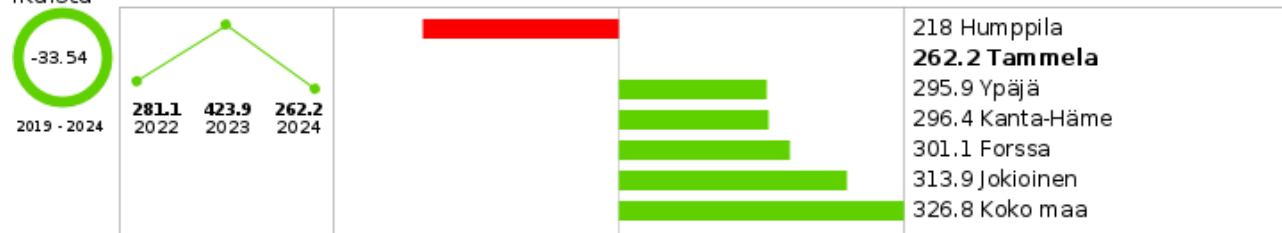
Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Sosiaaliset suhteet ja yhteydet

Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä

Turvallisuuden tunne

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

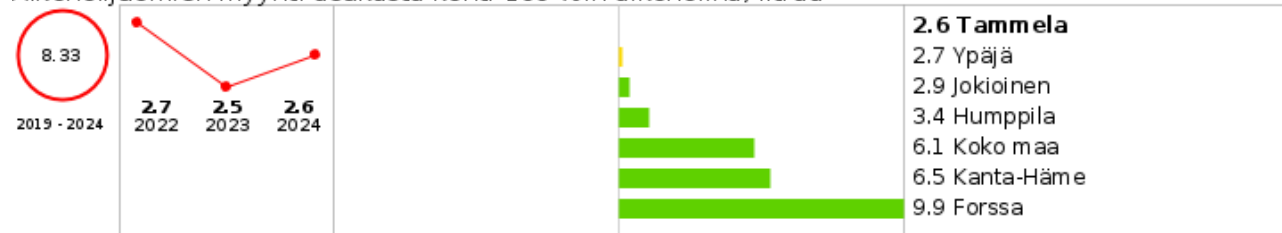

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikaista

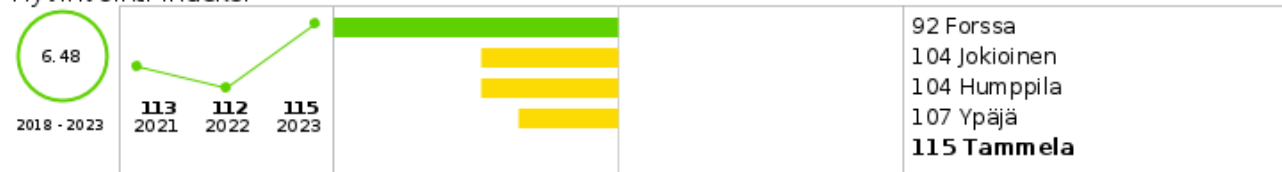

KAIKKI IKÄRYHMÄT**Hyvinvointi****Terveys**

Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa

Hyvinvointi-indeksi

Ääni kuuluville yhteiskunnassa

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

Turvallisuuden tunne

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta

Liite 3. Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 tavoitteet ja toteutumisen arviointi

Kaikkien asukkaiden osallisuuden, yhteisöllisyyden ja terveyden edistäminen

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	ARVIOINTI
Uusien asukkaiden muistaminen	Tervetulokahvit elokuussa - Muistaminen/lahja - infoa palveluista - järjestöt/seurat kertovat toiminnastaan	Hyvinvointityöryhmät, johtoryhmä, kaikki toimialat, järjestöt, seurat	31.12.23 Tammelan 600 juhlavuoden päätöstilaisuus Tammelan kunnantalolla v. 2023 ja 2024 syntyneille järjestetty juhlatilaisuus.
Tiedottamisen lisääminen	Tammelassa tapahtuu –julkaisu kaksi kertaa vuodessa: Järjestöjen/seurojen tuleva toiminta. Kunnan ja yritysten palvelut.	Luottamushenkilöt, kulttuuripalvelut, kaikki toimialat, järjestöt, seurat, yritykset	Tammelassa tapahtuu -yrittäjien julkaisu kerran vuodessa.
	Nettisivujen kehittäminen palvelumaan paremmin asukkaita.	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Verkkosivujen kilpailutus ja uudistus käynnistyy 2025.
Asukkaat löytävät mielekästä yhdessä tekemistä	Kannustetaan keräämään harrastusryhmä kasaan, jolloin saa tilan edullisesti/ilmaiseksi käyttöönsä. Ryhmistä ilmoittaminen ja tiedottaminen kotisivuilla.	Sivistystoimi	Kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa tiedotettu ryhmistä. Jatkuneet ryhmät 2023: Matalankynnyksen Äijäryhmä, sähly ja lentopallo. Matalankynnyksen luontoliikuntaryhmä naisille päättynyt.
			Aikuisten lukupiiri kirjastolla alkanut.
Matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja lisätään ja käyttöä monipuolistetaan	Asukkaat voivat kokoontua vapaasti ja järjestää toimintaa.	Luottamushenkilöt, Tekninen toimi, Sivistystoimi	Rantapuistoon alustavia suunnitelmia tehty, esteettömyys huomioitu suunnitelmissa. Osallistuvan budjetoinnin myötä penkkejä lisätty keskusta-alueelle.
	Järjestöille paikka kokoontua ja järjestää vertaistukiryhmiä.		Kirjaston Hilla-tila varattavissa järjestöjen käyttöön. Liikuntapuiston toimisto/ kahvio varattavissa. Kunnan talon kokoustilat tammelalaisille järjestöille maksuttomia. Manttaalilla maksullinen järjestöjen tila.
Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen	Terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminta on kaikkien kuntalaisten saatavilla ja se on kiinteä osa kunnassa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.	Luottamushenkilöt, Kulttuuripalvelut, Hyvinvointikoordinaattori, kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Kunnassa on järjestetty matalan kynnyksen kulttuuritapahtumia, juhluvuoden tapahtumat olleet kaikki ilmaisia. Kaikukortti käytössä kunnassa.
Olemme järjestöystavallinen kunta	Tehdään paikallisten järjestöjen toimintaa näkyvämmäksi sosiaalisessa mediassa ja Tammessa tapahtuu julkaisussa.	Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori	Julkaisuja tehty.

	Varmistetaan järjestöjen edustus kunnan työryhmissä (mm. hyte ja lyk).	Hyvinvointikoordinaattori	Edustus kunnantyöryhmissä toteutuu ainakin osittain, edustusta kutsuttu mukaan. Yhdistysillat tarjoavat kolmannen sektorin toimijoille vaikutuskanavan.
	Selvitetään järjestö/matkailu koordinoitumisen järjestämistä. Hankerahoituksen selvitys.	Vapaa-aikasihteeri, Hyvinvointikoordinaattori	LounaPlussan haku keväällä 2023 ei toteutunut: elinvoimakoordinaattori aloittanut ja ottanut koordinoituvastuun. 2025 yhteisökoordinaattori ottanut vastuun järjestöyhteistyöstä. FYK koordinoi matkailun edistämistä.
Hyvinvointijohtamisen kehittäminen	Päätösten vaikutuksia arvioidaan etukäteen: •Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin käyttöönotto. •Ohjeistuksen laatiminen ja kouluttautuminen päätösten hyvinvointivaikutusten ennakoarviointiin	Valtuusto, hallitus, lautakunnat, kaikki toimialat, hyvinvointityöryhmät, hyvinvointikoordinaattori	Ennakoarvioinnin käyttö kunnan toiminnassa (Sotkanet ind. 468 =100.). Lapsivaikutusten ja yritysvaikutusten arviointi olemassa. Hyvinvointivaikutusten ennakoarviointia kehitetty, ei vielä päätöksenteossa.
	Johtoryhmälle ja valtuustolle raportoidaan vuosittain asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä	Hyvinvointityöryhmät	TEA-viisari 2023: kuntajohto: seuranta ja tarveanalyysi
		Hyvinvointikoordinaattori	Vuosittaiset hyvinvointiraportit sekä hyvinvointikertomus valtuustokausittain.
Viihtyisä ja terveyttä edistävä ympäristö	Hyvinvoinnin edistäminen (hyvinvointityön perusasiat tavoitteet, suunnitelmat, rakenteet) osana uusien työntekijöiden perehdytystä	Hyvinvointikoordinaattori, Henkilöstöpäällikkö	HYTE-asioihin luotu perehdytysmateriaali ja uusia työntekijöitä perehdytetty.
	Kevyenliikenteen väylien (kävelyn ja pyöräilyn pääreitti) ja liikuntapaikkojen kunto pidetään riittävänä kaikkina vuoden aikoina, jotta ne mahdollistavat liikumisen turvallisesti ja esteettömästi.	Tekninen toimi, liikuntapalvelut	Kevyenliikenteenväylien auraus ja hiekoitus normaalisti. Kevyen liikenteen reitin suunnitelma Portaantien varteen tehty, odottaa rahoitusta. Papinsillantieltä Riihivalkaman koululle kevyen liikenteen reitti suunniteltu, odottaa rahoitusta. Vt2 alikulkuun kevyelle liikenteelle tehty suunnitelmia (Eerikkilän yhdistäminen Torronsuolle)
	Viihtyvyyttä ja hyvinvointia lisäävää ympäristöä ylläpidetään ja hoidetaan.	Tekninen toimi, liikuntapalvelut	Rantapuiston ympäristön kehittämistä tehty suunnitelmat. Kiertäviä nopeusnäyttöjä ollut 2023. Osallistavan budjetoinnin myötä Mantaalin rantaa kehitetään ja keskustaan tullut penkkejä 2025. Kaukjärven rantaan, liikuntapuistoon polkumainen kävelyreitti ja laavu 2023.
Tuetaan asukkaita ottamaan vastuuta hyvinvoinnistaan ja	Hyvinvointiviikko: Eri toimijat kunnassa järjestävät hyvinvointiteemalla toimintaa Tammelassa	Hyvinvointityöryhmät, järjestöt, yritykset, FSHKY	Järjestetty 19.–27.8. 2022.

kavennetaan terveyseroja	Hyvinvointikortti. Kannustetaan asukkaita tekemään tekoja hyvinvointinsa eteen.	Hyvinvointikoordinaattori	Hyvinvointikorttisuorituksia ja arvontaan osallistuneita ollut pieniä määriä.
	Elintapaohjauksen/-neuvonnan kehittäminen	Hyvinvointityöryhmät, Järjestö, Hyvinvointikoordinaattori, Hyvinvointialue	TuSote-hankkeen ja kuntien edustajien kanssa viety eteenpäin yhtenäisen liikuntaneuvonnan palvelupolun muotoutumista koko Kanta-Hämeen alueelle. Liikuntaneuvojaa ei Tammella, selvitetty mahdollista yhteistyötä järjestelyissä.
			Elintapaohjauksen osuus hva:n verkkosivuilla ja elintapamuutoksen hoitopolku toteutuneet
			Elintapaohjausta saatavilla Oma Hämeessä vuodesta 2024
	Tietoisuus hyvinvoinnista: Tiedottaminen monipuolisesti ja tehokkaasti. Toteutetaan hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä tapahtumia, luentoja, sekä kampanjoita yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vuosikellon luominen helpottamaan yhteistyötä.	Hyvinvointikoordinaattori	Julkaisut ja tiedottaminen hyvinvointikyselystä
		Kaikki toimialat	Ehkäisevän päihdetyön julkaisut ja tiedottaminen
Teemapäivien ja -viikkojen vuosikello hyvinvointityöryhmän jäsenten hyödynnettävissä.			
Juhlavuoden 2023 tapahtumat kulttuuritoimintakertomuksessa			
Muita toimenpiteitä asukkaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseen	Olemme mukana yhtenä Kansallisten dialogien vakiojärjestäjänä.	Hyvinvointiviikko - ollut 2022.	
		Perhelauantai ollut Manttaalilla.	
		Kirjasto, nuorisotoimi, Hyvinvointikoordinaattori	
			Kansalliset dialogit -keskusteluja järjestetty, peruuntuneet osittain osallistujamäärän niukkuuden vuoksi.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Lasten ja nuorten harrastamisen ja harrastustoiminnan lisääminen	Selvitetään Suomen harrastemalliin hakemista	Sivistystoimi	Tammela mukana harrastamisen Suomen mallissa.
	Harrastemessut	Sivistystoimi, Seurat, Yhdistykset, Koulut	Järjestetty vuosittain.
	Liikuntapassikampanjan jatkaminen 1.–2. luokkaisille. Luokka-asteen laajentaminen	Liikuntapalvelut	Liikuntapassikampanjaa jatkettu. Käynnissä elo-lokakuu 1.–2. luokkalaisilla. Osallistujamäärä n. 50 %. Vuonna 2024 ensimmäistä kertaa myös esikoululaiset mukana.
	Kysyntää vastaavat nuoriso- ja liikuntapalvelut (LYK- ja hyvinvointikyselyt)	Nuoriso- ja liikuntapalvelut	Kuvaus toiminnasta: tanssikerho, RC-kerho, simulaattoriklubi, pelikerho, mopopaja alkanut 2023.
			Nuorisopassin käyttöönotosta luovuttu.
			Kaikkiin edellisiin: Kouluterveyskysely 2023:

			harrastaa jotain vähintään kerran viikossa, 8.–9.lk: 2021 92,4 %, 2023 90,5 %
			harrastaa jotain vähintään yhtenä päivänä viikossa, 4.–5.lk: 2021 86,1 %, 2023: 88,4 %
Lasten ja nuorten psyykkisen pahoinvoinnin ehkäiseminen ja vähentäminen	Kehitetään yhdessä nuorten ja muiden toimijoiden kanssa keinoja mielenterveyden vahvistamiseen.	Nuorisopalvelut, Sivistystoimi	Nuorisotoimi tehnyt kiusaamisen vastaista työtä yhteistyössä kiusaamisen ehkäisyn hanketyöntekijän kanssa.
	Lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten mielenterveysosaamisen lisääminen (koulutukset).	Sivistystoimi	Koulutusten ja koulutusten käyneiden määrä: Nuorisotoimi: 11 koulutusker-taa. Mm. ESAVI:n Harrastamisen Suomen mallin ja Mieli ry:n ”Harrastuksilla mielen hyvinvointia – ohjaajakoulutukset”.
			Nuorten Friends-ohjelman ohjaajakoulutus.
	Lasten ja nuorten palvelupolun kirkastaminen.	Hyvinvointialue-kuntayhdyspinta	Hyvinvointipalveluiden alueellinen palvelutarjotin. Hyvinvointialuetasoi-nen lasten ja nuorten hyvinvointisuun-nitelma.
	Nuorten omat kotisivut, jossa tietoa palveluista.	Nuorisopalvelut	Kotisivut (tammelannuoret.fi): kes- keneräiset
			Kaikkiin edellisiin: Kouluterveyskysely 2023: ahdistuneisuus / kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus 8. ja 9.lk: 2021 20,0 %, 2023 23,4 %, koulu-uupumus: 4. ja 5.lk 2021 10,6 % ja 2023 24,1 %, 8.lk ja 9.lk oppilaista 2021 21,5 %, 2023 18,8 %, mielialaan liittyvät on-gelmat / väh. 2vko kestänyt masen-nusoireilu 8. ja 9.lk: 2021 24,8 %, 2023 20,7 %.
Lasten ja nuorten hyvä ravitsemus ja ruokasuhte	Tammitarhan päiväkotiin varhaiskasvatuksen Makuaakkoset- dip-lomi.	Ravitsemuspalvelut, Tammitarhan päiväkoti	Tunnustus haettu ja saatu Tammitarhan ja Portaan päiväkodille.
	Riihivalkaman koululle Kouluruo-kadiplomi	Ravitsemuspalvelut, Riihivalkaman koulu	Tunnustus haettu ja saatu Riihivalka-man ja Teuron koululle, Portaan kou-lulle haetaan 2024.
	Hyödynnetään toimintojen suunnittelussa, toiminnassa ja seuran-nassa Nykytila.fi sivustoa varhaiskasvatuksessa, päivähoidossa ja ravitsemuspalveluissa.	Hyvinvointikoordinaatto-ri, Ravitsemuspalvelut, varhaiskasvatus, koulut	Hyödynnetty: ei.
Kiusaamisen vä-hentäminen ja ehkäisy	Tammelan kunnan esi- ja perus-opetuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta	Koulut, Oppilashuolto, Varhaiskasvatus	Tammelan esi- ja perusopetuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkival-lalta voimassa.

			Koulukiusaaminen / Koulukiusattuna väh.1x/vko 4. ja 5.lk: 2021: 11,7 %, 2023 10,3 %, Häirintä / Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana 4. ja 5.lk 2021 4,8 %, 2023 17,2 %. Kokenut seksuaalista häirintää koulussa 8.lk ja 9.lk: 2021 2,5 %, 2023 4,2 %. Väkivalta / henkisen ja fyysisen väkivallan kokeminen aikuisilta lisääntynyt 4. ja 5.lk oppilailla (henkinen: 14,6% -> 31,0 %, fyysinen 11,0 % -> 21,8 %). Laskenut 8. ja 9.lk oppilailla. Kiusaamisen ehkäisyn hanketyöntekijä Tammelan kouluilla lukuvuonna 2023–2024. Pro Koulu ja ProVaka toiminta käynnistynyt 2024.
Lasten ja nuorten fyysisen ja henkisen aktiivisuuden edistäminen	Forssan seudun terveystiliikuntasuunnitelma	Useita tahoja	Terveystiliikuntasuunnitelman mittarit
	Tammelan kulttuurikasvatussuunnitelma	Kulttuuripalvelut, Koulut, kirjasto	Tammelan kulttuuriperintökasvatussuunnitelma on olemassa ja suunnitelman mukaisia toimia toteutetaan.
Ehkäisevä päihdetyö (lapset ja nuoret)	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkoston EHKÄPÄ-suunnitelma	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto, Hyvinvointikoordinaattori	EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit, PAKKA-toiminta käynnissä seudullisesti ja maakunnallisesti.
Lasten ja nuorten osallisuus ja äänen kuuleminen sekä haavoittuvassa asemassa olevien lasten tunnistaminen.	Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelma	Lapsiystävällinen kunta -työryhmä	Lapsiystävällinen kunta- toimintasuunnitelman mittarit. Lapsiparlamentti kunnassa. Lasten osallisuus huomioitu LYK-toimintasuunnitelman mittareissa. Erätaukokeskustelut nuorten kanssa.

Aikuisten, työikäisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Työllistymisen tukeminen (vuoteen 2023 saakka, jolloin kuntouttava työtoiminta siirtyy hyvinvointialueen vastuulle)	Jatketaan mielekkään toiminnan ja tuen tarjoamista työttömille työllistymistä varten.	INTRO-työpaja	Työpajatoiminta Oma Hämeen toimintaa vuodesta 2023 alkaen. Vuonna 2025 työllisyysuudistus. Työttömät työvoimasta: 7,0 %, nuorisotyöttömiä 8,9 %.
	Toimitaan aktiivisesti työllisyyden hoidossa kehittäen uusia toimintamalleja ja osallistutaan työllisyyttä parantaviin ohjelmiin ja hankkeisiin.		
Työikäisten terveystiliikunnan edistäminen	Forssan seudun terveystiliikuntasuunnitelma	Useita tahoja	Terveystiliikuntasuunnitelman mittarit

Ehkäisevä päihdetyö (aikuiset)	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkoston suunnitelma	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto, hyvinvointikoordinaattori	EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit
--------------------------------	--	--	------------------------------

Eläkeläisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Edistetään itsenäistä pärjäämistä. Lisätään kohtaa- mista ja vuoro- vaikutusta sekä ehkäistään yksinäisyyttä.	Seudullisen yhteistyön kehittäminen julkisen liikenteen osalta	Sivistystoimenjohtaja	Tammela-Humppila välillä kulkeva joukkoliikenne ollut kehityksen alla. Peliittapirssi toimii kyllä.
	Vanhusneuvosto ja erilaiset seniori- järjestöt ovat mukana osallisuuden edistäjänä.	Vanhusneuvosto, seniorijärjestöt, kaikki toimialat	Kuvaus toiminnasta: vanhusneuvosto tekee tarvittaessa kannanottoja ja lausuntoja kunnan päätöksentekoon. Vanhusneuvostossa mukana seniori- järjestöjä.
	Toimintaa Tammelan ikääntyneille - projekti. Kunta tiedottaa näkymäm- min projektin toiminnasta.	Toimintaa Tammelan ikääntyneille-projekti, hyvinvointikoordinaatto- ri	Projekti näkyy kunnan verkkosivuilla ja projektista päivityksiä sosiaalisessa mediassa, sekä artikkeleja Forssan lehdessä.
Päihteiden ja (lääkkeiden) väärinkäytön vähentäminen	Forssan seudun ehkäisevän päihde- työn verkoston toimintasuunnitelma	Forssan seudun ehkäi- sevän päihdetyön ver- kosto, hyvinvointikoor- dinaattori	EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit
Eläkeläisten fyysisen aktiivi- suuden ylläpito ja edistäminen	Forssan seudun terveystuuluntasuun- nitelma	Useita tahoja	Terveystuuluntasuunnitelman mittarit

